

EU-MIDIS II

Druga raziskava o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji

Romi – izbrani rezultati

**Europe Direct je služba za pomoč pri iskanju odgovorov
na vprašanja v zvezi z Evropsko unijo.**

Brezplačna telefonska številka (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Informacije so brezplačne, kakor tudi večina klicev (nekateri operaterji, telefonske govorilnice ali hoteli lahko klic zaračunajo).

Fotografija (naslovnica in notranja stran): © Shutterstock (Tomas Vynikal) in FRA

Veliko dodatnih informacij o Evropski uniji je na voljo na internetu.
Dostop je mogoč na strežniku Europa (<http://europa.eu>).

Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije, 2018

Print	ISBN 978-92-9491-842-0	doi:10.2811/889832	TK-AN-16-111-SL-C
PDF	ISBN 978-92-9491-836-9	doi:10.2811/92258	TK-AN-16-111-SL-N

© Agencija Evropske unije za temeljne pravice, 2016

Reprodukcija je dovoljena z navedbo vira.

Druga raziskava o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji

Romi – izbrani rezultati

Uvodna beseda

Približno 80 % anketiranih Romov živi pod pragom tveganja revščine, kot velja v njihovi državi prebivališča, vsak tretji Rom živi v gospodinjstvu brez tekoče vode, vsak tretji romski otrok živi v gospodinjstvu, v katerem je nekdo v preteklem mesecu vsaj enkrat šel lačen spat, in 50 % Romov, starih od 6 do 24 let, ne obiskuje šole. V tem poročilu je poudarjena zastrašujoča, a neizogibna resnica: največja etnična manjšina v Evropski uniji se še vedno spopada z nevzdržno diskriminacijo in neenakopravnim dostopom do pglavitnih storitev.

V poročilu je izpostavljeno, da še vedno obstajajo ovire pri zaposlovanju, izobraževanju ter dostopu do stanovanj in zdravstvenega varstva ter da so se štirje od desetih anketiranih Romov vsaj enkrat v zadnjih petih letih počutili diskriminirani, le majhen delež teh pa je tudi ukrepal v zvezi z incidentom. Takšni podatki niso presenetljivi, saj večina Romov ni seznanjena z zakonodajo o prepovedi diskriminacije ali organizacijami, ki bi jim lahko ponudile podporo. Vendar se na njihovi podlagi postavljajo resna vprašanja o izpolnjevanju pravice do nediskriminacije, ki jo zagotavljata Listina Evropske unije o temeljnih pravicah in direktiva o rasni enakosti.

Izhodišče za poročilo je obsežna raziskava, v okviru katere so zbrali podatke o skoraj 34 000 osebah, ki živijo v romskih gospodinjstvih v devetih državah članicah Evropske unije (EU), in sicer na podlagi osebnih razgovorov s približno 8 000 Romi. V poročilu so navedeni izbrani rezultati iz druge raziskave o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji, v kateri je bilo anketiranih približno 26 000 priseljencev ali pripadnikov etničnih manjšin, ki živijo v EU.

Druge raziskave o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji je pomemben del prizadevanj Agencije Evropske unije za temeljne pravice (FRA) za zbiranje in objavljanje podatkov o skupinah, ki niso zajete v raziskave med splošnim prebivalstvom. To je tretja raziskava agencije, osredotočena na Rome. Raziskava o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji iz leta 2008 je pomenila prvo prizadevanje za pridobitev primerljivih dokazov o njihovem položaju. Metodologija druge raziskave je bila prilagojena tako, da bi pridobili kar najbolj kakovostne podatke, ki bi bili zanesljivi in primerljivi med državami.

Podatki v tem poročilu so edinstven vir za oblikovalce politik, saj jim omogočajo merjenje napredka v nekem obdobju ter jim pomagajo pri ugotavljanju uspehov in pomanjkljivosti izvedenih politik. Takšen vpogled je ključen za oblikovanje učinkovitih ukrepov, ne le za Rome, temveč za vse skupine na družbenem obrobju.

Čeprav podatki v tej publikaciji kažejo na resnost stanja, Agencija Evropske unije za temeljne pravice upa, da bodo znova spodbudili prizadevanja za popolno družbeno vključevanje Romov in spoštovanje njihovih temeljnih pravic.

Michael O'Flaherty
Direktor

Oznake držav

Oznaka države	Država članica EU
BG	Bolgarija
CZ	Češka
EL	Grčija
ES	Španija
HR	Hrvaška
HU	Madžarska
PT	Portugalska
RO	Romunija
SK	Slovaška

Skupine držav

EU-28 28 trenutnih držav članic EU

9 MS Devet držav članic EU, v katerih so bili Romi anketirani v okviru raziskave EU-MIDIS II

Kratice in okrajšave

CTR Cilji trajnostnega razvoja (Združeni narodi)

EU-MIDIS Raziskava o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji

EU-SILC Statistika Evropske unije o dohodku in življenjskih pogojih

LFS Anketa o delovni sili (Eurostat)

MOD Mednarodna organizacija dela

MPESKP Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah

UNDP Program Združenih narodov za razvoj

Kazalo

UVODNA BESEDA	3
ZAKAJ JE TA RAZISKAVA POTREBNA?	7
1 KLJUČNE UGOTOVITVE IN MNENJA AGENCIJE FRA	9
1.1. Revščina in socialna izključenost	9
1.2. Udeležba na trgu dela	10
1.3. Izobrazba	10
1.4. Poznavanje pravic in prijavljanje diskriminacije	11
1.5. Ukrepi za učinkovitejše spremljanje in ocenjevanje	11
2 KAJ KAŽEJO REZULTATI?	13
2.1. Revščina in življenjske razmere marginaliziranih	13
2.1.1. Dohodkovna revščina	13
2.1.2. Lakota	16
2.2. Udeležba na trgu dela	17
2.2.1. Status glede na glavno dejavnost	17
2.2.2. Plačana zaposlitev	19
2.2.3. Mladi, ki niso zaposleni niti se ne izobražujejo ali usposablajo	21
2.2.4. Nizka intenzivnost dela v gospodinjstvih	22
2.3. Izobrazba	23
2.3.1. Vključenost v izobraževanje	23
2.3.2. Segregacija v izobraževanju	27
2.3.3. Stopnja izobrazbe	28
2.4. Zdravje	29
2.4.1. Krite zdravstvenega zavarovanja in neizpolnjene potrebe po zdravstvenem varstvu	29
2.4.2. Dolgotrajna omejenost pri dejavnostih	30
2.5. Stanovanja	31
2.5.1. Razpoložljivost prostora	32
2.5.2. Dostop do javnih služb in osnovnih stanovanjskih zmogljivosti	33
2.5.3. Kakovost stanovanj in okolja	34
2.6. Diskriminacija in poznavanje pravic	36
2.6.1. Splošna razširjenost diskriminacije	36
2.6.2. Zaznavanje razširjenosti diskriminacije na podlagi etničnega porekla	38
2.6.3. Prijavljanje incidentov diskriminacije	40
2.6.4. Seznanjenost z organizacijami za podporo, organi za enakost, zakonodajo in kampanjami za odpravo diskriminacije	40
RAZISKAVA NA KRATKO	43
BIBLIOGRAFIJA	47

Slike in preglednice

Slika 1:	Stopnje tveganja revščine (pod 60 % mediane ekvivalentnega dohodka po socialnih transferjih) za Rome v primerjavi z Eurostatovo stopnjo za splošno prebivalstvo v letu 2014, po državah članicah EU (v %)	14
Slika 2:	Stopnje tveganja revščine in koncentracija Romov na stanovanjskih območjih, po državah članicah EU (v %)	15
Slika 3:	Zmožnost preživetja, Romi, po državah članicah EU (v %)	15
Slika 4:	Delež Romov, ki živijo v gospodinjstvih, v katerih je v preteklem mesecu vsaj ena oseba šla spat lačna enkrat, nekajkrat, štirikrat ali večkrat, po državah članicah EU (v %)	16
Slika 5:	Stopnja plačanega dela za romske ženske in moške, stare od 20 do 64 let, vključno s samozaposlitvijo in občasno zaposlitvijo ali zaposlitvijo v zadnjih štirih tednih, v primerjavi s stopnjo zaposlitve za strategijo Evropa 2020 iz leta 2015 (Eurostat), po državah članicah EU (v %)	19
Slika 6:	Mladi Romi, stari od 16 do 24 let, ki se po svoji glavni dejavnosti uvrščajo med tiste, ki niso zaposleni niti se ne izobražujejo ali usposablajo, po državah članicah EU (v %)	21
Slika 7:	Delež Romov, starih od 0 do 59 let, ki živijo v gospodinjstvih s trenutno nizko intenzivnostjo dela, po državah članicah EU (v %)	22
Slika 8:	Delež otrok med četrtem letom starosti in starostjo vstopa (ta se razlikuje med državami) v obvezno izobraževanje, ki so vključeni v predšolsko vzgojo, po državah članicah EU (v %)	23
Slika 9:	Delež vključenosti šoloobveznih otrok (starost se razlikuje glede na državo) v izobraževanje, po državah članicah EU (v %)	24
Slika 10:	Delež Romov, starih od 6 do 24 let, po ravni izobraževanja, v katero so vključeni (v %)	26
Slika 11:	Delež mladih, ki zgodaj opustijo šolanje, starih od 18 do 24 let, po državah članicah EU (v %)	27
Slika 12:	Delež segregacije v šolah – koncentracija romskih otrok, starih od 6 do 15 let, v šoli, po državah članicah EU (v %)	28
Slika 13:	Delež Romov, ki niso končali nobene stopnje formalne izobrazbe (ISCED o), po starostnih skupinah in državah članicah EU (v %)	29
Slika 14:	Delež Romov, starih 16 let ali več, ki so navedli, da nacionalni sistem osnovnega zdravstvenega zavarovanja krije njihove stroške zdravstvene oskrbe in/ali imajo dodatno zavarovanje, po državah članicah EU (v %)	30
Slika 15:	Dolgotrajna omejenost pri dejavnostih med ženskami in moškimi, med Romi in splošnim prebivalstvom, po državah članicah EU (v %)	31
Slika 16:	Povprečno število sob na osebo v gospodinjstvu, med Romi in splošnim prebivalstvom (srednja vrednost), po državah članicah EU	32
Slika 17:	Delež Romov, ki živijo v gospodinjstvih brez tekoče vode v bivališču, v primerjavi s splošnim prebivalstvom, po državah članicah EU (v %)	33
Slika 18:	Delež Romov, ki živijo v bivališčih brez stranišča in prhe ali kopalnice v bivališču, v primerjavi s splošnim prebivalstvom, po državah članicah EU (v %)	34
Slika 19:	Splošna razširjenost diskriminacije na podlagi romskega porekla v zadnjih petih letih in zadnjih 12 mesecih, po državah članicah EU (v %)	36
Slika 20:	Delež Romov, ki menijo, da je diskriminacija na podlagi etničnega porekla, barve kože ali verskega prepričanja zelo ali precej razširjena v njihovi državi, po državah članicah EU (v %)	39
Slika 21:	Razširjenost diskriminacije na podlagi etničnega porekla, kot jo zaznava splošno prebivalstvo v devetih državah članicah EU (posebna raziskava Evrobarometer 437), po državah (v %)	39
Slika 22:	Delež Romov, ki so prijavili zadnji incident diskriminacije na podlagi romskega porekla ali vložili pritožbo, po državah članicah EU (v %)	40
Slika 23:	Seznanjenost med Romi z organizacijami, ki nudijo podporo ali nasvete žrtvam diskriminacije (ne glede na podlago diskriminacije), po državah članicah EU (v %)	41
Slika 24:	Seznanjenost med Romi z zakonodajo, ki prepoveduje diskriminacijo na podlagi barve kože, etničnega porekla ali vere, po državah članicah EU (v %)	41
Preglednica 1:	Trenutna glavna dejavnost v devetih državah članicah EU za vse osebe v romskih gospodinjstvih, stare 16 let ali več (v %)	18
Preglednica 2:	Stopnja plačane zaposlitve za Rome, stare od 20 do 64 let, vključno s samozaposlitvijo, občasno zaposlitvijo in zaposlitvijo v preteklih štirih tednih, po starostnih skupinah in državah (v %)	20
Preglednica 3:	Stopnje vključenosti romskih otrok v ustrezno raven izobraževanja v primerjavi s splošnim prebivalstvom, po starostnih skupinah in državah članicah EU (v %)	25
Preglednica 4:	Delež Romov, ki živijo v bivališčih s puščajočo streho ali vlažnimi stenami ali drugimi konstrukcijskimi težavami in v bivališčih, ki so pretemna, v primerjavi s splošnim prebivalstvom, po državah članicah EU (v %)	35
Preglednica 5:	Okolje bivališča – delež Romov, ki živijo na območjih s težavami zaradi onesnaženosti, kriminala, nasilja in vandalizma, v primerjavi s splošnim prebivalstvom, po državah članicah EU (v %) ...	35
Preglednica 6:	Razširjenost diskriminacije na podlagi romskega porekla v zadnjih 12 mesecih na različnih področjih vsakodnevnega življenja, po državah članicah EU (v %)	37
Preglednica 7:	Razširjenost diskriminacije na podlagi romskega porekla v zadnjih petih letih na različnih področjih vsakodnevnega življenja, po državah članicah EU (v %)	38
Preglednica 8:	Število romskih posameznikov in gospodinjstev, s katerimi so bili opravljeni razgovori v raziskavi EU-MIDIS II, po državah članicah EU	44

Zakaj je ta raziskava potrebna?

Institucije Evropske unije (EU) že dolgo poudarjajo potrebo po enaki obravnavi Romov, ki so največja evropska manjšina, in spoštovanju njihovih temeljnih pravic, kot so določene v Listini Evropske unije o temeljnih pravicah. Državam članicam EU so zagotovile tudi smernice in sredstva za doseganje tega cilja.

Evropska komisija je leta 2011 predlagala Okvir EU za nacionalne strategije vključevanja Romov do leta 2020. Njegov cilj je Romom zagotoviti enak dostop do štirih ključnih področij za izboljšanje njihovih socialno-ekonomskih razmer: do zaposlovanja, izobraževanja, zdravstvenega varstva in stanovanj. V sporočilu je poudarjeno, da Evropa 2020, strategija EU za pametno, trajnostno in vključujočo rast, ne dopušča trajne ekonomske in socialne marginalizacije največje etnične manjšine v Evropi. Svet EU je 9. decembra 2013 sprejel priporočilo o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah (priporočilo Sveta iz leta 2013),¹ Evropska komisija pa vsako leto poroča o njegovem izvajanju.

Čeprav so Romi največja etnična manjšina v Evropi,² se v državah članicah EU ne izvaja nobeno sistematično zbiranje podatkov o njih. Iz statističnih kazalnikov za zaposlenost, revščino in izobraževanje iz strategije Evropa 2020 torej ni mogoče razbrati ločenih podatkov v zvezi z Romi. Razen zelo redkih izjem obsežne raziskave v celotni EU, kot sta statistika Evropske unije o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC) ter anketa o delovni sili (LFS), trenutno ne zbirajo podatkov o narodnosti in ne zagotavljajo zadostnih podatkov o etničnih manjšinah, tudi Romih.

O terminologiji

Svet Evrope uporablja besedo „Romi“ kot skupni izraz. Nanaša se na skupine, kot so Romi, Sinti, Kalé in sorodne skupine v Evropi, vključno s potujočimi (Travellers) in vzhodnimi (Dom in Lom) skupinami, izraz zajema vse te zelo raznovrstne skupine, vključno z osebami, ki se opredeljujejo za Cigane.

Za namene raziskave EU-MIDIS II se izraz „Romi“ nanaša na avtohtone „Rome“ v izbranih državah članicah EU, in ne na „Rome“, ki so se preselili iz ene države članice EU v drugo.

Za več informacij glej Svet Evrope (2012), „Descriptive glossary of terms relating to Roma issues“ (Opisni slovarček izrazov, povezanih z romskimi vprašanji), Strasbourg.

- 1 Svet Evropske unije (2013), Priporočilo Sveta 378/1 z dne 9. decembra 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah, UL C 378, 2013.
- 2 Evropska komisija, „EU and Roma“ (EU in Romi) (splet), 5. avgust 2016, in Svet Evrope (2012).

Leta 2016 je Evropsko računsko sodišče izdalo posebno poročilo za presojo vpliva pobud politik in finančne podpore EU za vključevanje Romov.³ Priporočilo 8(b) tega poročila Evropsko komisijo poziva k spodbujanju držav članic, naj v naslednjih dveh letih izčrpno zbirajo statistične podatke o narodnosti. Ob tem še predlaga, da bi Eurostat lahko vključil ustrezna vprašanja v raziskave, kot sta EU-SILC in anketa o delovni sili. Vendar je Evropska komisija zavrnila to priporočilo, in sicer z navedbo, da je zbiranje statističnih podatkov o narodnosti z evropskimi statističnimi instrumenti tehnično zahtevno, drago in pravno vprašljivo v nekaterih državah.

V agendi Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030 se države članice zavezujejo k spremljanju napredka pri izvajanju ciljev v naslednjih 15 letih in razvoju kazalnikov, ki se bodo lahko uporabljali pri tem delu. V pomoč pri merjenju napredka in za zagotovitev, da ni nihče zapostavljen, bodo potrebni kakovostni, dostopni, pravočasni in zanesljivi razčlenjeni podatki.⁴

Odziv na potrebo po podatkih

Agencija EU za temeljne pravice (v nadaljnjem besedilu: agencija FRA) zapolnjuje to vrzel v podatkih s svojimi raziskavami o etničnih manjšinah in Romih. V tem poročilu so navedeni izbrani rezultati v zvezi z Romi, ti podatki pa temeljijo na drugi raziskavi o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji (EU-MIDIS II). Celoviti rezultati v zvezi z Romi bodo objavljeni leta 2017.

Leta 2008 je agencija FRA anketirala Rome v sedmih državah članicah EU⁵ pri pripravi prve raziskave o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji (EU-MIDIS I).⁶ Leta 2011 je skupaj z Evropsko komisijo v okviru Programa Združenih narodov za razvoj (UNDP) in s Svetovno banko izvedla [drugo raziskavo o Romih](#), in sicer v 11 državah članicah EU.⁷ V raziskavi je zbrala podatke o njihovem socialno-ekonomskem položaju na področjih zaposlovanja, izobraževanja ter dostopa do stanovanj in zdravstvenega varstva, o izkušnjah z diskriminacijo in poznavanju pravic.⁸

Leta 2016 je agencija FRA tretjič anketirala Rome v okviru raziskave EU-MIDIS II, da bi proučila napredek v nekem obdobju z vidika vpliva pravnih sprememb in sprememb

3 Evropsko računsko sodišče (ERS; 2016).

4 Za več informacij glej [spletišče](#) Agende 2030.

5 V Bolgariji, na Češkem, v Grčiji, na Madžarskem, Poljskem, v Romuniji in na Slovaškem.

6 FRA (2009).

7 V Bolgariji, na Češkem, v Franciji, Grčiji, Italiji, na Madžarskem,

Poljskem, Portugalskem, v Romuniji, na Slovaškem in v Španiji.

8 FRA (2012).

politik na terenu. Ta raziskava temelji na izkušnjah, zbranih pri prejšnjih raziskavah, da bi bile mogoče primerjave s podatki Eurostata, ob sočasni čim večji ohranitvi primerljivosti s prejšnjimi raziskavami o Romih.

Zbiranje podatkov

- **Države, vključene v raziskavo** – v raziskavi EU-MIDIS II so zbrali informacije od več kot 25 500 anketirancev, pripadnikov različnih etničnih manjšin in različnega priseljskega porekla, v vseh 28 državah članicah EU. Ugotovitve, povzete v tem poročilu, temeljijo na osebnih razgovorih s 7 947 Romi, ki živijo v Bolgariji, na Češkem, Hrvaškem, v Grčiji, na Madžarskem, Portugalskem, v Romuniji, na Slovaškem in v Španiji. Poleg tega so v raziskavi zbrali podatke o 33 785 Romih, ki živijo v gospodinjstvih anketirancev. Po ocenah Sveta Evrope Romi, ki živijo v devetih državah, vključenih v raziskavo, zajemajo približno 80 % Romov, živečih v EU.⁹ Izmed devetih držav, vključenih v raziskavo EU-MIDIS II, jih je bilo osem vključenih tudi v raziskavo o Romih iz leta 2011 in šest v raziskavo EU-MIDIS I iz leta 2008.
- **Reprezentativnost izsledkov raziskave** – podatki so reprezentativni za Rome, ki živijo v devetih državah članicah EU na geografskih območjih ali v upravnih enotah, v katerih živi več kot 10 % romskih prebivalcev, ki se opredeljujejo za „Rome“ ali pripadnike ene od drugih skupin, vključenih v ta skupni izraz. Ugotovitve iz tega poročila torej kažejo na življenjske razmere, uživanje temeljnih pravic in izkušnje z diskriminacijo za do 80 % Romov, ki živijo v devetih državah članicah EU, vključenih v raziskavo (za več podatkov glej „[Raziskavo na kratko](#)“).
- **Udeleženci v raziskavi** – v raziskavi so lahko sodelovali posamezniki, stari najmanj 16 let, ki živijo v zasebnih gospodinjstvih, se opredeljujejo kot Romi in so običajno na ozemlju EU prebivali vsaj 12 mesecev.

- **Anketna vprašanja** – anketiranci so navedli podatke o svojem osebnem položaju in življenjskih razmerah ter o osnovnih socialno-demografskih značilnostih vseh članov gospodinjstva. Anketa vključuje vprašanja o izkušnjah z diskriminacijo v zaposlovanju, izobraževanju, pri dostopu do stanovanj, v zdravstvenem varstvu in pri uporabi javnih ali zasebnih storitev ter o obsegu poročanja o takšnih incidentih. Poleg tega anketa poizveduje o izkušnjah žrtev kriminala (vključno z zločini iz sovraštva). Anketirance sprašuje tudi o njihovem poznavanju lastnih pravic in mehanizmov odškodnine. Vprašalnik je izhajal iz vprašanj raziskave EU-MIDIS I in raziskave o Romih iz leta 2011. Ob tem je bil še dodatno dopolnjen na podlagi posvetovanj z zainteresiranimi stranmi in strokovnjaki, leta 2014 pa je bil izveden kognitivni predhodni preizkus (kvalitativno orodje za izboljšanje zasnove vprašalnika).¹⁰ Razgovori v obliki ankete so bili opravljeni med oktobrom 2015 in aprilom 2016.
- **Izbira kazalnikov** – sklop kazalnikov, ki so predstavljeni v tem poročilu in iz katerih so razvidna prednostna področja iz Okvira EU za nacionalne strategije vključevanja Romov do leta 2020: zaposlovanje in revščina, izobraževanje, dostop do stanovanj, zdravstveno varstvo, diskriminacija in poznavanje pravic. Podrobni rezultati in analiza dodatnih kazalnikov bodo objavljeni leta 2017. Kadar je mogoče, so kazalniki enaki ali podobni kazalnikom, uporabljenim v standardnih evropskih raziskavah, kot sta EU-SILC in LFS za EU, da bi bila mogoča analitična primerjava. Prve primerjave z raziskavo o Romih iz leta 2011 in raziskavo EU-MIDIS I so bile opravljene s primerljivimi kazalniki in so navedene le, kadar so bile ugotovljene večje razlike. Glede na izboljšano metodologijo vzorčenja in uporabo vzorčnih ponderjev leta 2016 je primerljivost z raziskavo o Romih iz leta 2011 oziroma raziskavo EU-MIDIS I okrnjena, pri čemer so nekatere omejitve navedene za posamezne primere (za več podrobnosti glej „[Raziskavo na kratko](#)“). Analize gibanj v vsaki državi, vključeni v raziskavo, morajo upoštevati metodološke omejitve in statistična odstopanja ter potrebno po nadaljnji poglobljeni analizi.

9 Svet Evrope (2012).

10 Glej Willis, G. B. (2005), str. 3.

1

Ključne ugotovitve in mnenja agencije FRA

Naslednja mnenja agencije FRA izhajajo iz ključnih ugotovitev iz raziskave EU-MIDIS II o Romih in se morajo upoštevati skupaj s cilji, opredeljenimi v strategiji EU za rast „Evropa 2020“, in zlasti s priporočilom Sveta iz leta 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah.

V strategiji Evropa 2020 je opredeljen cilj, da se do leta 2020 za 20 milijonov zmanjša število ljudi, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost. Romi zajemajo nesorazmerno velik delež posameznikov, ki jih prizadene revščina in socialna izključenost. Prva raziskava o Romih agencije FRA v letu 2011 je razkrila, da je vsaj osmim od desetih anketiranih Romov grozila revščina, poleg tega je v povprečju manj kot eden od treh navedel, da ima plačano zaposlitev, skoraj polovica pa jih je živela v stanovanjih brez osnovnih stanovanjskih zmožljivosti, in sicer notranje kuhinje, notranjega stranišča, notranje prhe ali kopalne kadi in električne napeljave.

Zaradi tega je Evropska komisija aprila 2011 sprejela Okvir EU za nacionalne strategije vključevanja Romov, ki je osredotočen na štiri ključna področja: izobraževanje, zaposlovanje, zdravstveno varstvo in stanovanje. Na podlagi tega okvira so države članice razvile svoje nacionalne strategije za vključevanje Romov in svežnje celovitih ukrepov politik. Decembra 2013 je Svet za zaposlovanje, socialno politiko, zdravje in varstvo potrošnikov

(EPSCO) izdal priporočilo s smernicami za države članice za izboljšanje učinkovitosti njihovih ukrepov za vključevanje Romov. Hkrati je EU prek strukturnih in investicijskih skladov EU namenila sredstva in uvedla specifični tematski predhodni pogoj, po katerem se za koriščenje sredstev za vključevanje Romov zahteva, da je že uvedena ustrezna nacionalna strategija vključevanja Romov.

1.1. Revščina in socialna izključenost

Raziskava EU-MIDIS II kaže, da 80 % Romov še vedno živi pod pragom tveganja revščine, kot velja v njihovi državi prebivališča, vsak tretji Rom živi v gospodinjstvu brez tekoče vode, eden od desetih živi v gospodinjstvu brez električne napeljave, vsak četrti Rom (27 %) in vsak tretji romski otrok (30 %) pa živi v gospodinjstvu, v katerem je nekdo v preteklem mesecu šel vsaj enkrat lačen spat.

To pomeni, da cilj priporočila Sveta iz leta 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v zvezi z zmanjšanjem revščine s socialnimi naložbami še zdaleč ni dosežen. Enako velja za priporočilo Evropske komisije iz leta 2013 „Vlaganje v otroke: prekinimo krog prikrajšanosti“, ki vsebuje smernice za države članice za organizacijo in izvajanje politik za odpravljanje revščine in socialne izključenosti otrok.

Mnenje agencije FRA št. 1

Države članice EU bi morale prilagoditi svoje nacionalne reformne programe v okviru evropskega semestra in kot glavno prednostno nalogo določiti ublažitev najhujših oblik revščine, zlasti lakote, podhranjenosti in zelo slabih stanovanjskih razmer med Romi, kot je predvideno tudi v cilju 1 Agende Združenih narodov za trajnostni razvoj.

Države članice EU bi morale zagotoviti, da so sistemi socialne zaščite in socialne storitve, ki so namenjeni prikrajšanim osebam, vključno z Romi, ustrezni in dostopni ter da jih uporabljajo možni upravičenci.

Nacionalni cilji strategije Evropa 2020 in nacionalni reformni programi bi morali izrecno obravnavati ranljivost romskih otrok ter pri tem zagotoviti, da imajo gospodinjstva vsaj dostop do ustreznega stanovanja s tekočo vodo, električno napeljavo in dovolj prostora.

Države članice EU bi morale v celoti izkoristiti sredstva iz Sklada za evropsko pomoč najbolj ogroženim,¹¹ da bi zagotovile brezplačne obroke v šolah in ustanovah za varstvo otrok za vse otroke, vključno z romskimi, ki jih potrebujejo in trpijo zaradi podhranjenosti.

Mnenje agencije FRA št. 2

Države članice EU bi morale zagotoviti, da se v ukrepih za izvajanje določb iz priporočila Sveta iz leta 2013 o dostopu do zaposlovanja ustrezna pozornost nameni prehodu iz izobraževanja in usposabljanja v zaposlitev za zagotovitev, da se z naložbami v izobraževanje pojavijo zaposlitvene možnosti za prikrajšane posameznike, vključno z Romi, še zlasti za mlade in ženske.

Države članice EU bi morale spodbuditi večjo vključevanje podjetij, zlasti na lokalni ravni, in razmisliti o podpori za razvoj socialnih podjetij, da bi se ustvarila trajna delovna mesta za Rome, z osredotočenostjo zlasti na romske ženske.

Države članice EU bi morale izvajati določbe iz priporočila Sveta iz leta 2013 o spodbujanju zaposlitvenih možnosti v državni upravi za osebe etnično manjšinskega porekla, kot so Romi, zlasti romske ženske. Javnim upravam lahko koristi etnično raznoliko osebje, takšni ukrepi jim lahko tudi pomagajo bolje razumeti posebne izzive, s katerimi se srečujejo Romi, in hkrati zagotoviti pozitivne vzornike v skupnostih etničnih manjšin.

1.2. Udeležba na trgu dela

V raziskavi EU-MIDIS II je bilo ugotovljeno, da je bil v času raziskave samo eden od štirih Romov, starih 16 let ali več, zaposlen ali samozaposlen. Romske ženske so poročale o precej nižjih stopnjah zaposlenosti kot Romi, in sicer 16 % v primerjavi s 34 %. Na splošno je iz raziskave razvidno, da je stopnja plačane zaposlitve za Rome, stare od 20 do 64 let, 43-odstotna, kar je precej pod povprečjem EU, ki je bila leta 2015 70-odstotna. Položaj mladih je precej slabši: v povprečju 63 % Romov, starih od 16 do 24 let, v času raziskave ni bilo zaposlenih niti niso bili vključeni v izobraževanje ali usposabljanje; za primerjavo je bilo povprečje EU za isto starostno skupino 12 %. Tudi v tej starostni skupini rezultati kažejo precejšnjo razliko med spoloma: 72 % mladih romskih žensk ni bilo zaposlenih ali vključenih v izobraževanje oziroma usposabljanje, v primerjavi s 55 % mladih Romov.

Iz tega je mogoče sklepati, da bo izpolnitev cilja iz priporočila Sveta iz leta 2013 o sprejetju učinkovitih ukrepov za zagotovitev enake obravnave Romov pri dostopu do trga dela in zaposlitvenih možnosti velik izziv.

1.3. Izobrazba

Rezultati prve raziskave o Romih iz leta 2011 so bili skrb vzbujajoči. Pokazali so, da je le eden od dveh anketiranih romskih otrok obiskoval predšolsko izobraževanje ali vrtec in da je le zelo majhen delež otrok nadaljeval šolanje po končanem obveznem izobraževanju. Rezultati raziskave EU-MIDIS II kažejo, da romski otroci zaostajajo za svojimi vrstniki, ki niso Romi, pri vseh izobrazbenih kazalnikih. Le približno polovica (53 %) romskih otrok med četrtem letom starosti in starostjo vstopa v obvezno osnovnošolsko izobraževanje je vključena v predšolsko izobraževanje. V povprečju 18 % Romov, starih od 6 do 24 let, obiskuje izobrazbeno raven, ki je nižja od ravni, ustrezne njihovi starosti. Delež Romov, ki zgodaj opustijo šolanje, je nesorazmerno velik v primerjavi s splošnim prebivalstvom. Segregacija v šolah ostaja problematična v Bolgariji, Grčiji, na Madžarskem in Slovaškem, in to kljub zakonski prepovedi te prakse in nedavni sodni praksi Evropskega sodišča za človekove pravice.

Iz tega izhaja, da cilj iz priporočila Sveta iz leta 2013 glede sprejetja učinkovitih ukrepov za zagotovitev, da so romski otroci enako obravnavani in imajo popoln dostop do kakovostnega in rednega izobraževanja ter da vsi romski učenci končajo vsaj obvezno izobraževanje, ni bil dosežen. Rezultati kažejo, da javni organi niso izvedli učinkovitih ukrepov za zagotovitev enake udeležbe romskih otrok v predšolskem izobraževanju ali vrtcih ter višjem sekundarnem ali terciarnem izobraževanju.

¹¹ Sklad za evropsko pomoč najbolj ogroženim (FEAD) podpira ukrepe držav članic za zagotavljanje materialne pomoči, na primer hrane, oblačil in osnovnih osebnih potrebščin, najbolj ogroženim.

Mnenje agencije FRA št. 3

Države članice EU bi morale izvajati določbo iz priporočila Sveta iz leta 2013, ki poziva k odpravi kakršne koli segregacije v šolah, s sprejetjem takojšnjih ukrepov za zagotovitev enake udeležbe vseh romskih otrok v integriranih šolah in razredih.

Nacionalni izobraževalni organi bi morali tesno sodelovati z romsko civilno družbo in lokalnimi organi, da bi se rešili spori v skupnosti in/ali pojavljanje rasnega sovraštva do Romov (anticiganizma), zaradi katerih romski starši ne vpišejo svojih otrok v integrirane šole in razrede.

Lokalni organi bi morali upoštevati splošne življenjske razmere in ovire, s katerimi se romski otroci spoprijemajo pri izobraževanju. Ukrepi politik bi morali zagotoviti spodbude ter socialno in učno podporo v šolah, da bi se romskim otrokom pomagalo pri premagovanju številnih izzivov in bi se izboljšale njihove možnosti za enak začetek.

Nacionalni izobraževalni organi bi morali zagotoviti potrebno podporo in sredstva šolam z romskimi učenci, da bi se zagotovilo, da se romske otroke vpiše v ustrezne razrede glede na njihovo starost, in da bi se znižala stopnja zgodnjega opuščanja šolanja.

1.4. Poznavanje pravic in prijavljanje diskriminacije

V raziskavi o Romih iz leta 2011 je približno polovica anketirancev navedla, da so se počutili diskriminirani zaradi svojega etničnega porekla. Le majhen delež je poznal zakonodajo, ki prepoveduje diskriminacijo zaradi etničnega porekla pri prijavljanju za delovno mesto.

Raziskava EU-MIDIS II ugotavlja, da se Romi še vedno srečujejo z nesprejemljivimi stopnjami diskriminacije v vsakodnevem življenju: pri iskanju zaposlitve, na delovnem mestu, v izobraževanju, dostopu do zdravstvenega varstva, v stiku z upravnimi organi ali ob vstopu v trgovino. V zadnjih petih letih se je skoraj eden od dveh Romov (41 %) vsaj enkrat počutil diskriminiran zaradi svojega etničnega porekla na enem od teh področij vsakodnevnega življenja. Eden od štirih Romov (26 %) je navedel, da se je zadnji incident zaznane diskriminacije zgodil v 12 mesecih pred anketo. V zadnjih 12 mesecih so bili največkrat diskriminirani pri uporabi javnih ali zasebnih storitev (19 %) in pri iskanju dela (16 %). Vendar je v povprečju le 12 % Romov javnim organom prijavilo svojo izkušnjo z diskriminacijo. Poleg tega skoraj tretjina (27 %) anketiranih Romov ni seznanjena z zakonodajo, ki prepoveduje diskriminacijo zaradi etničnega porekla, in večina (82 %) Romov ne pozna nobene organizacije, ki nudi pomoč žrtvam diskriminacije.

Iz tega izhaja, da čeprav priporočilo Sveta iz leta 2013 natančno navaja raznovrstne horizontalne ukrepe politik za obravnavanje diskriminacije, bo še vedno potrebnega veliko truda, da bi se zagotovilo učinkovito in praktično izvajanje direktive o rasni enakosti (2000/43/ES),¹² kot se to izrecno zahteva v priporočilu.

Mnenje agencije FRA št. 4

Države članice EU bi morale zagotoviti, kot se to zahteva v priporočilu Sveta iz leta 2013, da njihova javna uprava in organi za enakost sprejmejo potrebne ukrepe za zagotovitev učinkovitega in praktičnega izvajanja direktive o rasni enakosti (2000/43/ES), z izrecno osredotočenostjo na vidike spola.

Države članice EU in Evropska komisija bi morale okrepiti podporo za prizadevanja civilne družbe pri ozaveščanju Romov o njihovih pravicah.

Države članice EU bi morale v celoti izvajati člen 10 Direktive 2000/43/ES, ki države članice zavezuje, da zagotovijo, da „so osebe, ki jih to zadeva, opozorjene na predpise, sprejete na podlagi te direktive, in na že veljavne predpise, na ustrezne načine na celotnem ozemlju“.

1.5. Ukrepi za učinkovitejše spremljanje in ocenjevanje

Eden od strukturnih ukrepov, ki se zahtevajo v priporočilu Sveta iz leta 2013, zadeva spremljanje in ocenjevanje politik. Evropska komisija in agencija FRA že več let spodbujata zbiranje podatkov, ki se lahko razčlenijo glede na etnično poreklo in ki temeljijo na informacijah o samoopredelitvi anketirancev, zbranih prostovoljno ter ob popolnem spoštovanju predpisov EU o varstvu podatkov in nacionalnih predpisov o varstvu podatkov. Zaradi tega agencija FRA redno izvaja raziskave o pripadnikih etničnih, verskih ali drugih manjšin. Skupno metodologijo, ki zagotavlja ustrezne in primerljive podatke o romskem prebivalstvu v državah članicah za spremljanje njihove socialne vključenosti, je najbolje pripraviti na ravni EU, v tesnem sodelovanju z vsemi državami članicami.

Računsko sodišče je zato v priporočilu št. 8 svojega posebnega poročila iz leta 2016 o pobudah politik in finančni podpori EU za vključevanje Romov Evropsko komisijo pozvalo, naj sodeluje z državami članicami pri pripravi skupne metodologije. Komisijo je še pozvalo, naj

¹² Direktiva Sveta 2000/43/ES z dne 29. junija 2000 o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost (UL L 180, 19. 7. 2000).

„spodbuja države članice, naj, v skladu z nacionalnimi pravnimi okviri in zakonodajo EU, vključno z morebitnimi obstoječimi odstopanji, v naslednjih dveh letih izčrpno zbirajo statistične podatke o narodnosti“.

Mnenje agencije FRA št. 5

Evropska komisija bi morala spodbujati države članice, naj razmislijo o zbiranju statističnih podatkov o etničnem poreklu v okviru ankete o delovni sili (LFS) in statistike Evropske unije o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC). Zbiranje statističnih podatkov o romskem prebivalstvu je tehnično in pravno zahtevno ter drago, vendar so posamezne države članice že uspešno preizkusile vključitev vprašanj o etničnem poreklu v raziskavi EU-SILC in LFS.

2

Kaj kažejo rezultati?

2.1. Revščina in življenjske razmere marginaliziranih

Člen 25 Splošne deklaracije človekovih pravic, ki je naveden v členu 11 Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (MPESKP), določa pravico posameznika „do takšne življenjske ravni, ki zagotavlja njemu in njegovi družini zdravje in blaginjo, vključno s hrano, obleko, stanovanjem, zdravniško oskrbo in potrebnimi socialnimi storitvami“.¹³ Ti mednarodni instrumenti za človekove pravice skupaj z Evropsko socialno listino (spremenjeno) tvorijo širše temelje za posvetovanje o novem evropskem stebru socialnih pravic, ki ga je Evropska komisija oznanila leta 2016.¹⁴

Boj proti revščini in socialni izključenosti je glavni cilj strategije Evropa 2020. Priporočilo Sveta iz leta 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov povezuje zmanjšanje revščine s politikami za aktiviranje in usposabljanje za vstop na trg dela.¹⁵ To je tudi jedro cilja 1 v sklopu ciljev trajnostnega razvoja (CTR) Združenih narodov (ZN), ki poziva k odpravi vseh oblik revščine do leta 2030, njegov cilj sta tudi zagotoviti socialno varstvo za revne in zapostavljene ter izboljšati dostop do osnovnih storitev.¹⁶

2.1.1. Dohodkovna revščina

Stopnja tveganja revščine vključuje vse posameznike, ki živijo v gospodinjstvih z ekvivalentnim dohodkom gospodinjstva pod nacionalnim pragom tveganja revščine, ki

¹³ Generalna skupščina Združenih narodov (GS ZN), Splošna deklaracija človekovih pravic, 10. december 1948, člen 25. Glej tudi GS ZN, Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, 3. januar 1976, člen 11.

¹⁴ Evropska komisija (2016).

¹⁵ Priporočilo Sveta iz leta 2013, priporočilo 2.6 Zmanjšanje revščine s socialnimi naložbami.

¹⁶ Glej cilj 1 trajnostnega razvoja. Glej tudi FRA (2016).

Dolgoročni in kratkoročni cilji trajnostnega razvoja ZN

Dolgoročni cilj 1: odpraviti vse oblike revščine povsod po svetu.

Kratkoročni cilj 1: do leta 2030 povsod izkoreniniti skrajno revščino, ki je trenutno opredeljena kot število ljudi, ki živijo z manj kakor 1,25 ameriškega dolarja na dan.

Kratkoročni cilj 2: do leta 2030 vsaj prepoloviti delež moških, žensk in otrok vseh starosti, ki živijo pod pragom revščine v vseh njenih razsežnostih skladno z opredelitvami v posamezni državi.

Kratkoročni cilj 3: uvesti državi prilagojene sisteme in ukrepe splošnega socialnega varstva, z minimalnim pragom vred, ter do leta 2030 vanje vključiti precejšen delež revnih in najbolj zapostavljenih.

Dolgoročni cilj 10: zmanjšati neenakosti znotraj držav in med njimi.

Kratkoročni cilj 1: do leta 2030 postopno povečati rast dohodka najrevnejših 40 odstotkov prebivalstva in jo ohraniti nad državnim povprečjem.

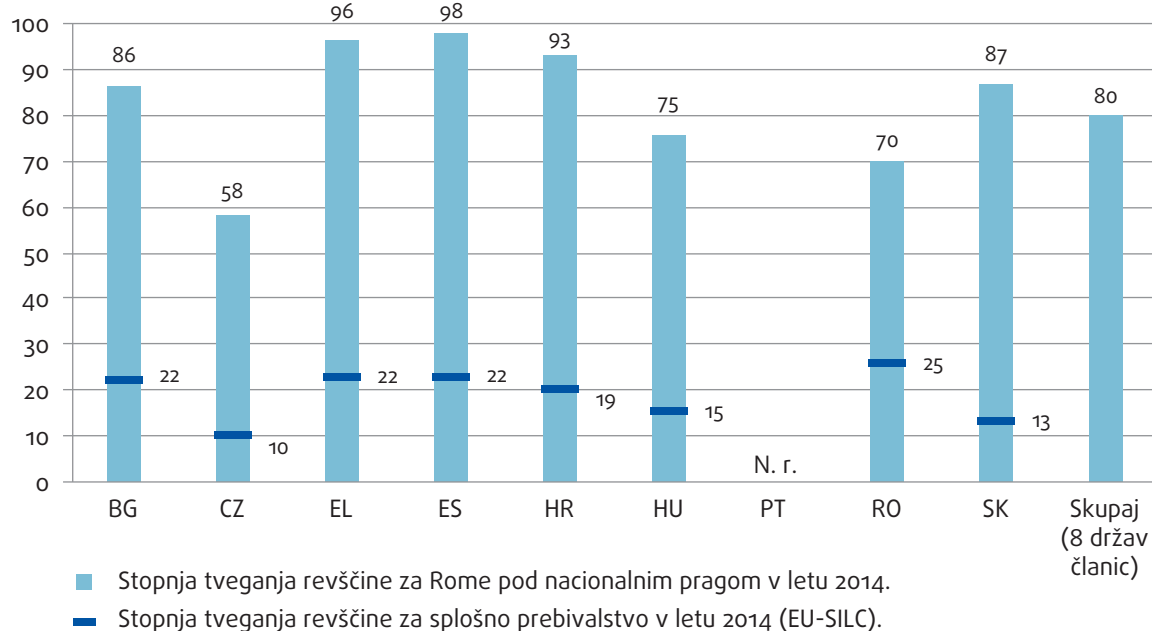
je 60 % letne mediane dohodka po socialnih transferjih in ki jo letno objavi Eurostat.¹⁷

¹⁷ Pri primerjavi stopnje, izračunane na podlagi raziskave EU-MIDIS II, s kazalnikom EU „stopnja tveganja revščine po socialnih transferjih“ je treba upoštevati nekatere omejitve. Po drugi strani so bili podatki o dohodku za raziskavo EU-MIDIS II zbrani v obdobju 2015–2016, uporabljeni prag revščine pa temelji na podatkih iz raziskave EU-SILC iz leta 2014 (zadnji razpoložljivi v času priprave). Prag revščine v obdobju 2015–2016 naj bi bil višji, zaradi česar je mogoče, da se v tem poročilu podcenjuje stopnja tveganja revščine med Romi. V raziskavi EU-MIDIS II so anketirance vprašali o njihovem trenutnem mesečnem dohodku gospodinjstva. Zaradi tega je mogoče, da se podcenjuje letni dohodek gospodinjstva, kar pomeni, da se v okviru EU-MIDIS II morda precenjuje število oseb, ki jim grozi revščina. Nasprotno pa podatki, zbrani za kazalnik Eurostata, zagotavljajo informacije o letnih dohodkih gospodinjstev.

Na splošno 80 % anketiranih Romov in njihovih otrok živi z dohodki, ki so nižji od zadevnega nacionalnega praga tveganja revščine (slika 1). Leta 2014 je v državah EU revščina grozila v povprečju 17 % prebivalstva. V Španiji (98 %), Grčiji (96 %) in na Hrvaškem (93 %)

ima skoraj celotno romsko prebivalstvo, vključeno v raziskavo, dohodke, ki so nižji od nacionalnega praga dohodkovne revščine. Stopnja je najnižja na Češkem (58 %), a tudi ta je skoraj šestkrat višja od stopnje med splošnim prebivalstvom.

Slika 1: Stopnje tveganja revščine (pod 60 % mediane ekvivalentnega dohodka po socialnih transferjih) za Rome v primerjavi z Eurostatovo stopnjo za splošno prebivalstvo v letu 2014, po državah članicah EU (v %) ^{a, b}

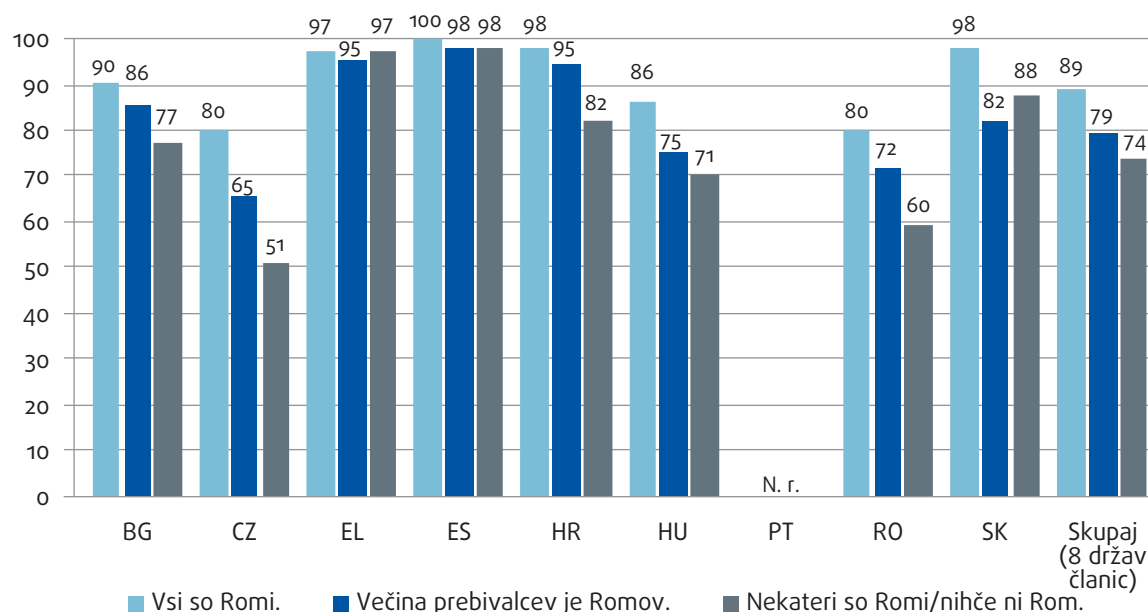

Opombe: N. r. Ni relevantno. Vrednosti za Portugalsko ni mogoče objaviti zaradi velikega števila manjkajočih vrednosti (> 50 %).
^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih (n = 26 571); ponderirani rezultati.
^b Tveganje revščine velja na podlagi raziskave EU-MIDIS II za vse osebe, z ekvivalentnim trenutnim mesečnim razpoložljivim dohodkom gospodinjstva, nižjim od dvanajstine nacionalnega praga tveganja revščine v letu 2014 (objavil Eurostat). Ekvivalentni razpoložljivi dohodek je skupni dohodek gospodinjstva, po davku in drugih odbitkih, deljen s številom članov gospodinjstva, pretvorjenih v izenačene odrasle osebe; uporabljena je tako imenovana prilagojena ekvivalenčna lestvica OECD (1-0,5-0,3). Eurostat (ilc_lioz) (preneseno 14. 9. 2016).
 Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi; Eurostat, EU-SILC, 2014.

Dohodkovna revščina se zdi povezana z nastanitveno koncentracijo Romov. V večini držav je delež Romov, ki jim grozi revščina, največji v soseščinah, ki so jih anketiranci ocenili za naseljene „izključno“ ali „večinoma“ s prebivalci romskega porekla (slika 2). Grčija in Španija sta izjemi; v teh državah članicah je tveganje revščine posebno veliko, vendar se ne razlikuje pomembneje med soseščinami.

Na vprašanje, ali jim skupni dohodek gospodinjstva zadošča za preživetje, je 92 % anketiranih Romov navedlo, da imajo nekaj težav, 45 % pa jih je navedlo, da „imajo velike težave“. V Grčiji in na Portugalskem je ta delež dosegel 74 % (slika 3).

Slika 2: Stopnje tveganja revščine^a in koncentracija^b Romov na stanovanjskih območjih, po državah članicah EU (v %)^c

Opombe: N. r. Ni relevantno. Vrednosti za Portugalsko ni mogoče objaviti zaradi velikega števila manjkajočih vrednosti (> 50 %).

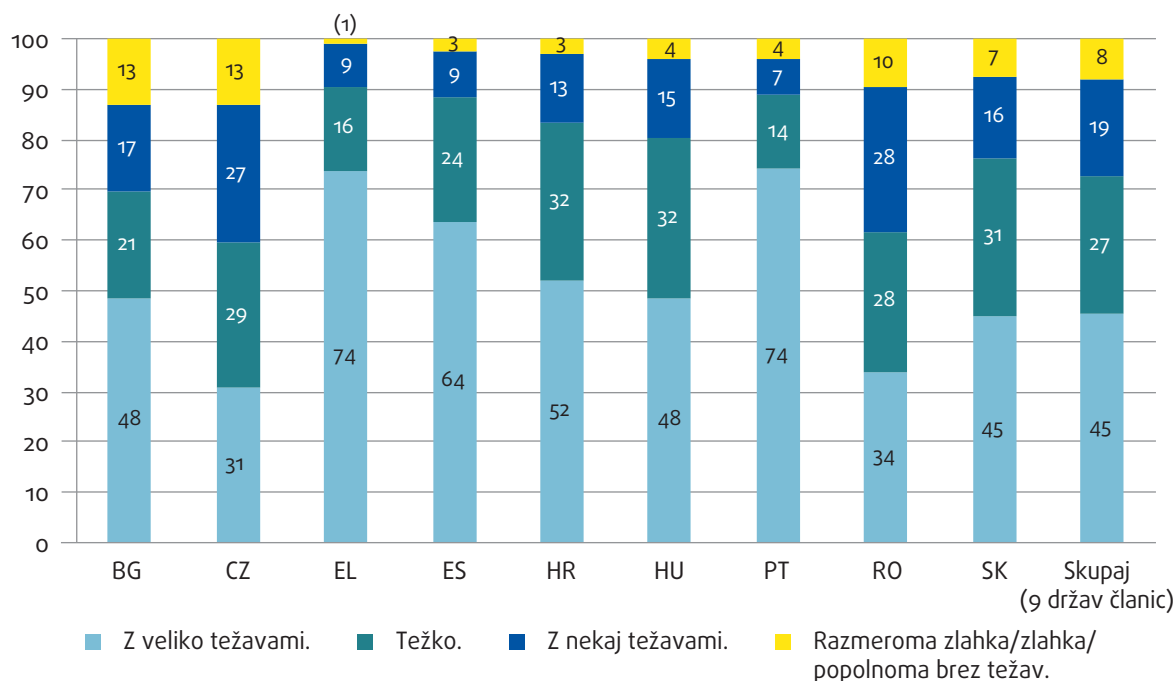
^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih, razen za Portugalsko (n = 26 419); ponderirani rezultati.

^b O koncentraciji je bilo postavljeno naslednje vprašanje: „Koliko prebivalcev je v soseščini, v kateri živite, po vašem mnenju romskega porekla kot vi: vsi prebivalci, večina, nekateri, nihče?“

^c Vsote v kategorijah na sliki lahko zaradi zaokrožanja odstopajo od besedila za eno odstotno točko.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

Slika 3: Zmožnost preživetja, Romi, po državah članicah EU (v %) ^{a, b, c}

Opombe: ^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih (n = 31 334); ponderirani rezultati.

^b Anketno vprašanje: „Če upoštevate skupni dohodek svojega gospodinjstva, ali se je vaše gospodinjstvo zmožno preživljati?“

^c Vsote v kategorijah na sliki lahko zaradi zaokrožanja odstopajo od besedila za eno odstotno točko.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

2.1.2. Lakota

Člen 25 Splošne deklaracije človekovih pravic in člen 11 MPESKP določata posameznikovo pravico do hrane in potrebnih socialnih storitev. Pravica do socialne pomoči je določena tudi v členu 34 Listine EU o temeljnih pravicah (dostop do socialne varnosti in socialne pomoči). Če ljudje trpijo zaradi lakote in podhranjenosti, so ti členi očitno kršeni. Odbor za gospodarske, družbene in kulturne pravice (CESCR) je pravico do primerne hrane razložil v splošni pripombi št. 12 (1999), pri čemer je navedel, da je pravica spoštovana, ko ima vsak moški, ženska in otrok, sam ali v skupnosti z drugimi, vedno fizični in finančni dostop do primerne hrane ali sredstev za nakup hrane. Odpraviti lakoto in zagotoviti prehransko varnost je eden od stebrov ciljev trajnostnega razvoja.

Slika 4 kaže, da 7 % anketiranih Romov živi v gospodinjstvih, v katerih je v preteklem mesecu vsaj ena oseba pogosto šla spat lačna (to je štirikrat ali večkrat). Takšne so izkušnje 17 % Romov na Hrvaškem, 13 % Romov v Grčiji in 11 % Romov na Madžarskem. V Grčiji skoraj vsaka druga oseba (47 %) živi v gospodinjstvu, v katerem je v preteklem mesecu nekdo šel spat lačen vsaj enkrat. To je še posebno skrb vzbujajoče, saj ima v Grčiji največji delež Romov plačano zaposlitev, ki pa očitno ne zadošča niti za pokritje osnovnih potreb, kot je hrana. Poleg tega je iz rezultatov razvidno, da v državah, ki so

Dolgoročni in kratkoročni cilji trajnostnega razvoja ZN

Dolgoročni cilj 2: odpraviti lakoto, zagotoviti prehransko varnost in boljšo prehrano ter spodbujati trajnostno kmetijstvo.

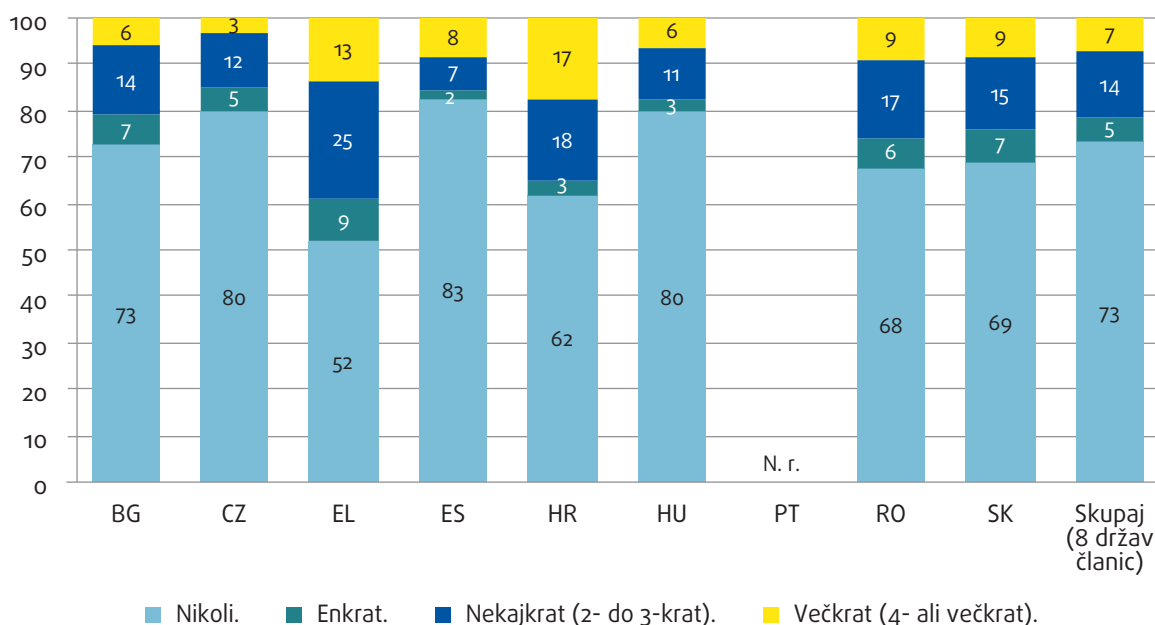
Kratkoročni cilj 1: do leta 2030 odpraviti lakoto in vsakomur zagotoviti dostop do zdrave, hranljive in zadostne hrane v vseh letnih časih, zlasti revnim in ljudem, ki živijo v težkih razmerah, med njimi dojenčkom.

Kratkoročni cilj 2: do leta 2030 odpraviti vse oblike neustrezne prehranjenosti in do leta 2025 doseči mednarodno sprejete cilje o zaostanku v telesnem razvoju in hiranju pri otrocih do petega leta starosti ter upoštevati prehranske potrebe mladostnic, nosečnic, doječih žensk in starejših.

bile vključene v raziskavo, v povprečju vsak tretji romski otrok živi v gospodinjstvu, ki je v preteklem mesecu vsaj enkrat trpelo zaradi lakote.

V primerjavi z rezultati raziskave iz leta 2011 se je delež Romov, ki živijo v gospodinjstvih, v katerih je v preteklem mesecu vsaj ena oseba šla spat lačna vsaj enkrat, zmanjšal v Bolgariji, na Češkem, Madžarskem in v Romuniji. V Grčiji, na Slovaškem in v Španiji se delež ni spremenil.

Slika 4: Delež Romov, ki živijo v gospodinjstvih, v katerih je v preteklem mesecu vsaj ena oseba šla spat lačna enkrat, nekajkrat, štirikrat ali večkrat, po državah članicah EU (v %) ^{a, b}

Opombe: N. r. Ni relevantno. Vrednosti za Portugalsko ni mogoče objaviti zaradi velikega števila manjkajočih vrednosti (> 25 %).

^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih (n = 31 793); ponderirani rezultati.

^b Anketno vprašanje: „Ali ste v preteklem mesecu vi ali kdo v vašem gospodinjstvu kadar koli šli spat lačni, ker niste imeli dovolj denarja za hrano? Če ste, kolikokrat se je to zgodilo v preteklem mesecu?“

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

2.2. Udeležba na trgu dela

Člen 15 Listine EU o temeljnih pravicah štiti pravico do dela. Prvi glavni cilj strategije Evropa 2020 je zagotoviti, da je do leta 2020 zaposlenega 75 % prebivalstva EU, starega od 20 do 64 let. V priporočilu Sveta iz leta 2013 se priporoča, da države članice sprejmejo učinkovite ukrepe za doseganje tega cilja, vključno z bojem proti diskriminaciji in podporo pri pridobivanju prvih delovnih izkušenj, poklicnem usposabljanju, usposabljanju na delovnem mestu, vseživljenjskem učenju in razvoju spretnosti ter podporo pri samozaposlovanju in podjetništvu. Trije kratkoročni cilji dolgoročnega cilja 8 iz ciljev trajnostnega razvoja: „spodbujati trajnostno, vključujočo in vzdržno gospodarsko rast, polno in produktivno zaposlenost ter dostojno delo za vse“ so usmerjeni na udeležbo na trgu dela.

Dolgoročni in kratkoročni cilji trajnostnega razvoja ZN

Dolgoročni cilj 8: spodbujati trajnostno, vključujočo in vzdržno gospodarsko rast, polno in produktivno zaposlenost ter dostojno delo za vse.

Kratkoročni cilj 5: do leta 2030 doseči polno in produktivno zaposlenost ter vsem moškim in ženskam, tudi mladim in invalidnim, zagotoviti dostojno delo in enako plačilo za delo enake vrednosti.

Kratkoročni cilj 6: do leta 2020 občutno zmanjšati delež mladih, ki niso zaposleni ali se ne šolajo ali usposabljaajo.

Kratkoročni cilj 8: varovati pravice delavcev in zagotoviti varno in zanesljivo delovno okolje za vse delavce, tudi delavce migrante, še zlasti pa migrantke, in delavce z negotovo zaposlitvijo.

2.2.1. Status glede na glavno dejavnost

V povprečju je eden od štirih Romov, starih 16 let ali več (25 %), svojo glavno dejavnost v času raziskave opisal kot „zaposlen“ ali „samozaposlen“ (preglednica 1). To vključuje delo s polnim delovnim časom in delo s krajšim delovnim časom ter „občasno delo“, če se to šteje za glavno dejavnost.¹⁸ Med splošnim prebivalstvom zadevnih devetih držav članic EU je skoraj dvakrat toliko (64 %) oseb navedlo, da so zaposlene.¹⁹ V primerjavi z rezultati raziskave iz leta 2011 ni opaziti večjega izboljšanja.

18 „Glavna dejavnost“ pomeni, da so vse člane gospodinjstev vprašali po njihovem trenutnem statusu z vidika zaposlenosti. To se razlikuje od pojmovanja zaposlenosti Mednarodne organizacije za delo in tudi tistega, ki je bilo uporabljeno v raziskavi o delovni sili (spremenljivka MAINSTAT). „Zaposlenost“ vključuje tudi majhne količine neplačane zaposlitve v družinskih podjetjih, saj je takšno delo v korist družine.

19 Na podlagi zahtevka, poslanega Eurostatu, za podatke iz ankete o delovni sili o delovnem statusu po lastni navedbi (MAINSTAT) za osebe, stare 15 let ali več.

Stopnje zaposlenosti med Romi so po lastnih navedbah najvišje v Grčiji (43 %), sledita Madžarska (36 %) in Portugalska (34 %). Najnižje stopnje so bile ugotovljene na Hrvaškem (8 %) in v Španiji (16 %).

Tretjina (34 %) anketiranih Romov, članov gospodinjstev, je navedla, da so „brezposelni“, pri čemer ti deleži presegaajo 50 % na Hrvaškem (62 %), v Španiji (57 %) in v Bolgariji (55 %). Posebno majhni deleži brezposelnosti po lastnih navedbah se kažejo v Romuniji (5 %), na Portugalskem (17 %) in Madžarskem (23 %). Zaradi povezanosti dožemanja brezposelnosti in deleža oseb, ki opravljajo delo v gospodinjstvu, bi bila potrebna podrobnejša raziskava na ravni držav, da bi se ugotovilo, ali je pomanjkljiva prijava v evidenco brezposelnih ali se pojavlja izstop s trga dela in ali gre razlog iskati v vdanosti v položaj.

Poleg tega preglednica 1 kaže na precejšnjo razliko med spoloma: 34 % romskih moških je kot glavno dejavnost navedlo, da so „zaposleni“, v primerjavi z le 16 % romskih žensk. Za primerjavo, razlike med spoloma med splošnim prebivalstvom so še vedno velike, a ne tako velike kot med Romi (71 % moških je zaposlenih v primerjavi s 57 % žensk). Razliko med spoloma pri udeležbi na trgu dela med Romi bi bilo mogoče pojasniti z večjo vključenostjo žensk v delo v gospodinjstvu kot njihovo glavno dejavnostjo. V raziskavi o Romih iz leta 2011 sta se še razkrila precejšnja razlika med spoloma pri udeležbi na trgu dela in večji delež žensk, ki opravljajo predvsem „delo v gospodinjstvu“, kar je v letu 2016 (in v letu 2011) druga najvišje uvrščena kategorija dejavnosti po lastnih navedbah za „brezposelnostjo“. Glede na rezultate raziskave EU-MIDIS II je 28 % vseh anketiranih romskih žensk navedlo „delo v gospodinjstvu“ kot svojo glavno dejavnost, v primerjavi s 6 % vseh romskih moških. To razmerje je visoko za romske ženske v primerjavi z ženskami med splošnim prebivalstvom, kar bi bilo mogoče pojasniti z vidika pričakovanj glede tradicionalnih vlog spolov.²⁰

Približno 12 % anketiranih Romov je kot svojo glavno dejavnost navedlo, da so „upokojeni“, pri čemer ni bilo večjih razlik med moškimi in ženskami. Ta delež je razmeroma majhen in izraža dejstvo, da so v primerjavi s splošnim prebivalstvom Romi v povprečju mlajši. To bi bilo mogoče pojasniti z visoko stopnjo rodnosti in nižjo pričakovano življenjsko dobo med Romi v večini držav, vključenih v raziskavo.²¹ Delež „upokojenih“ Romov je najmanjši (2 %) na Hrvaškem in v Grčiji.

20 FRA (2014).

21 Fundación Secretariado Gitano (ur.) (2009).

Preglednica 1: Trenutna glavna dejavnost v devetih državah članicah EU za vse osebe v romskih gospodinjstvih, stare 16 let ali več (v %) ^{a, b}

Država članica EU		Zaposlen	Brezposeln	Ne dela zaradi bolezni ali invalidnosti	Delo v gospodinjstvu	Upokojen	Druga neaktivnost (izobraževanje, vojaška obveznost, drugo)
BG	Ženske	16	59	(1)	6	16	3
	Moški	29	52	(1)	(0)	13	5
	Skupaj	23	55	1	3	14	4
CZ	Ženske	21	30	5	18	18	8
	Moški	37	35	3	(1)	16	8
	Skupaj	29	32	4	9	17	8
EL	Ženske	20	26	2	48	(1)	(2)
	Moški	67	25	4	(0)	(2)	(2)
	Skupaj	43	26	3	25	2	2
ES	Ženske	12	51	3	24	6	4
	Moški	21	63	5	(0)	6	5
	Skupaj	16	57	4	12	6	5
HR	Ženske	5	51	4	34	(1)	6
	Moški	11	74	3	(0)	(2)	8
	Skupaj	8	62	4	17	2	7
HU	Ženske	26	22	8	14	13	17
	Moški	45	24	5	(0)	16	9
	Skupaj	36	23	6	7	14	13
PT	Ženske	23	12	(1)	46	9	9
	Moški	44	22	(1)	(1)	15	18
	Skupaj	34	17	(1)	24	12	13
RO	Ženske	13	4	2	59	10	11
	Moški	42	6	4	22	13	13
	Skupaj	28	5	3	40	12	12
SK	Ženske	14	46	4	15	13	8
	Moški	26	50	4	(1)	11	8
	Skupaj	20	48	4	8	12	8
Skupaj (9 držav članic)	Ženske	16	32	3	28	12	8
	Moški	34	35	4	6	12	9
	Skupaj	25	34	4	17	12	8

Opombe: ^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih, starimi 16 let ali več (n = 22 097); ponderirani rezultati.

^b Rezultati, ki temeljijo na majhnem številu odgovorov, so statistično manj zanesljivi. Rezultati, ki temeljijo na skupno od 20 do 49 neponderiranih opazovanj ali na poljih z manj kot 20 neponderiranih opazovanj, so zato navedeni v oklepajih. Rezultati, ki temeljijo na skupno manj kot 20 neponderiranih opazovanj, niso objavljeni.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

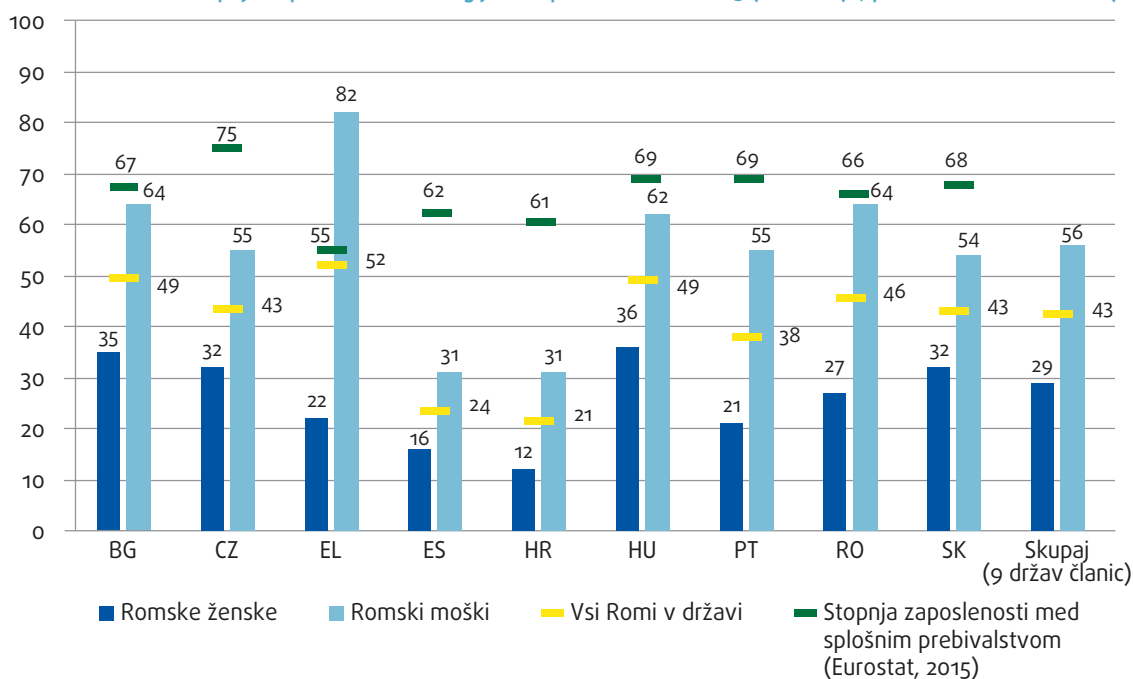

2.2.2. Plačana zaposlitev

Izraz „plačana zaposlitev“ zadeva osebe, ki so bile v času raziskave „zaposlene“ ali „samozaposlene“,²² vključno s tistimi, ki so v štirih tednih pred anketo opravljale kakšno delo za denar.²³ Gre za splošni približek opredelitve stopnje zaposlenosti, ki jo Eurostat uporablja za merjenje doseganja ciljev strategije Evropa 2020.²⁴

Vprašanje o „kakršni koli plačani zaposlitvi v zadnjih štirih tednih“ v povprečju zviša stopnjo zaposlenosti po lastnih navedbah za 18 odstotnih točk. Na splošno je stopnja plačane zaposlitve za Rome v devetih državah članicah EU, vključenih v raziskavo, 43 % (slika 5). To je precej nižje od povprečne stopnje zaposlenosti v EU-28, ki je bila leta 2015 70-odstotna. Delež plačanega dela je največji v Grčiji (52 %), najmanjši pa na Hrvaškem (21 %).

Slika 5: Stopnja plačanega dela za romske ženske in moške^a, stare od 20 do 64 let, vključno s samozaposlitvijo in občasnno zaposlitvijo ali zaposlitvijo v zadnjih štirih tednih, v primerjavi s stopnjo zaposlitve za strategijo Evropa 2020 iz leta 2015 (Eurostat)^b, po državah članicah EU (v %)

Opombe: ^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih, starimi od 20 do 64 let ($n = 17\ 806$); ponderirani rezultati.

^b Stopnja zaposlenosti za strategijo Evropa 2020 za leto 2015: Eurostat t2020_10 (prenos 13. 9. 2016). To je izračunana z deljenjem števila zaposlenih oseb, starih od 20 do 64 let, s številom celotnega prebivalstva v isti starostni skupini. Kazalnik temelji na konceptu MOD iz ankete o delovni sili.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

- 22 Neplačano delo pomočnikov v družinskih podjetjih je bilo izključeno iz te opredelitve.
- 23 V raziskavi o Romih iz leta 2011 niso spraševali po „kakršni koli plačani zaposlitvi v zadnjih štirih tednih“, zato ni mogoča neposredna primerjava z rezultati iz leta 2016.
- 24 Izračunana stopnja plačanega dela ni natančno primerljiva z Eurostatovo stopnjo zaposlenosti, ki temelji na konceptu MOD in ki kot zaposlene opredeljuje osebe, stare 15 let ali več in ki so v zadevnem tednu delale vsaj eno uro za plačilo, dobiček ali družinsko korist, ali osebe, ki v zadevnem tednu niso delale, vendar so imele delovno mesto ali podjetje in so bile le začasno odsotne z dela. Stopnja plačane zaposlitve, izračunana za raziskavo o Romih, temelji na registru gospodinjstev in anketnem vprašalniku o trenutni glavni dejavnosti po lastnih navedbah anketirancev. Osebe, ki so opravljale neplačano delo v družinskih podjetjih, so bile izključene. Če je oseba odgovorila, da je njena glavna dejavnost „neplačana“ ali da je „neaktivna“, je bilo postavljeno vprašanje, ali je „v zadnjih štirih tednih opravljala kakršno koli zaposlitev, da bi zaslužila“. Namen tega vprašanja je bil zajeti v raziskavo tudi neformalno delo in manjša dela, ki lahko prispevajo k preživetju družine in ki so lahko posebno pomembna za nekatera romska gospodinjstva.

V vseh državah je bila ugotovljena precejšnja razlika med spoloma, pri čemer je bila največja v Grčiji (plačano delo je imelo 22 % romskih žensk v primerjavi z 82 % romskih moških), sledila pa je Romunija (27 % v primerjavi z 64 %). Najmanjša razlika med spoloma je bila ugotovljena v Španiji, kjer je v zadnjih štirih tednih plačano delo opravljalo 16 % romskih žensk in 31 % romskih moških.

Delež Romov, ki imajo plačano zaposlitev, je stopnji splošnega prebivalstva najbolj primerljiv v Grčiji, pri čemer jo stopnja za romske moške celo presega. Po eni strani je to mogoče delno pojasniti z velikim deležem Romov, ki so navedli, da so „samozaposleni“ ali opravljajo občasno delo, kar je bilo ugotovljeno tudi v raziskavi o Romih iz leta 2011. Po drugi strani kombinacija visoke stopnje plačane zaposlitve in visoke stopnje revščine (96 % Romov v Grčiji) kaže, da mnogi Romi opravljajo „delo revnih“ oziroma delajo predvsem v slabo plačanih poklicih. V vseh drugih državah je stopnja plačane zaposlitve

med Romi nižja od stopnje med splošnim prebivalstvom, tako za romske moške kot tudi romske ženske.

Stopnja oseb s plačano zaposlitvijo se močno razlikuje glede na starost (preglednica 2), vzorci pa so podobni v vseh državah, vključenih v raziskavo. Skupaj ima plačano zaposlitev 48 % oseb, starih od 25 do 54 let, in 38 % oseb, starih od 20 do 24 let. Vendar so starejši v mnogo slabšem položaju: v povprečju ima le 24 % Romov, starih od 55 do 64 let, plačano zaposlitev, v primerjavi s povprečno 53 % v isti starostni skupini v državah EU-28. Le na Portugalskem (49 %) in v Grčiji (48 %) so stopnje plačane zaposlitve za Rome, starejše od 55 let, blizu stopnjam zaposlenosti med splošnim prebivalstvom, v vseh skupinah pa so stopnje precej pod ciljem 75 % zaposlenosti iz strategije Evropa 2020. Položaj je podobno slab tudi za mlade Rome, stare od 16 do 24 let: v povprečju jih ima le 27 % plačano zaposlitev, v primerjavi s povprečno 33 % mladih v isti starostni skupini v državah EU-28.

Preglednica 2: Stopnja plačane zaposlitve za Rome, stare od 20 do 64 let, vključno s samozaposlitvijo, občasno zaposlitvijo in zaposlitvijo v preteklih štirih tednih, po starostnih skupinah in državah (v %) ^{a, b, c}

Država članica EU	20–24 let	25–54 let	55–64 let	Skupaj 20–64 let
BG	45	55	31	49
CZ	34	50	22	43
EL	45	55	48	52
ES	24	25	16	24
HR	22	22	(19)	21
HU	47	56	22	49
PT	28	37	49	38
RO	43	52	22	46
SK	35	48	23	43
Skupaj	38	48	24	43

Opombe: ^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih, starimi od 20 do 64 let (n = 17 806); ponderirani rezultati.

^b Na podlagi vprašalnika za gospodinjstvo in vprašalnika za anketirance o trenutni glavni dejavnosti po lastni navedbi. Če je oseba odgovorila, da je „neaktivna“, je bilo postavljeno vprašanje, ali je „v zadnjih štirih tednih opravljala kakršno koli delo, da bi zaslužila“. Osebe, ki so opravljale neplačano delo v družinskih podjetjih, so bile izključene.

^c Rezultati, ki temeljijo na majhnem številu odgovorov, so statistično manj zanesljivi. Rezultati, ki temeljijo na skupno od 20 do 49 neponderiranih opazovanj ali na poljih z manj kot 20 neponderiranih opazovanj, so zato navedeni v oklepajih. Rezultati, ki temeljijo na skupno manj kot 20 neponderiranih opazovanj, niso objavljeni.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

2.2.3. Mladi, ki niso zaposleni niti se ne izobražujejo ali usposabljujejo

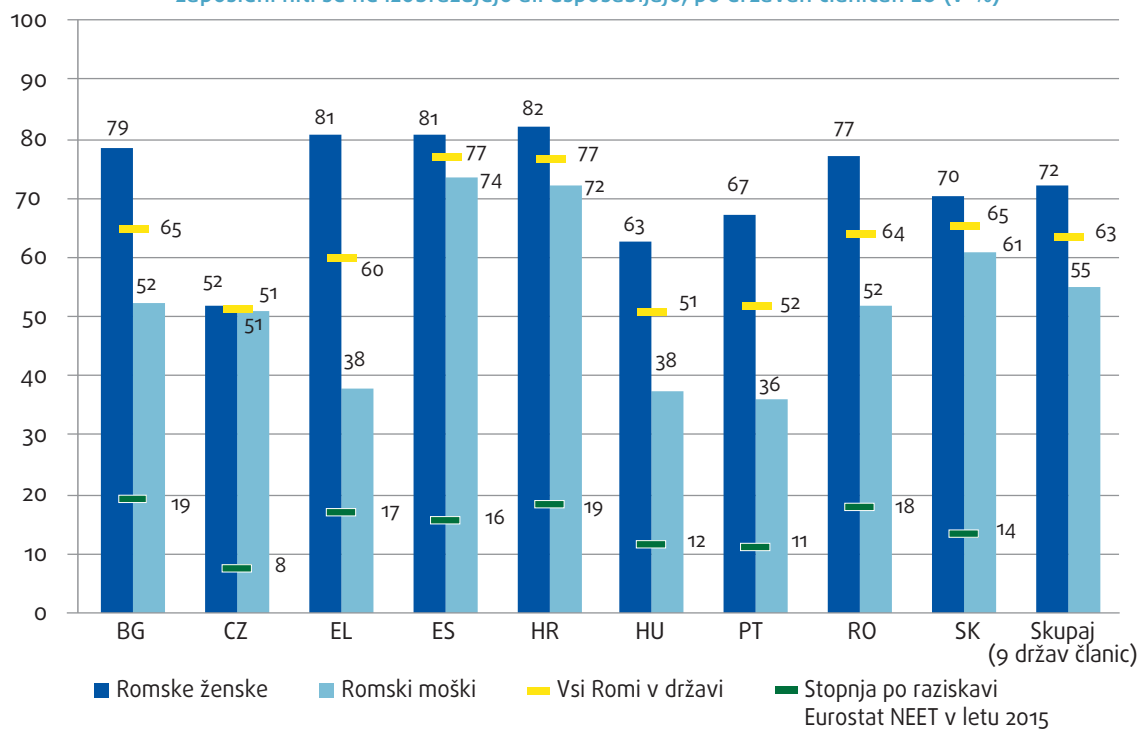
Eurostat vsako leto objavi podatke o mladih, starih od 15 do 24 let, ki „niso zaposleni in se ne izobražujejo ali usposabljujejo“ (NEET). To je pomemben kazalnik deleža mladih, katerih najvišja končana izobrazba je nižja srednješolska izobrazba in ki niso niti zaposleni niti se ne izobražujejo ali usposabljujejo.

Podoben kazalnik, izračunan za Rome, stare od 16 do 24 let, na podlagi raziskave EU-MIDIS II, kaže, da je delež mladih Romov, ki se po svoji glavni dejavnosti uvrščajo med tiste, ki niso zaposleni niti se ne izobražujejo ali nadalje usposabljujejo, v povprečju 63 % v primerjavi z 12 % v isti starostni skupini splošnega prebivalstva v državah EU-28.²⁵ Razlika med mladimi Romi in splošnim prebivalstvom je še posebno velika na Češkem, kjer je

delež Romov, ki niso zaposleni niti se ne izobražujejo ali usposabljujejo, šestkrat večji od deleža med splošnim prebivalstvom (slika 6).

Iz rezultatov je razvidna tudi precejšnja razlika med spoloma. V povprečju v devetih državah, vključenih v raziskavo, 72 % romskih žensk, starih od 16 do 24 let, ni bilo zaposlenih niti se niso izobraževale ali usposabljevale, v primerjavi s 55 % mladih romskih moških. Razlika med spoloma je največja v Grčiji, na Portugalskem in na Madžarskem. V Grčiji 81 % romskih žensk, starih od 16 do 24 let, ni bilo zaposlenih niti se niso izobraževale ali usposabljevale, v primerjavi z 38 % mladih romskih moških. Ta delež mladih romskih žensk je 67 % na Portugalskem in 63 % na Madžarskem, v primerjavi s 36 % oziroma 38 % romskih moških v isti starostni skupini na Portugalskem oziroma Madžarskem.

Slika 6: Mladi Romi, stari od 16 do 24 let, ki se po svoji glavni dejavnosti uvrščajo med tiste, ki niso zaposleni niti se ne izobražujejo ali usposabljujejo, po državah članicah EU (v %) ^{a, b, c}

Opombe: ^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih, stari od 16 do 24 let ($n = 4\ 189$); ponderirani rezultati.

^b Na podlagi vprašalnika za gospodinjstvo in vprašalnika za anketirance o trenutni glavni dejavnosti po lastni navedbi.

^c Eurostatova stopnja NEET v letu 2015: edat_lfse_20 (prenos 13. 10. 2016). Delež prebivalcev v starostni skupini od 15 do 24 let, ki niso zaposleni niti niso vključeni v nadaljnje izobraževanje ali usposabljanje, na podlagi koncepta MOD.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi; Eurostat, stopnja NEET v letu 2015, splošno prebivalstvo.

²⁵ Primerljivost med stopnjo iz raziskave EU-MIDIS II in Eurostatovo stopnjo NEET je okrnjena zaradi različnih opredelitev in starostnih skupin. Zaradi upoštevanja 15-letnikov bi bil delež tistih, ki niso zaposleni niti se ne izobražujejo ali usposabljujejo, za nekaj odstotnih točk manjši. Eurostatova stopnja NEET temelji na konceptu MOD, ki zadeva vsaj eno uro dela v preteklem tednu, raziskava EU-MIDIS II pa je vsebovala vprašanje o glavni dejavnosti po lastni navedbi.

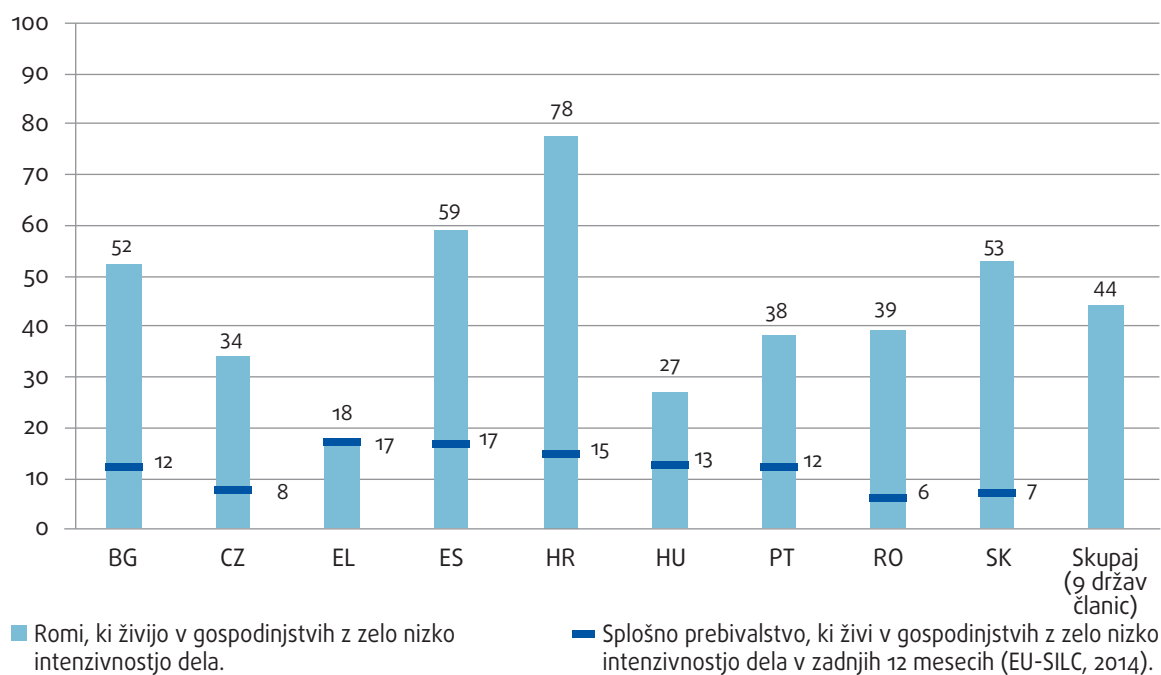
2.2.4. Nizka intenzivnost dela v gospodinjstvih

Eden izmed elementov glavnega kazalnika socialne izključenosti „osebe, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost“, naveden v [strategiji Evropa 2020](#), so „osebe, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko intenzivnostjo dela“.

Intenzivnost dela je razmerje med številom članov gospodinjstva v delovni dobi, tj. starih od 18 do 59 let, ki trenutno delajo, brez oseb, starih od 18 do 24 let, ki se izobražujejo, in skupnim številom članov gospodinjstva v delovni dobi. Intenzivnost dela je opredeljena kot nizka, če je to razmerje nižje od 20 % skupnega potenciala gospodinjstva.²⁶

Rezultati kljub okrnjeni primerljivosti kažejo veliko razliko med Romi in splošnim prebivalstvom v vseh državah, vključenih v raziskavo, razen Grčije ([slika 7](#)). Povprečno 44 % Romov živi v gospodinjstvih z nizko intenzivnostjo dela, ki je izračunana kot splošni približek kazalnika Eurostata za leto 2014. Za primerjavo, po tem kazalniku živi 11 % prebivalcev držav EU-28 v gospodinjstvih z nizko intenzivnostjo dela. Najmanjša razlika v primerjavi s splošnim prebivalstvom je v Grčiji (18 % v primerjavi s 17 %), kar je mogoče pojasniti z velikim deležem samozaposlenih Romov. Nasprotno pa je največja razlika ugotovljena na Hrvaškem (78 % v primerjavi s 15 %) in Slovaškem (53 % v primerjavi s 15 %).

Slika 7: Delež Romov, starih od 0 do 59 let, ki živijo v gospodinjstvih s trenutno nizko intenzivnostjo dela, po državah članicah EU (v %) ^{a, b, c}

Opombe: ^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih, stari od 0 do 59 let (n = 33 785); ponderirani rezultati.

^b Osebe, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko intenzivnostjo dela, so opredeljene kot osebe vseh starosti (0–59 let), ki živijo v gospodinjstvih, katerih člani v delovni dobi (18–59 let) so delali manj kot 20 % svojega skupnega potenciala, in sicer na podlagi statusa trenutne dejavnosti.

^c Eurostatova stopnja nizke intenzivnosti dela za leto 2014: *ilc_lvhl11* (prenos 13. 9. 2016). Osebe, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko intenzivnostjo dela, so opredeljene kot osebe vseh starosti (0–59 let), ki živijo v gospodinjstvih, katerih člani v delovni dobi (18–59 let) so delali manj kot 20 % svojega skupnega potenciala, in sicer v preteklih 12 mesecih.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi; Eurostat, EU-SILC, 2014, splošno prebivalstvo.

²⁶ Ti podatki se težko primerjajo z intenzivnostjo dela, kot jo opredeljuje Eurostat, kar je razmerje med številom mesecev, ko so člani gospodinjstva v delovni dobi (osebe, stare od 18 do 59 let, brez vzdrževanih otrok in mladih, starih od 18 do 24 let) delali v zadevnem proračunskem letu, in skupnim številom mesecev, ko bi ti isti člani gospodinjstva teoretično lahko delali. Za osebe, ki so navedle, da so delale s krajšim delovnim časom, je število mesecev dela s polnim delovnim časom v enaki vlogi ocenjeno na podlagi običajnega števila ur dela med razgovorom. Opredelitev, uporabljena za raziskavo EU-MIDIS II, podaja informacije le o trenutnem položaju in ne upošteva razlike med delom s krajšim delovnim časom in delom s polnim delovnim časom, zaradi česar se lahko podcenjuje nizka intenzivnost dela.

2.3. Izobrazba

Pravica do izobraževanja je zaščiten s členom 28 Konvencije ZN o otrokovih pravicah, ki so jo ratificirale vse države članice EU, in členom 14 Listine EU o temeljnih pravicah. Države članice EU so dolžne zagotoviti, da imajo vsi otroci enak dostop do izobraževanja, še zlasti obveznega izobraževanja. UNESCO navaja, da se posamezniki, ki ne končajo vsaj obveznega izobraževanja, spopadajo z večjim tveganjem življenja v revščini in imajo manj možnosti za razvoj učnih spretnosti in doseganje lastnega potenciala.²⁷

Priporočilo Sveta iz leta 2013 določa dostop do izobraževanja kot ključno tematsko področje. Državam članicam EU priporoča, naj sprejmejo učinkovite ukrepe, s katerimi bodo zagotovile, da bodo romski dečki in deklice enako obravnavani in bodo imeli celovit dostop do kakovostnega rednega izobraževanja ter da bodo vsi romski

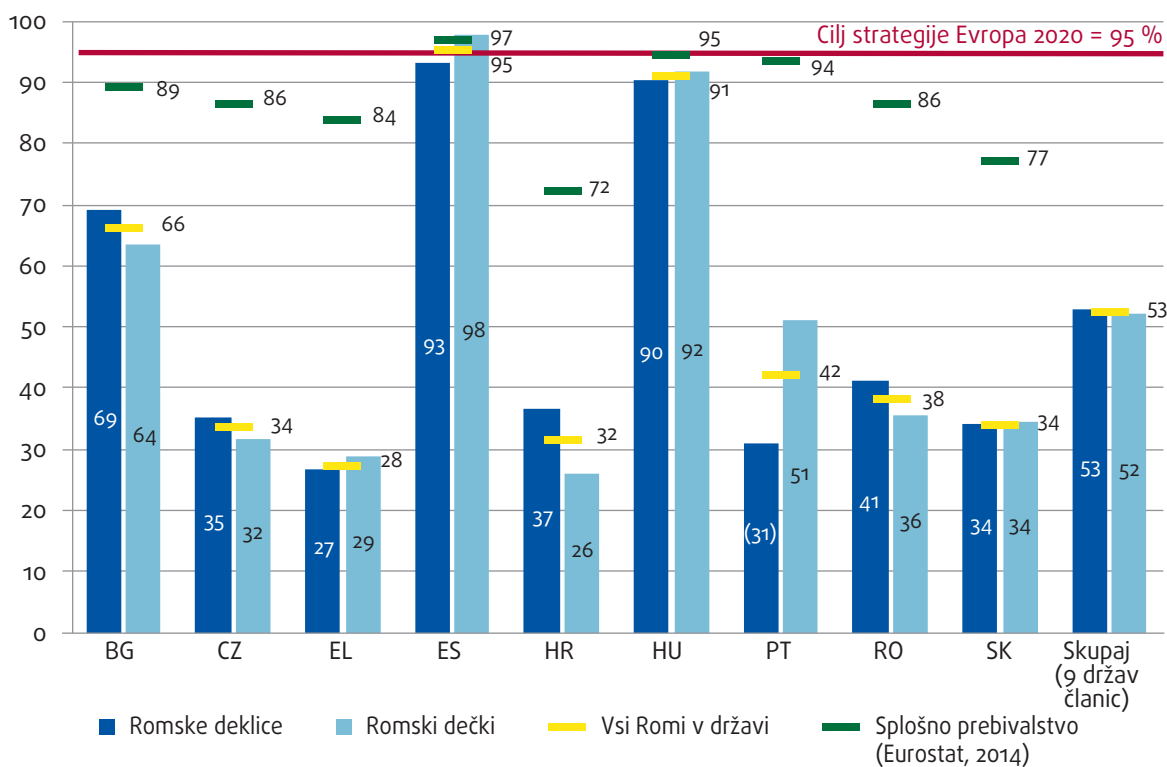
učenci končali vsaj obvezno izobraževanje. Kazalniki, predstavljeni v tem razdelku, so povezani s ključnimi ukrepi, predlaganimi v priporočilu.

2.3.1. Vključenost v izobraževanje

Predšolska vzgoja

Predšolska vzgoja in razvoj pomembno vplivata na prihodnje možnosti v življenju. Da bi se prekinil krog medgeneracijskega prenosa revščine, je pomembno romskim otrokom zagotoviti enak začetek v življenju, kot ga imajo njihovi vrstniki, ki niso Romi.²⁸ V strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju – Izobraževanje in usposabljanje 2020 (ET 2020) – EU je izražena zmožnost predšolske vzgoje in varstva pri obravnavi izzivov v zvezi s socialno izključenostjo in gospodarskih izzivov. V tem okviru je za merilo postavljena

Slika 8: Delež otrok med četrtem letom starosti in starostjo vstopa (ta se razlikuje med državami) v obvezno izobraževanje, ki so vključeni v predšolsko vzgojo, po državah članicah EU (v %) ^{a, b, c, d}

- Opombe:**
- ^a Med vsemi osebami od četrtega leta starosti do starosti vstopa (ta se razlikuje med državami) v obvezno osnovnošolsko izobraževanje v romskih gospodinjstvih (n = 1 776); ponderirani rezultati.
 - ^b Anketno vprašanje, na katero je anketiranec odgovoril za vse otroke, je spraševalo, ali redno obiskujejo javno ali zasebno otroško varstvo (vključno z vrtcem, ustanovo za predšolsko vzgojo itd.)
 - ^c Različne starostne skupine za vključenost v predšolsko vzgojo v državah: 4–6 let v Bolgariji in na Hrvaškem; 4–5 let v preostalih državah.²⁹ Starost je izračunana letno, zato vrednosti ne upoštevajo zgodnjega ali poznega vstopa posameznega otroka v osnovnošolsko izobraževanje.
 - ^d Eurostat: Izobraževanje in usposabljanje 2020 target –educ_uoe_enra10 (prenos 20. 10. 2016), z uporabo podatkov iz registrov izobraževalnih ustanov.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi; Eurostat, 2014, splošno prebivalstvo.

27 UNESCO (2010), str. 155.

28 Svetovna banka (2012).

29 Evropska komisija/EACEA/Eurydice (2015).

vključenost vsaj 95 % otrok med četrtem letom starosti in starostjo vstopa v obvezno osnovnošolsko izobraževanje v predšolsko vzgojo.³⁰

Rezultati raziskave EU-MIDIS II kažejo, da imata med devetimi državami, vključenimi v raziskavo, le Španija (95 %) in Madžarska (91 %) stopnje vključenosti, ki so blizu cilju iz strategije ET 2020 (slika 8). Z izjemo Bolgarije (v kateri je ta delež 66 %) je v drugih državah v predšolsko vzgojo vključena manj kot polovica otrok med četrtem letom starosti in starostjo vstopa v obvezno izobraževanje.

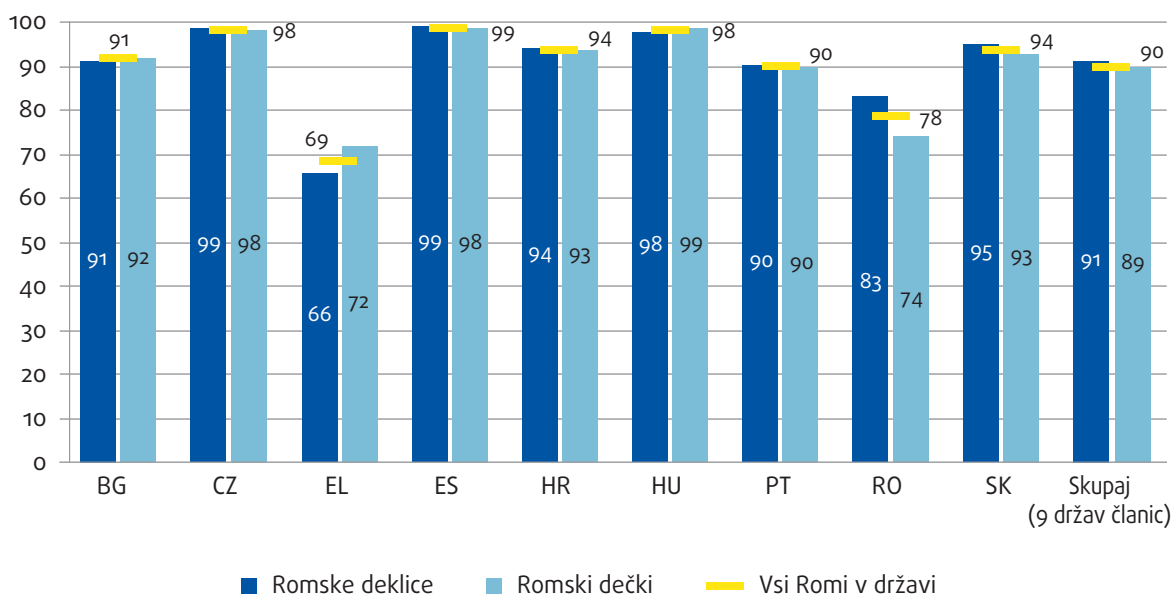
Rezultati raziskave EU-MIDIS II v primerjavi z raziskavo o Romih iz leta 2011 kažejo na zvišanje stopenj vključenosti v vseh državah, razen na Portugalskem in v Romuniji. Vendar ti podatki nikakor ne dosegajo merila EU do leta 2020 glede vključenosti v predšolsko vzgojo in močno zaostajajo za stopnjami med splošnim prebivalstvom.

Obvezno izobraževanje v povezavi s starostjo

Vsi otroci „šoloobvezne starosti“ morajo po zakonu obiskovati šolo. V treh od devetih držav skoraj vsi romski otroci, ki bi morali biti vključeni v izobraževanje (predšolsko, osnovnošolsko, nižjesrednješolsko ali višjesrednješolsko), šolo tudi obiskujejo; v Španiji je ta delež 99 %, na Češkem 98 % in na Madžarskem 98 % (slika 9). V Romuniji je delež romskih otrok šoloobvezne starosti, ki obiskujejo šolo, 77 %, v Grčiji pa 69 %. V primerjavi z raziskavo o Romih iz leta 2011 je iz raziskave EU-MIDIS II razvidno, da so stopnje vključenosti v obvezno izobraževanje nekoliko višje v večini držav, izjemi sta Romunija in Slovaška, kjer ni večjih sprememb. Hrvaška ni bila vključena v raziskavo o Romih iz leta 2011; podatki raziskave EU-MIDIS II pa kažejo, da je stopnja vključenosti v obvezno izobraževanje (94 %) na Hrvaškem nadpovprečna v primerjavi z drugimi državami, vključenimi v raziskavo.

Vendar stopnje vključenosti, kot jih prikazuje slika 9, ne razkrivajo popolne podobe. Poleg „vključenosti“ v obvezno izobraževanje je pomembno, da otroci obiskujejo šolo na ravni, ki ustreza njihovi starosti. Preglednica 3 kaže, da ni vedno tako v vseh državah, vključenih v raziskavo.

Slika 9: Delež vključenosti šoloobveznih otrok (starost se razlikuje glede na državo) v izobraževanje, po državah članicah EU (v %) ^{a, b}

Opombe: ^a Med vsemi osebami šoloobvezne starosti, ki velja za posamezno državo, v romskih gospodinjstvih (n = 7 364); ponderirani rezultati.

^b Različne starostne skupine šoloobvezne starosti v državah za šolsko leto 2015/2016: starost, ko se začne šolska obveznost (v letih) – 7 (BG), 6 (CZ, ES, HR, PT, RO, SK) in 5 (EL, HU); starost, ko se preneha šolska obveznost – 17 (PT), 16 (RO), 15 (BG, ES, HU, SK) in 14 (CZ, EL, HR) (Vir: Evropska komisija/EACEA/Eurydice (2015)). Starost je izračunana v letih, zato vrednosti ne upoštevajo zgodnjega ali poznega vstopa posameznega otroka v osnovnošolsko izobraževanje.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

30 Eurostat (2016).

Preglednica 3: Stopnje vključenosti romskih otrok v ustrezno raven izobraževanja v primerjavi s splošnim prebivalstvom, po starostnih skupinah in državah članicah EU (v %) ^{a, b}

Država članica EU	Starost ^c	Raven izobraževanja (ISCED 2011) ^a	Romi			Splošno prebivalstvo	
			Neto stopnja vključenosti ^d	Skupna stopnja vključenosti ^e	Ne obiskuje nobene ravni izobraževanja	Neto stopnja vključenosti	Skupna stopnja vključenosti
BG	7-14	ISCED 1 + 2	89	93	7	88	95
	15-18	ISCED 3	40	57	43	83	87
	19-24	ISCED 4+	-	-	97	37	41
CZ	6-14	ISCED 1 + 2	89	98	(2)	86	93
	15-18	ISCED 3	45	67	33	81	96
	19-24	ISCED 4+	-	-	93	35	47
EL	6-14	ISCED 1 + 2	69	73	27	95	95
	15-17	ISCED 3	(9)	21	79	88	94
	18-24	ISCED 4+	-	-	97	36	43
ES	6-14	ISCED 1 + 2	89	99	(1)	95	95
	15-17	ISCED 3	20	44	56	78	94
	18-24	ISCED 4+	-	6	94	34	51
HR	7-14	ISCED 1 + 2	95	97	(3)	89	92
	15-18	ISCED 3	35	47	53	86	90
	18-24	ISCED 4+	-	-	94	40	51
HU	6-13	ISCED 1 + 2	86	99	(1)	77	88
	14-18	ISCED 3	28	59	41	72	93
	18-24	ISCED 4+	-	7	93	35	55
PT	6-14	ISCED 1 + 2	88	97	(3)	94	95
	15-17	ISCED 3	(20)	74	26	74	100
	18-24	ISCED 4+	-	-	96	28	45
RO	6-14	ISCED 1 + 2	77	85	15	85	89
	15-18	ISCED 3	22	34	66	80	87
	19-24	ISCED 4+	-	-	97	32	36
SK	6-14	ISCED 1 + 2	90	94	6	83	88
	15-18	ISCED 3	33	58	42	74	91
	18-24	ISCED 4+	-	6	94	33	50
Skupaj (9 držav članic)		ISCED 1 + 2	86	93	7	90	93
		ISCED 3	30	52	48	79	92
		ISCED 4+	2	5	95	34	47

Opombe: ^a Za Rome: med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih ustrezne starosti v zadevni državi (od 6 do največ 24 let) za dano raven izobraževanja ISCED 2011 za šolsko leto 2015-2016³¹ (osnovnošolsko izobraževanje: n = 6 195; srednješolsko izobraževanje: n = 2 865; višješolsko izobraževanje: n = 3 651).

Za splošno prebivalstvo: lastni izračun na podlagi podatkov Eurostata: absolutno število otrok ustrezne starosti za zadevno raven izobraževanja, vpisanih v navedeno raven izobraževanja (educ_uoe_enrpo5, educ_uoe_enrso2, educ_uoe_enrso5, educ_uoe_enrso8, educ_uoe_enrt02), in absolutno število otrok ustrezne starosti za zadevno raven izobraževanja (demo_pjan), vse preneseno 19. 10. 2016.

^b Rezultati, ki temeljijo na majhnem številu odgovorov, so statistično manj zanesljivi. Rezultati, ki temeljijo na skupno od 20 do 49 neponderiranih opazovanjih ali na poljih z manj kot 20 neponderiranih opazovanjih, so zato navedeni v oklepajih. Rezultati, ki temeljijo na skupno manj kot 20 neponderiranih opazovanjih, niso objavljeni.

^c V raziskavi EU-MIDIS II niso spraševali po datumu rojstva, ampak se je navedla starost na dan razgovora.

^d Neto stopnja vpisa: delež otrok zadevne starosti, ki obiskujejo ustrezno raven izobraževanja za to starost, izmed vseh otrok te starosti. Neto stopnje vpisa za višješolsko in visokošolsko izobraževanje za Rome v vseh državah temeljijo na manj kot 20 opazovanjih. Zato je prikazana le skupna vrednost za vse države, ki še vedno temelji na majhnem številu opazovanj.

^e Neto stopnja vpisa: delež otrok zadevne starosti, ki obiskujejo katero koli raven izobraževanja, izmed vseh otrok te starosti.

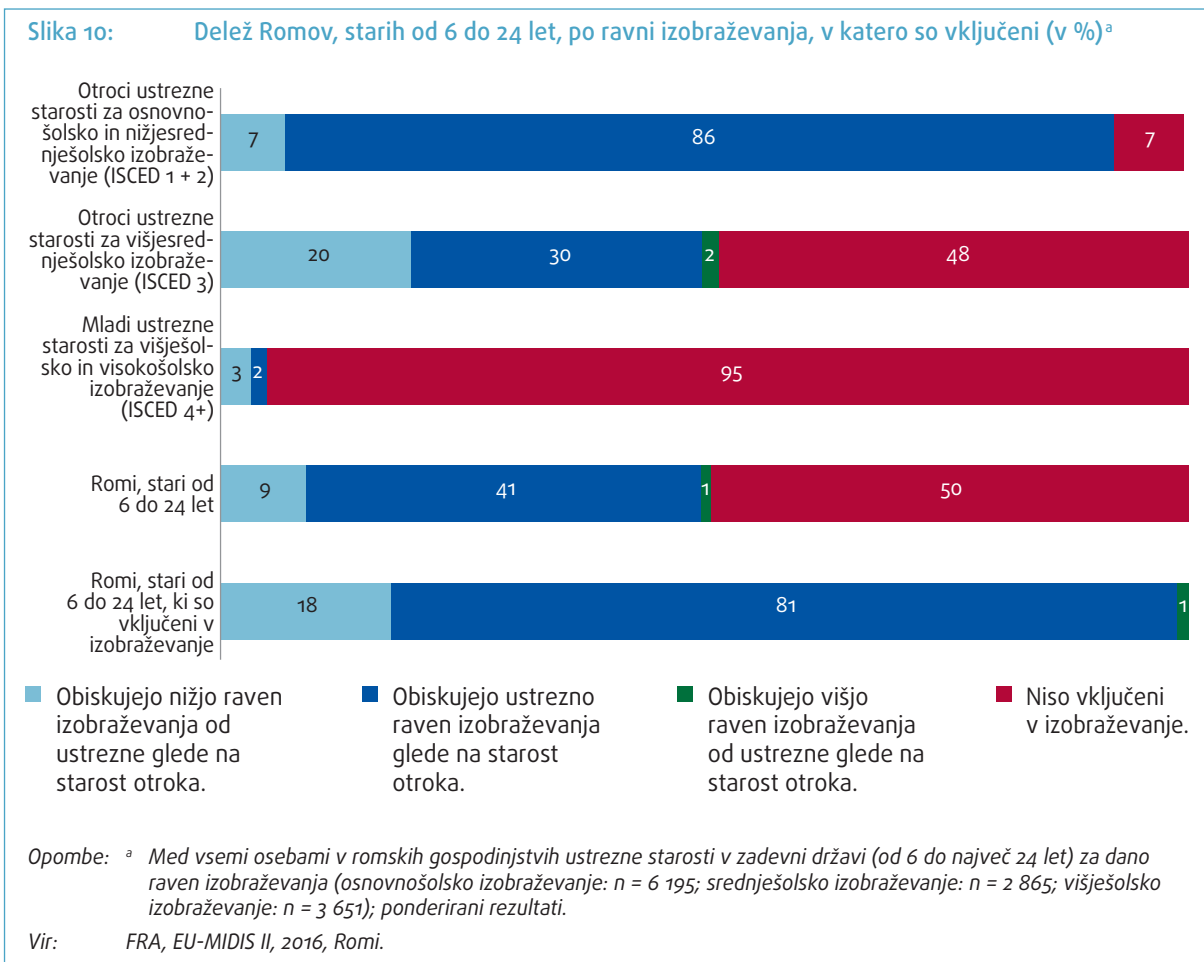
^f Lastni izračun na podlagi podatkov Eurostata iz leta 2014.

^g Ravni izobraževanja na podlagi Mednarodne standardne klasifikacije izobraževanja (ISCED) iz leta 2011, ki jo je pripravil UNESCO za lažjo primerjavo statističnih podatkov in kazalnikov glede izobraževanja med državami na podlagi enotnih, mednarodno dogovorjenih opredelitev.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi; Eurostat, 2014, splošno prebivalstvo.

V katero raven izobraževanja so vključeni otroci, ki obiskujejo šolo na drugi ravni, ne na tisti, ki ustreza njihovi starosti? Podatki, predstavljeni na [sliki 10](#), kažejo, da polovica Romov, starih od 6 do 24 let, ne obiskuje šole. Med tistimi, ki so vključeni v izobraževanje, jih le 1 % obiskuje šolo na višji ravni od ustrezne njihovi

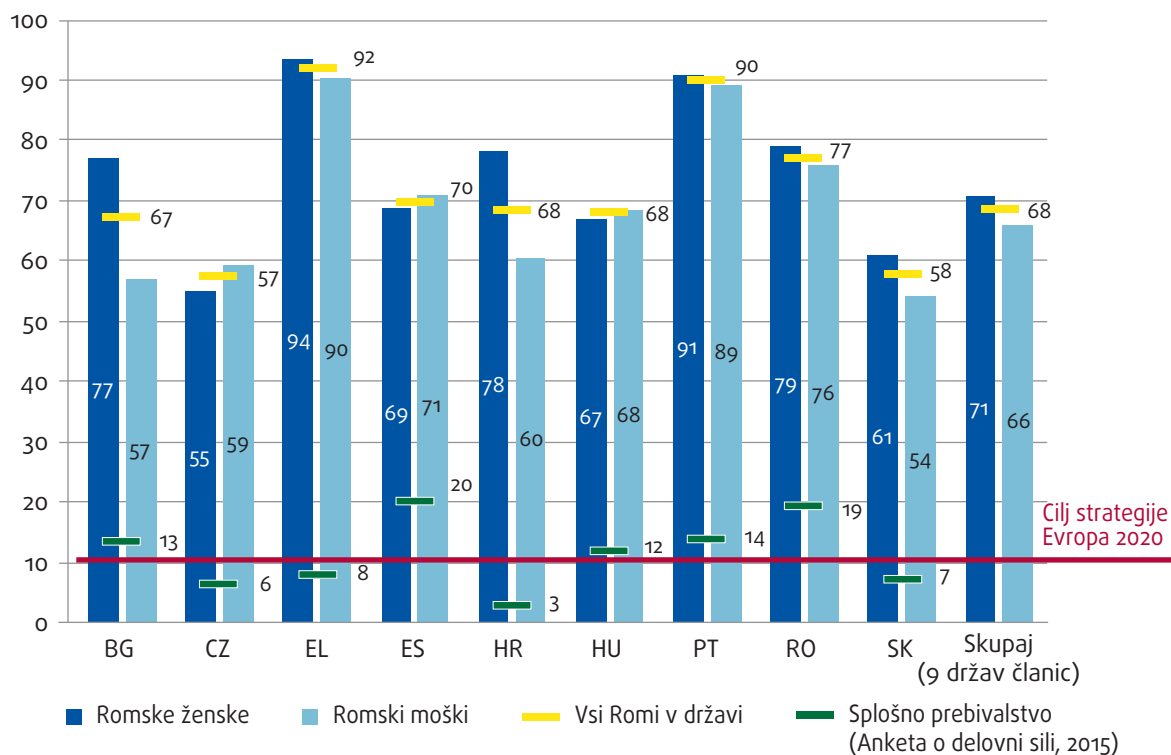
starosti; 18 % jih je vključenih v nižjo raven izobraževanja od ustrezne njihovi starosti, bodisi ker so ponavljali razrede ali se vpisali v šolo pozneje ali oboje. Ta delež je največji (20 %) med Romi, katerih starost ustreza višjemu sekundarnemu izobraževanju.

Mladi, ki zgodaj opustijo šolanje

Mladi, ki zgodaj opustijo šolanje, so „mladi med 18. in 24. letom starosti s končano največ nižjesrednješolsko izobrazbo, ki se ne izobražujejo ali usposablajo.“³² Glavni cilj strategije Evropa 2020 je zmanjšati delež mladih, ki zgodaj opustijo šolanje, na manj kot 10 %. Rezultati raziskave kažejo, da tega cilja do leta 2020 morda ne bo mogoče doseči med Romi v vseh državah, vključenih v raziskavo ([slika 11](#)).

32 Za informacije o tej temi glej [spletno stran](#) Komisije.

Slika 11: Delež mladih, ki zgodaj opustijo šolanje^d, starih od 18 do 24 let, po državah članicah EU (v %) ^{a, b, c}

Opombe: ^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih, starih od 18 do 24 let (n = 4 152); ponderirani rezultati.

^b Na podlagi vprašalnika za gospodinjstvo. Uporabljena je ista opredelitev kot pri splošnem prebivalstvu, z izjemo glede vključenosti v neformalno izobraževanje ali usposabljanje. O tem se v raziskavi EU-MIDIS II ni spraševalo, Eurostat pa je za splošno prebivalstvo upošteval takšno izobraževanje ali usposabljanje.

^c Eurostatova stopnja NEET v letu 2015: edat_lfse_14 (prenos 12. 9. 2016). Delež prebivalcev, starih od 18 do 24 let, s končano največ nižjesrednješolsko izobrazbo, ki se več niti ne izobražujejo niti usposabljujejo.

^d Mladi, ki zgodaj opustijo šolanje, pomenijo delež prebivalstva, starega od 18 do 24 let, s končanim največ nižjesrednješolskim izobraževanjem (ravni ISCED 2011 0, 1 ali 2), ki se več niti ne izobražujejo niti usposabljujejo. Obstajajo nekatera odstopanja od Eurostatove opredelitve. Eurostat v ta delež vključuje osebe, ki niso vključene v formalno ali neformalno izobraževanje ali usposabljanje v štirih tednih pred anketo o delovni sili. V raziskavi EU-MIDIS II so spraševali, ali oseba „trenutno obiskuje šolo ali poklicno usposabljanje“, in ne izrecno po neformalnem izobraževanju.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi; Eurostat, Anketa o delovni sili, 2015, splošno prebivalstvo.

2.3.2. Segregacija v izobraževanju

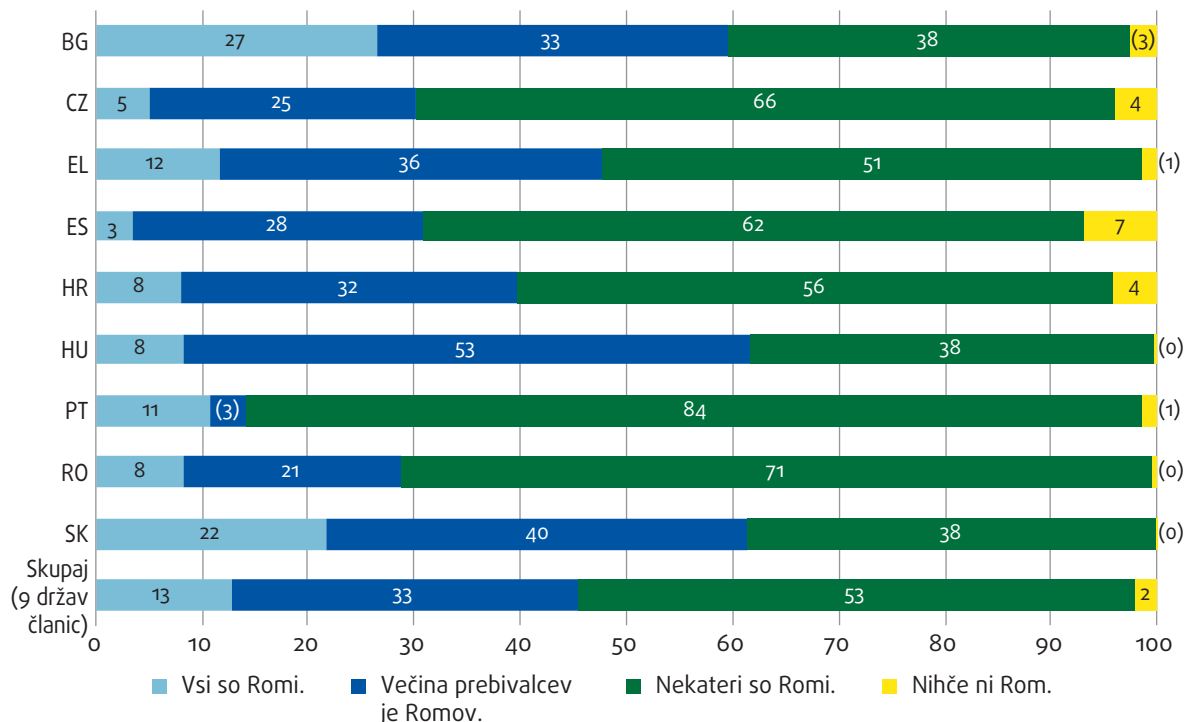
V priporočilu Sveta iz leta 2013 se zahteva odprava segregacije v izobraževanju. Uradnih statističnih podatkov o segregaciji v šolah ni. Zato so v raziskavi EU-MIDIS II anketirance prosili, naj ocenijo delež Romov med sošolci/vrstniki otrok v svojih gospodinjstvih, ki obiskujejo isti razred ali isto šolo kot njihov otrok, s čimer so se lahko izračunali nadomestni kazalniki za oceno ravni segregacije v izobraževalnih ustanovah. Rezultati kažejo, da je delež romskih otrok, ki obiskujejo šole, v katerih so vsi njihovi sošolci Romi, med 27 % v Bolgariji in 3 % v Španiji (slika 12). Delež otrok, ki obiskujejo takšne šole, je manj kot 10 % na Češkem (5 %), Hrvaškem, Madžarskem in v Romuniji (po 8 % v vsaki od teh držav). Na Slovaškem (62 %), Madžarskem (61 %) in v Bolgariji (60 %) večina romskih otrok obiskuje šole, v katerih so vsi ali večina njihovih sošolcev Romi. Pripomniti je treba, da lahko

etnična sestava šol (čezmerna zastopanost otrok ene izrecne etnične skupine) izraža demografske značilnosti mesta, v katerem je šola.

Segregacija v razredih je podobna segregaciji v šolah. Delež romskih otrok, ki obiskujejo razrede, v katerih so „vsi njihovi sošolci Romi“, znaša med 29 % v Bolgariji in 4 % v Španiji. Če se razredi, v katerih je „večina“ sošolcev Romov, štejejo kot segregirani, je delež otrok, ki so vključeni v izobraževanje v segregiranih razredih, med 63 % na Slovaškem in 19 % na Portugalskem.³³

³³ Primerjava z raziskavo o Romih iz leta 2011 je okrnjena, saj so bile v raziskavi iz leta 2011 kategorije odgovorov: „vsi so Romi“, „številni so Romi“, „nekateri so Romi“, „nihče ni Rom“ ali „mešano“. Kategorijo „mešano“ je težko razložiti, zato je bila v raziskavi iz leta 2016 izpuščena.

Slika 12: Delež segregacije v šolah – koncentracija romskih otrok, starih od 6 do 15 let, v šoli, po državah članicah EU (v %) ^{a, b, c}

Opombe: ^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih, starimi od 6 do 15 let, ki se izobražujejo (n = 6 518); ponderirani rezultati.

^b Anketno vprašanje, na katero so anketiranci odgovorili za vse otroke, stare od 6 do 15 let, ki se izobražujejo: „Pomislite na šolo, ki jo obiskuje [IME]. Koliko njegovih/njenih sošolcev je po vašem mnenju Romov: vsi, večina, nekateri ali nihče?“

^c Rezultati, ki temeljijo na majhnem številu odgovorov, so statistično manj zanesljivi. Rezultati, ki temeljijo na skupno od 20 do 49 neponderiranih opazovanjih ali na poljih z manj kot 20 neponderiranih opazovanjih, so zato navedeni v oklepajih. Rezultati, ki temeljijo na skupno manj kot 20 neponderiranih opazovanjih, niso objavljeni.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

Usmerjanje romskih otrok na šole za učence s posebnimi potrebami je posebna oblika segregacije v izobraževanju. Kot je pojasnjeno v vprašalniku, je „posebna šola“ šola za učence s posebnimi izobraževalnimi potrebami. Nanaša se lahko na šolo, ki zagotavlja izobraževanje za otroke s težavami pri učenju, telesnimi ali razvojnimi motnjami ali vedenjskimi težavami. Priporočilo Sveta iz leta 2013 zahteva, da se odpravi vsakršno neustrezno vključevanje romskih učencev v takšne šole. Ta praksa je posebno razširjena na Češkem in Slovaškem: v letu 2016 je šole za učence s posebnimi potrebami na Češkem obiskovalo 16 % romskih otrok, starih od 6 do 15 let, ki se izobražujejo, na Slovaškem pa 18 %. Ti dve državi sta imeli tudi v letu 2011 največji delež otrok, ki so obiskovali „posebne šole“. V raziskavi o Romih iz leta 2011 so spraševali, ali je bil otrok *kadar koli* v posebni šoli ali posebnem razredu, ki je bil posebno namenjen Romom, tudi če le za kratko obdobje; v raziskavi EU-MIDIS II pa

so spraševali, ali otrok *trenutno* obiskuje posebno šolo. Čeprav ti podatki niso neposredno primerljivi, podatki za leto 2016 očitno kažejo na nezadovoljiv napredek.³⁴

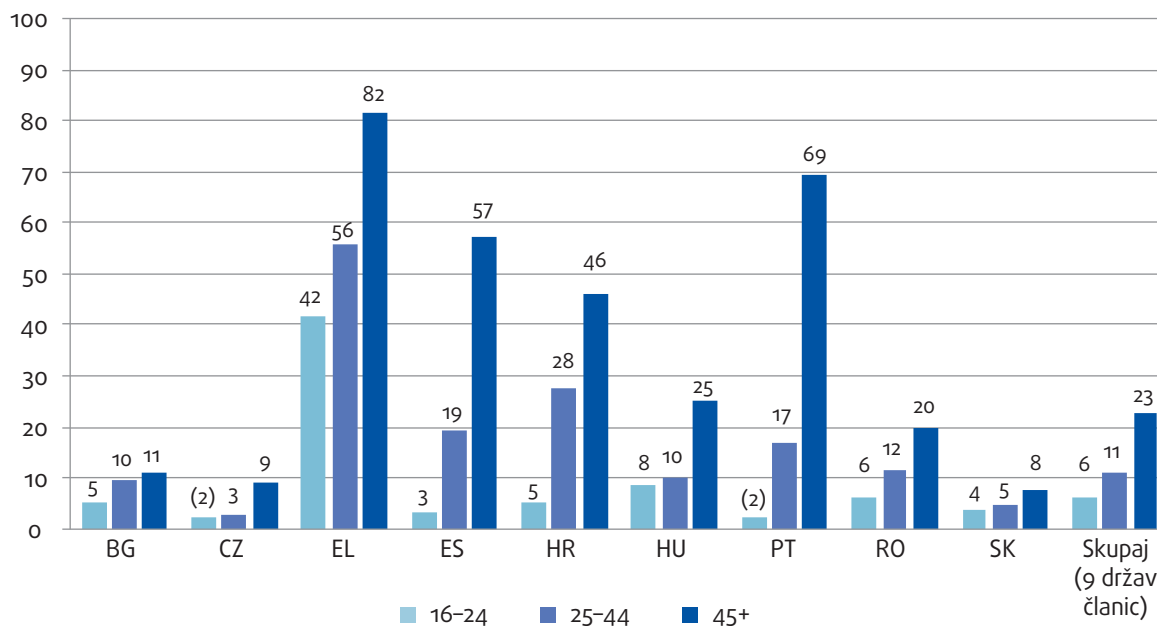
2.3.3. Stopnja izobrazbe

Brez formalne končane izobrazbe

Rezultati raziskave EU-MIDIS II kažejo na trajno nizke ravni stopenj izobrazbe med romskim prebivalstvom. Najvišji delež Romov brez kakršne koli formalne izobrazbe v vseh treh starostnih skupinah je v Grčiji (slika 13). Deleži so visoki tudi na Portugalskem, v Španiji in na Hrvaškem, nizki pa na Češkem, Slovaškem in v Bolgariji.

³⁴ To vprašanje je bilo postavljeno le v Bolgariji, na Češkem, v Grčiji, na Hrvaškem, Madžarskem, v Romuniji in na Slovaškem.

Slika 13: Delež Romov, ki niso končali nobene stopnje formalne izobrazbe (ISCED o), po starostnih skupinah in državah članicah EU (v %) ^{a, b, c, d}

Opombe: ^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih, starimi 16 let ali več (n = 21 896); ponderirani rezultati.

^b Anketno vprašanje, ki so ga anketiranci izpolnili za vse osebe, stare 16 let ali več: „Katera je najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegel/dosegla [IME]?“

^c Uporabljena je bila klasifikacija ISCED 2011.

^d Rezultati, ki temeljijo na majhnem številu odgovorov, so statistično manj zanesljivi. Rezultati, ki temeljijo na skupno od 20 do 49 neponderiranih opazovanjih ali na poljih z manj kot 20 neponderiranimi opazovanji, so zato navedeni v oklepajih. Rezultati, ki temeljijo na skupno manj kot 20 neponderiranih opazovanjih, niso objavljeni.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

2.4. Zdravje

Marca 2014 je bil sprejet tretji večletni program ukrepov EU na področju zdravja „Zdravje za rast“³⁵ za obdobje 2014–2020, ki povezuje zdravje in gospodarsko blaginjo, saj zdravje vpliva na gospodarski uspeh. Priporočilo Sveta iz leta 2013 poziva k sprejetju učinkovitih ukrepov za zagotovitev enake obravnave Romov pri uporabi splošno dostopnih storitev zdravstvenega varstva.

2.4.1. Kritje zdravstvenega zavarovanja in neizpolnjene potrebe po zdravstvenem varstvu

Razpoložljivost zdravstvenega zavarovanja je pomemben dejavnik pri dostopu do sistemov zdravstvenega varstva, kar je izrecno navedeno v priporočilu Sveta iz leta 2013. Zavarovalno kritje je vključeno tudi med evropske kazalnike zdravja (kazalnik 76).³⁶ V raziskavi EU-MIDIS II so spraševali anketirance, ali njihov zadevni nacionalni sistem osnovnega zavarovanja trenutno krije

njihove stroške zdravstvene oskrbe in ali imajo kakšno dodatno zdravstveno zavarovanje.

Rezultati kažejo, da od 95 % do 98 % Romov v Španiji, na Portugalskem in na Slovaškem nacionalni sistem osnovnega zdravstvenega zavarovanja krije stroške zdravstvene oskrbe ali imajo dodatno zavarovanje (slika 14). Nasprotno pa je v Bolgariji le 45 % Romov navedlo, da je temu tako, in le 54 % Romov v Romuniji.

Za primerjavo: po podatkih Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD)³⁷ zdravstveno zavarovanje krije stroške zdravstvene oskrbe od 94 % do 100 % splošnega prebivalstva na češkem, madžarskem, portugalskem, slovaškem in v Španiji, v Grčiji pa javno ali zasebno zdravstveno zavarovanje krije stroške 86 % splošnega prebivalstva.³⁸

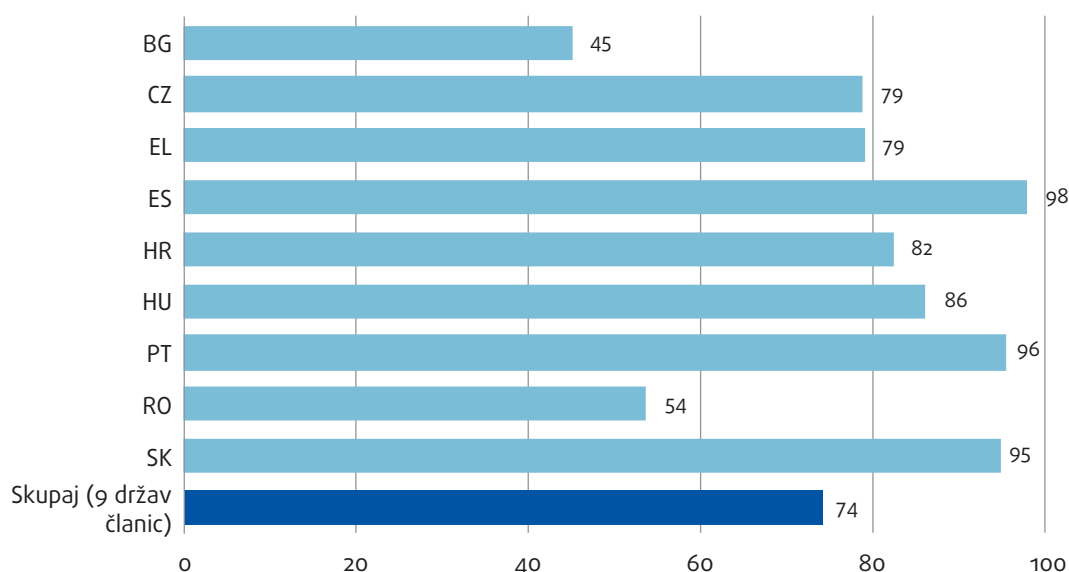
³⁵ Za več informacij o programu glej [spletno stran](#) Komisije.

³⁶ Za kazalnike glej [spletno stran](#) Evropske komisije.

³⁷ Eurostat ne zbira podatkov o kritju zdravstvenega zavarovanja v EU.

³⁸ Za statistične podatke o zdravstvenem stanju glej [spletno stran](#) OECD.

Slika 14: Delež Romov, starih 16 let ali več, ki so navedli, da nacionalni sistem osnovnega zdravstvenega zavarovanja krije njihove stroške zdravstvene oskrbe in/ali imajo dodatno zavarovanje, po državah članicah EU (v %) ^{a,b}

Opombe: ^a Med vsemi anketiranimi Romi (n = 7 826), brez tistih, ki niso odgovorili; ponderirani rezultati.

^b Anketno vprašanje: „Ali [NACIONALNI SISTEM OSNOVNEGA ZDRAVSTVENEGA ZAVAROVANJA] trenutno krije vaše stroške zdravstvene oskrbe? Ali imate dodatno zdravstveno zavarovanje?“

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

Razlike med deležem Romov z zavarovalnim kritjem iz raziskave o Romih iz leta 2011 in deležem iz te raziskave so razmeroma majhne. Raziskava kaže, da so v Bolgariji in Romuniji stopnje zavarovalnega kritja še vedno najnižje.³⁹

Raziskava je tudi spraševala anketirance, ali so v preteklih 12 mesecih potrebovali zdravniški pregled ali zdravljenje; če so, ali so bili pregledani oziroma ali so prejeli zdravljenje, in če niso, zakaj ne. Na splošno je od 1 % do 7 % anketirancev, odvisno od države, odgovorilo, da niso mogli dobiti potrebne oskrbe ali zdravljenja. Rezultati na Češkem, Madžarskem, Portugalskem in v Španiji, kjer so bile zabeležene najnižje stopnje neizpoljenih potreb po zdravstvenem varstvu, so manj zanesljivi zaradi majhnega števila opazovanj.

2.4.2. Dolgotrajna omejenost pri dejavnostih

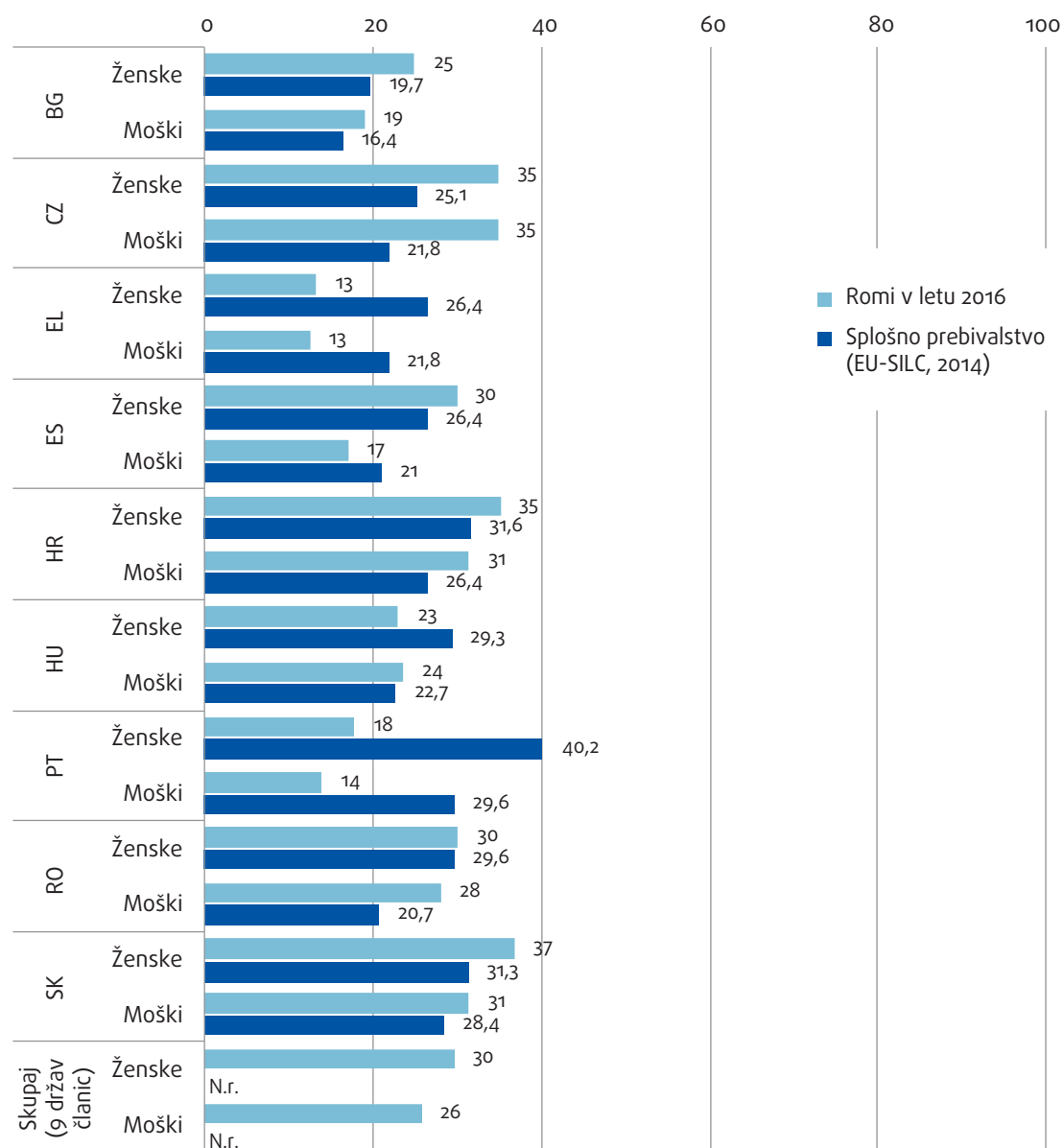
V raziskavi EU-MIDIS II so anketirance spraševali, ali so bili zaradi dolgotrajnih zdravstvenih težav (resno ali manj resno) omejeni pri svojih vsakodnevni dejavnostih. To ustreza kazalniku 35 („Dolgotrajna omejenost pri dejavnostih“) evropskih kazalnikov zdravja. Sporočena

„stopnja omejenosti pri dejavnostih“ kaže, da približno eden od treh Romov na Hrvaškem (33 %), Češkem (35 %) in Slovaškem (34%) trpi zaradi zdravstvenih težav, ki bodisi resno ali delno omejujejo njegove/njene vsakodnevne dejavnosti. V Bolgariji, na Madžarskem, v Romuniji in Španiji je odstotek Romov, ki so navedli, da so dolgotrajno omejeni pri dejavnostih, med 22 % in 29 %, v Grčiji pa je stopnja omejenosti pri dejavnostih med Romi 13 % in na Portugalskem 16 %.

V štirih državah (Bolgariji, na Češkem, Hrvaškem in Slovaškem) je delež Romov, ki se spopadajo z dolgotrajno omejenostjo pri dejavnostih višji od deleža splošnega prebivalstva, ki se spopada s podobnimi težavami. V Romuniji to drži za romske moške, v Španiji pa za romske ženske (slika 15). Poleg tega je med Romi v šestih od devetih držav, vključenih v raziskavo, več žensk kot moških navedlo, da so njihove vsakodnevne dejavnosti resno ali delno omejene zaradi zdravstvenih težav, kar je vzorec, ki velja tudi za splošno prebivalstvo. Največja razlika med izkušnjami žensk in moških je bila ugotovljena v Španiji, kjer je 17 % romskih moških in 30 % romskih žensk navedlo, da se počutijo omejeni pri svojih vsakodnevni dejavnostih zaradi zdravstvenih težav. Po drugi strani pa na Češkem, v Grčiji in na Madžarskem ni večjih ali sploh nobenih razlik med romskimi ženskami in moškimi.

³⁹ V raziskavi o Romih iz leta 2011 je bilo postavljeno naslednje vprašanje: „Ali imate kakršno koli zdravstveno zavarovanje v [zadevni državi, vključeni v raziskavo]?“

Slika 15: Dolgotrajna omejenost pri dejavnostih med ženskami in moškimi, med Romi in splošnim prebivalstvom, po državah članicah EU (v %) ^{a, b, c}

Opombe: N. r. Ni relevantno

^a Rezultati raziskave EU-MIDIS II temeljijo na odgovorih vseh anketirancev ($n = 7\,909$), brez tistih, ki niso odgovorili; ponderirani rezultati. Uporabljena je bila ista opredelitev kot za splošno prebivalstvo.

^b Eurostatova stopnja za leto 2014: [hlth_silc_06], prenos 20. 10. 2016. V Eurostatovi podatkovni zbirki so bili rezultati za omejenost pri dejavnostih med moškimi na Češkem označeni kot rezultati z nizko zanesljivostjo.

^c Vključuje anketirance, ki so navedli, da so bile njihove vsakodnevne dejavnosti v zadnjih šestih mesecih „resno omejene“ ali „omejene, a ne resno“ zaradi zdravstvenih težav.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi; Eurostat, EU-SILC, 2014, splošno prebivalstvo.

2.5. Stanovanja

Dostop do stanovanja je temeljna človekova pravica. Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah zagotavlja pravico do primerne stanovanja. Direktiva o rasni enakosti (2000/43/ES) štiti in zagotavlja pravico do enake obravnave pri dostopu do dobrin in storitev, ki so na voljo javnosti, vključno s stanovanji, in preskrbi z njimi. Dostop do varnega stanovanja

z osnovno infrastrukturo je ključni vidik socialne vključenosti. Evropska platforma proti revščini in socialni izključenosti navaja, da je „izključenost s stanovanjskega trga skrajna oblika revščine in pomanjkanja, ki ... lahko gospodinjstva prikrajša ne le za ogrevanje ali hlajenje, temveč tudi za vročo vodo, osvetljava in druge osnovne potrebščine.“⁴⁰ Za zagotovitev cenovno dostopnih,

⁴⁰ Evropska komisija (2010), str. 5.

primernih in socialno ustreznih stanovanj so predvsem odgovorne nacionalne in regionalne politike. Priporočilo Sveta iz leta 2013 poziva države članice, naj razvijejo učinkovitejše ukrepe za odpravo prostorskega ločevanja, spodbujanje nediskriminatornega dostopa do socialnih

Dolgoročni in kratkoročni cilji trajnostnega razvoja ZN

Dolgoročni cilj 6: vsem zagotoviti dostop do vode in sanitarne ureditve.

Kratkoročni cilj 1: do leta 2030 vsem omogočiti enakopraven dostop do čiste in poceni pitne vode.

Kratkoročni cilj 2: do leta 2030 vsem omogočiti enakopraven dostop do ustrezne sanitarne ureditve in higijene ter odpraviti opravljanje potrebe na prostem, pri čemer je treba ustrezno pozornost nameniti ženskam in deklicam ter ljudem v težkih življenjskih okoliščinah.

Dolgoročni cilj 11: poskrbeti za odprta, varna, vzdržljiva in trajnostna mesta in naselja.

Kratkoročni cilj 1: do leta 2030 vsem zagotoviti dostop do ustreznega, varnega in cenovno sprejemljivega prebivališča in osnovnih storitev ter komunalno urediti siromašne mestne četrti.

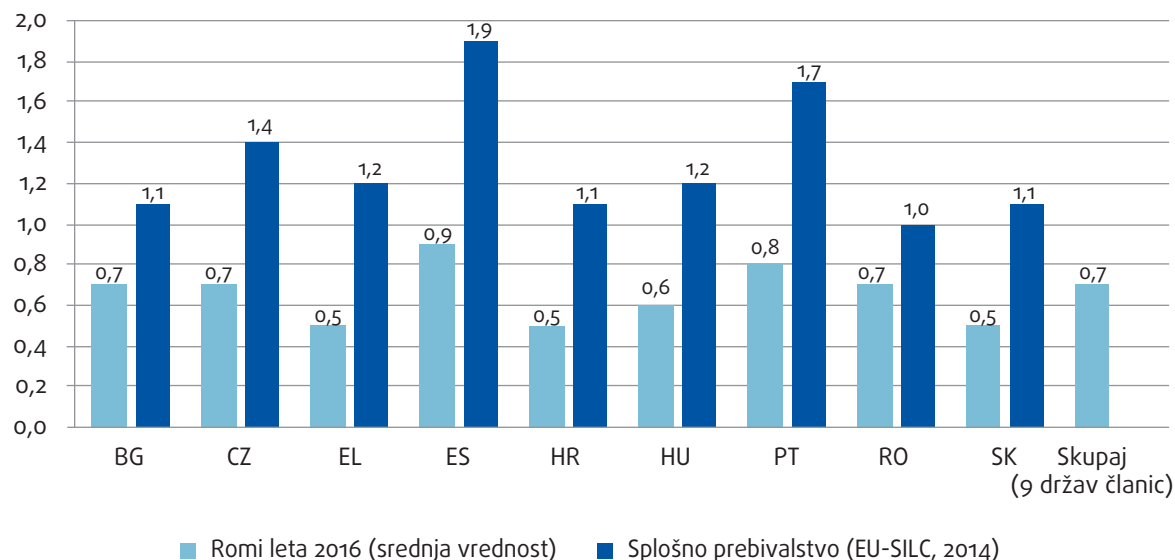
stanovanj in zagotovitev dostopa do storitev javnih služb in stanovanjske infrastrukture v skladu z nacionalnimi zakonskimi zahtevami.⁴¹ Stanovanjska vprašanja so tudi pomemben del ciljev 6 in 11 trajnostnega razvoja ZN in nekateri povezani kratkoročni cilji so še posebno pomembni za Rome.⁴²

2.5.1. Razpoložljivost prostora

Razpoložljivost zadostnega osebnega prostora v domu je ključni kazalnik kakovosti stanovanja. Eurostat meri kakovost stanovanj in pri tem zlasti ugotavlja stopnjo prenaseljenosti stanovanja, ki meri prostor, ki je na voljo gospodinjstvu, ob upoštevanju velikosti gospodinjstva, starosti njegovih članov in položaja družine.⁴³ V raziskavi EU-SILC so prav tako merili povprečno število sob na osebo glede na stanovanjsko razmerje in tip bivališča. Ta kazalnik je mogoče primerjati z ugotovitvami raziskave EU-MIDIS II o romskih gospodinjstvih. Rezultati kažejo, da nezadosten prostor ostaja težava v romskih gospodinjstvih, kar prispeva k stanovanjski prikrajšanosti. Rezultati kažejo na velike razlike med romskim in splošnim prebivalstvom (slika 16).

V primerjavi z raziskavo o Romih iz leta 2011 se je kazalnik „razpoložljivost prostora“ izboljšal v vseh državah.

Slika 16: Povprečno število sob na osebo v gospodinjstvu, med Romi in splošnim prebivalstvom (srednja vrednost)^{a,b}, po državah članicah EU

Opombe: ^a Vse osebe, ki živijo v romskih gospodinjstvih (n = 33 648); ponderirani rezultati.

^b Na podlagi srednje vrednosti števila sob na osebo v gospodinjstvu (brez kuhinje); za splošno prebivalstvo so uporabljeni podatki iz Eurostatove raziskave EU-SILC iz leta 2014, [ilc_lvho03, prenos 8. 9. 2016].

Viri: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi; Eurostat, EU-SILC, 2014, splošno prebivalstvo.

41 Glej priporočilo Sveta iz leta 2013, str. 4.

42 Glej cilj 6 trajnostnega razvoja in cilj 11 trajnostnega razvoja.

43 Za pojasnitev Eurostatovih stanovanjskih statističnih podatkov glej spletno stran Komisije.

Največji napredek je opaziti v Romuniji, na Portugalskem in v Španiji.

2.5.2. Dostop do javnih služb in osnovnih stanovanjskih zmogljivosti

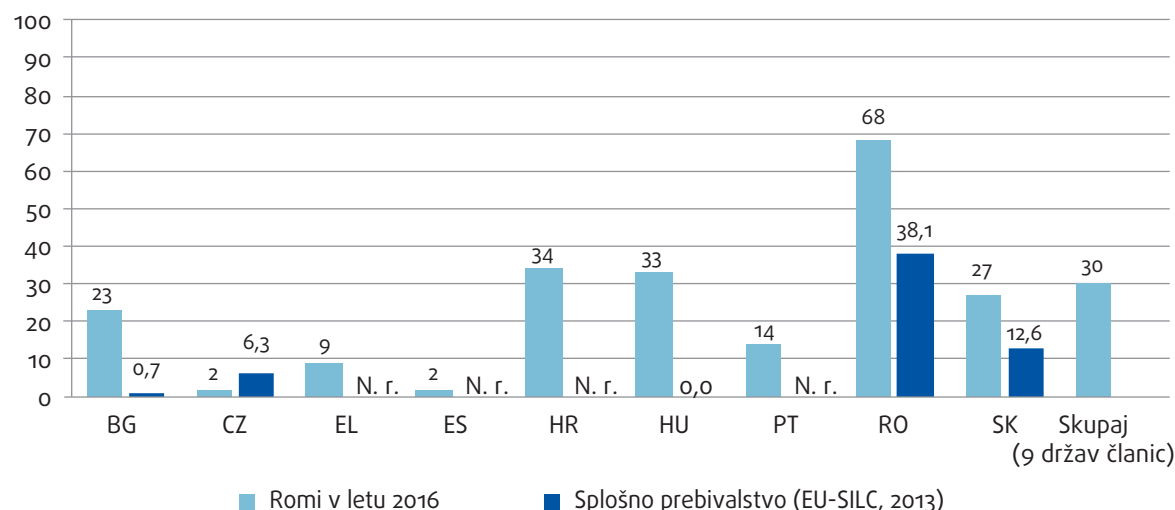
Pri ocenjevanju stanovanjske prikrasnosti so uporabljeni različni kazalniki pomanjkljivosti stanovanj. Ti vključujejo odsotnost osnovne sanitarne opreme, kot so kopalna kad ali prha in notranje stranišče z izplakovanjem, ter splošno stanje bivališča, kot so puščajoča streha, pretemno stanovanje, trhle stene ali trhli okenski okvirji.

Dostop do električne napeljave je ključni kazalnik socialne vključenosti, saj je ta potrebna za vsakodnevne dejavnosti, kot so čiščenje in kuhanje ter osvetljava, da lahko otroci naredijo domačo nalogo. Rezultati raziskave

EU-MIDIS II kažejo majhno izboljšanje v primerjavi z rezultati raziskave o Romih iz leta 2011. V Bolgariji, na Češkem, v Španiji in na Madžarskem skoraj vsi Romi živijo v gospodinjstvih z električno napeljavo (97–98 %); na Portugalskem živi v gospodinjstvih z električno napeljavo 88 % Romov in v Grčiji 89 % Romov. V vseh devetih državah članicah je delež splošnega prebivalstva, ki ima dostop do električne napeljave, blizu 100 %.

Slabše pa je stanje z vidika dostopa do čiste pitne vode prek povezave do sistema oskrbe z vodo z javnim dostopom. Rezultati raziskave EU-MIDIS II kažejo, da je v vseh državah razen Češke in Španije delež Romov, ki živijo v gospodinjstvih brez tekoče vode v bivališčih, dosti višji od deleža splošnega prebivalstva (slika 17). Med Romi je ta delež med 9 % v Grčiji in 68 % v Romuniji. V primerjavi

Slika 17: Delež Romov, ki živijo v gospodinjstvih brez tekoče vode v bivališču, v primerjavi s splošnim prebivalstvom, po državah članicah EU (v %) ^{a,b,c}

Opombe: N. r. Ni relevantno

^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih (n = 33 767); ponderirani rezultati.

^b Na podlagi deleža oseb, ki živijo v romskih gospodinjstvih brez tekoče vode v bivališču; za splošno prebivalstvo na podlagi Eurostatove raziskave EU-SILC iz leta 2013 (zadnji razpoložljivi podatki), „prebivalstvo, priključeno na sistem oskrbe z vodo“ [end_wat_pop], prenos 8. 9. 2016.

^c Podatki za splošno prebivalstvo niso na voljo za vse države. Nedostopnost tekoče vode se šteje za redek pojav in v EU se zadevni podatki ne objavljajo redno.

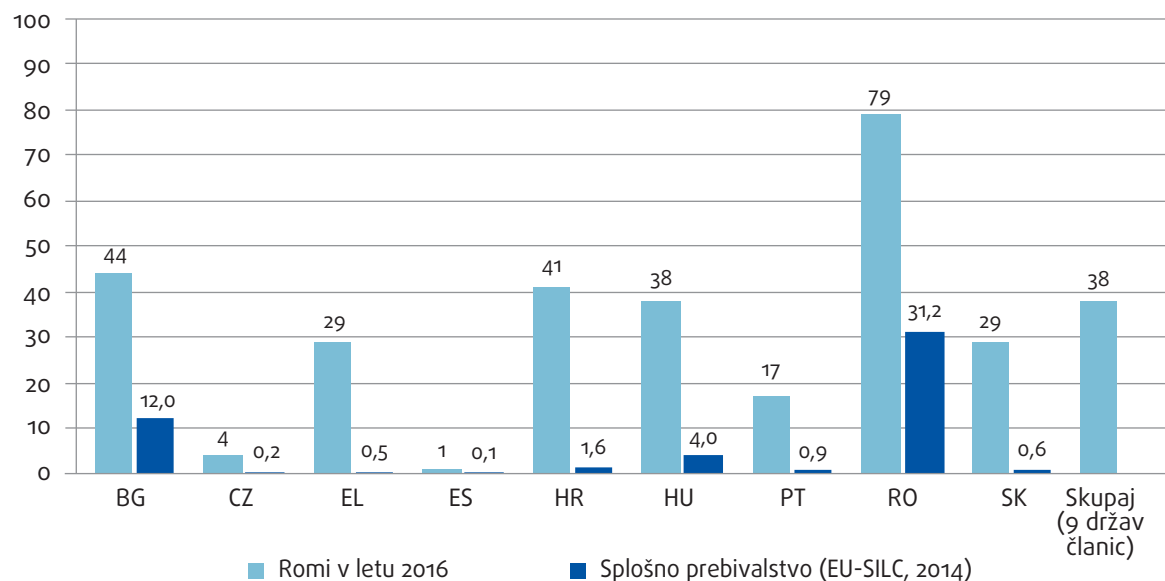
Viri: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi; Eurostat, EU-SILC, 2013, splošno prebivalstvo.

z rezultati raziskave o Romih iz leta 2011 se je stanje izboljšalo na Slovaškem, v Bolgariji, Grčiji in Romuniji.

Mnogi Romi v devetih državah članicah EU sicer živijo v gospodinjstvih brez tekoče vode v bivališču, še več pa jih živi v gospodinjstvih brez stranišča in prhe ali kopalnice v svojih domovih. Na Portugalskem živi v takšnih gospodinjstvih 17 % Romov, v Bolgariji 44 % in kar 79 % v Romuniji. Najmanj romskih gospodinjstev je prikrasanih za osnovne sanitarne zmogljivosti na Češkem (4 %) in v Španiji (1 %). V sedmih od teh devetih držav

članic – na Češkem, v Grčiji, v Španiji, na Hrvaškem, Madžarskem, Portugalskem in Slovaškem – po podatkih Eurostata skoraj vso splošno prebivalstvo živi v gospodinjstvih s temi stanovanjskimi zmogljivostmi. V Bolgariji in Romuniji pa približno 12 % oziroma 31,2 % splošnega prebivalstva prav tako nima dostopa do teh zmogljivosti (slika 18). Vendar pa je položaj med Romi mnogo slabši. V primerjavi z letom 2011 se je stanje izboljšalo v Bolgariji, na Češkem, v Romuniji in na Slovaškem.

Slika 18: Delež Romov, ki živijo v bivališčih brez stranišča in prhe ali kopalnice v bivališču, v primerjavi s splošnim prebivalstvom, po državah članicah EU (v %) ^{a,b}

Opombe: ^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih (n = 33 764); ponderirani rezultati.

^b Na podlagi deleža oseb, „ki živijo v gospodinjstvih brez stranišča on prhe ali kopalnice v bivališču“. Za splošno prebivalstvo – [ilc_mdho05, prenos 8. 9. 2016].

Viri: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi; Eurostat, EU-SILC, 2014, splošno prebivalstvo.

Če se različni kazalniki kakovosti stanovanj upoštevajo skupaj, velik delež Romov živi v gospodinjstvih brez dostopa do potrebnih javnih služb in osnovnih stanovanjskih zmogljivosti. Zaradi tega jim grozi stanovanjska prikrajšanost. Zanimivo je, da imajo v Bolgariji in na Madžarskem skoraj vsa romska gospodinjstva dostop do električne napeljave, vendar pa v teh državah članicah nižji odstotek Romov živi v gospodinjstvih z dostopom do tekoče vode in straniščem ali kopalnico v stanovanju.

2.5.3. Kakovost stanovanj in okolja

V primerjavi z bivališči splošnega prebivalstva ima več romskih bivališč velike težave v zvezi s kakovostjo stanovanj. Delež oseb, ki so navedle, da v njihovem bivališču pušča streha ali pa ima njihovo bivališče vlažne stene, tla ali temelje ali trhle okenske okvirje ali tla, je največji na Portugalskem med Romi in splošnim prebivalstvom (preglednica 4). Naravna svetloba v stanovanjih je druga pomembna značilnost, ki vpliva na kakovost življenja. Ta kazalnik kaže na še večjo razliko med Romi in splošnim prebivalstvom. Romi na Portugalskem, Slovaškem, Madžarskem in Hrvaškem so sporočili največji delež oseb, ki nimajo zadostne svetlobe v bivališčih.

V vseh državah imajo Romi po obeh kazalnikih kakovosti stanovanj nižjo kakovost kot splošno prebivalstvo.

Številni Romi se spopadajo s težavami z onesnaženostjo, umazanijo in drugimi okoljskimi težavami, kot so dim, prah in neprijetne vonjave ali onesnažena voda, zlasti na Češkem in Portugalskem, kjer je takšne težave sporočilo 41 % oziroma 36 % Romov. To drži tudi za enega od treh Romov na Slovaškem in Hrvaškem in več kot enega od štirih Romov na Madžarskem, v Španiji, Bolgariji in Grčiji. Romunija je edina država, v kateri je delež Romov, ki živijo v onesnaženem okolju, nižji od deleža splošnega prebivalstva (preglednica 5). Slika v zvezi s kriminalom, nasiljem in vandalizmom na lokalnem območju je bolj raznolika. Največji delež Romov, ki se spopadajo s takšnimi težavami, živi na Češkem (46 %) in v Španiji (42 %). Nasprotno pa je le 9 % Romov sporočilo težave s kriminalom, nasiljem in vandalizmom v Bolgariji, čeprav je takšne težave navedlo 26,8 % splošnega prebivalstva.

Preglednica 4: Delež Romov, ki živijo v bivališčih s puščajočo streho ali vlažnimi stenami ali drugimi konstrukcijskimi težavami in v bivališčih, ki so pretemna, v primerjavi s splošnim prebivalstvom, po državah članicah EU (v %) ^{a,b,c}

Država članica EU	Delež prebivalstva, ki meni, da je njihovo bivališče pretemno		Delež prebivalstva, ki živi v bivališčih s puščajočo streho, vlažnimi stenami, tlemi ali temelji ali trhlimi okenskimi okvirji ali tlemi	
	Romi v letu 2016	Splošno prebivalstvo v letu 2014	Romi v letu 2016	Splošno prebivalstvo v letu 2014
BG	17	6,8	33	13,2
CZ	17	3,8	21	9,2
EL	18	6,6	37	13,7
ES	15	5,2	26	17,1
HR	23	5,5	43	11,7
HU	25	9,2	44	26,9
PT	39	9,7	66	32,8
RO	14	5,8	26	12,7
SK	30	3,2	38	7
Skupaj (9 držav članic)	20		32	

Opombe: ^a Med vsemi osebami v romskih gospodinjstvih („...ki živi v ...“: n = 33 632; „...ki meni, da...“: n = 33 679); ponderirani rezultati.

^b „...ki živi v...“ temelji na „deležu celotnega prebivalstva, ki živi v bivališčih s puščajočo streho, vlažnimi stenami, tlemi ali temelji ali trhlimi okenskimi okvirji ali tlemi“. Za splošno prebivalstvo so podatki vzeti iz raziskave EU-SILC [ilc_mdho01, prenos 11. 9. 2016].

^c „...ki meni, da“ temelji na „deležu celotnega prebivalstva, ki meni, da je njihovo bivališče pretemno“. Za splošno prebivalstvo so podatki vzeti iz raziskave EU-SILC [ilc_mdho04, prenos 11. 9. 2016].

Viri: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi; Eurostat, EU-SILC, 2014, splošno prebivalstvo.

Preglednica 5: Okolje bivališča – delež Romov, ki živijo na območjih s težavami zaradi onesnaženosti, kriminala, nasilja in vandalizma, v primerjavi s splošnim prebivalstvom, po državah članicah EU (v %) ^{a,b,c}

Država članica EU	Onesnaženost, umazanija ali druge okoljske težave		Kriminal, nasilje ali vandalizem na območju	
	Romi v letu 2016	Splošno prebivalstvo v letu 2014	Romi v letu 2016	Splošno prebivalstvo v letu 2014
BG	27	15,7	9	26,8
CZ	41	13,7	46	13,5
EL	28	23,2	22	16,1
ES	27	10,2	42	11,9
HR	31	5,7	22	2,5
HU	24	15	23	13,9
PT	36	13,7	11	11,6
RO	11	16,8	5	14,9
SK	33	12,2	33	8,7
Skupaj (9 držav članic)	25		23	

Opombe: ^a Med vsemi osebami v gospodinjstvih („onesnaženost“: n = 33 370; „kriminal“: n = 32 883); ponderirani rezultati.

^b „Onesnaženost“ temelji na „deležu celotnega prebivalstva, ki se spopada s težavami z onesnaženostjo, umazanijo in drugimi okoljskimi težavami, kot so dim, prah in neprijetne vonjave ali onesnažena voda, na lokalnem območju“. Za splošno prebivalstvo so podatki vzeti iz raziskave EU-SILC [ilc_mddwo2, prenos 11. 9. 2016].

^c „Kriminal, nasilje in vandalizem“ temelji na deležu celotnega prebivalstva, ki se spopada s kriminalom, nasiljem in vandalizmom na lokalnem območju. Za splošno prebivalstvo so podatki vzeti iz raziskave EU-SILC [ilc_mddwo3, prenos 20. 9. 2016].

Viri: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi; Eurostat, EU-SILC, 2014, splošno prebivalstvo.

2.6. Diskriminacija in poznavanje pravic

Spoštovanje človekovih pravic, vključno s pravicami oseb, ki pripadajo manjšinam, je osnovna vrednota, na kateri so postavljeni temelji Evropske unije in Pogodb o Evropski uniji. Člen 21 Listine EU o temeljnih pravicah prepoveduje vsakršno diskriminacijo na podlagi rase ali etničnega porekla. Direktiva o rasni enakosti (2000/43/ES) prepoveduje diskriminacijo na takšni

Dolgoročni in kratkoročni cilji trajnostnega razvoja ZN

Dolgoročni cilj 10: zmanjšati neenakosti znotraj držav in med njimi.

Kratkoročni cilj 2: do leta 2030 zagotoviti večjo vlogo vseh ljudi ter spodbujati njihovo vključevanje v družbeno, gospodarsko in politično življenje, ne glede na starost, spol, invalidnost, raso, narodnost, poreklo, vero ali ekonomski ali drug status.

Kratkoročni cilj 3: zagotoviti enake možnosti in zmanjšati dejansko neenakost, tudi z odpravo diskriminatorskih zakonov, politik in ravnanja, ter spodbujanjem ustrezne zakonodaje, politike in ukrepov.

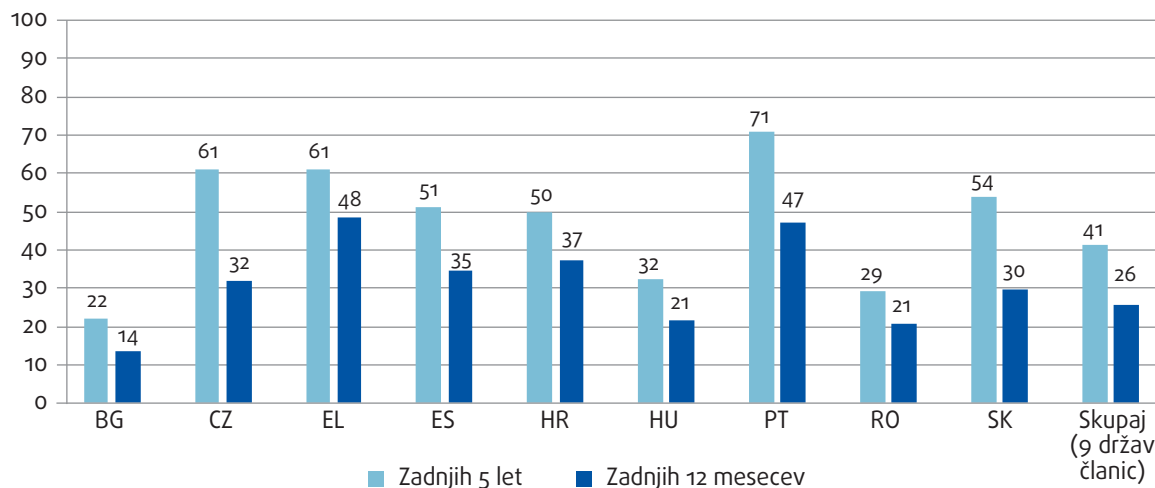
podlagi na področjih zaposlitve, izobraževanja, socialne zaščite, vključno s socialno varnostjo in zdravstvenim varstvom, ter dostopa do dobrin in storitev, vključno s stanovanji.⁴⁴ Cilj 10 trajnostnega razvoja ZN, ki zadeva zmanjšanje neenakosti znotraj držav in med njimi, obravnava diskriminacijo z vidika neenakosti.⁴⁵

2.6.1. Splošna razširjenost diskriminacije

Raziskava je poskušala ugotoviti splošno razširjenost diskriminacije z določitvijo deleža romskih anketirancev, ki so se počutili osebno diskriminirani zaradi barve kože, etničnega porekla ali vere oziroma verskega prepričanja. Anketirance, ki so odgovorili, da so se počutili diskriminirani na podlagi vsaj enega od navedenih treh razlogov, so nadalje vprašali, ali se je incident zgodil v zadnjih 12 mesecih. V anketi je bil v vseh nadaljnjih vprašanjih uporabljen splošen pojem „romsko poreklo“, ki je zajemal etnično poreklo in barvo kože.

Povprečno 41 % Romov, ki živijo v devetih državah članicah EU, vključenih v raziskavo, se je v zadnjih petih letih vsaj enkrat počutilo diskriminiranih zaradi svojega romskega porekla na vsaj enem od področij vsakodnevnega življenja, ki so predmet raziskave, na primer pri iskanju zaposlitve, na delovnem mestu, pri dostopu do stanovanj,

Slika 19: Splošna razširjenost diskriminacije na podlagi romskega porekla v zadnjih petih letih in zadnjih 12 mesecih, po državah članicah EU (v %) ^{a,b,c}

Opombe: ^a Med vsemi romskimi anketiranci, ki jih je ogrožala diskriminacija na podlagi njihovega romskega porekla na vsaj enem od področij vsakodnevnega življenja, ki so predmet raziskave („v zadnjih 5 letih“: n = 7 745; „v zadnjih 12 mesecih“: n = 7 875); ponderirani rezultati.

^b Področja vsakodnevnega življenja, ki so predmet raziskave: iskanje zaposlitve, na delovnem mestu, v izobraževanju (lastnem ali v vlogi starša), pri dostopu do zdravstvene oskrbe, pri dostopu do stanovanj ali dostopu do javnih ali zasebnih storitev (javna uprava, restavracija ali bar, javni prevoz, trgovina).

^c Anketa je spraševala o izkušnjah z diskriminacijo „pri dostopu do zdravstvene oskrbe“ le za zadnjih 12 mesecev, kar pojasnjuje razliko v velikosti vzorca (n) v dveh referenčnih obdobjih.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

⁴⁴ Direktiva o rasni enakosti, str. 22–26.

⁴⁵ Glej cilj 10 trajnostnega razvoja.

pri dostopu do zdravstvene oskrbe ali v izobraževanju. Eden od štirih Romov (26 %) je navedel, da se je zadnji incident zaznane diskriminacije na podlagi njihovega romskega porekla zgodil v 12 mesecih pred anketo.

Preglednica 6 prikazuje razširjenost diskriminacije na podlagi etničnega porekla v zadnjih 12 mesecih pred raziskavo na različnih področjih vsakodnevnega življenja v devetih državah EU, v katerih je bila opravljena raziskava med romskim prebivalstvom. Na splošno se je večina Romov počutila diskriminirano zaradi svojega romskega porekla pri dostopu do javnih ali zasebnih storitev, kot so upravni uradi, javni prevoz ali pri vstopu v trgovino, restavracijo ali bar (19 %), ter pri iskanju zaposlitve (16 %), kar je v skladu tudi z rezultati prejšnjih

dveh raziskav o Romih, EU-MIDIS I in raziskave o Romih iz leta 2011.

Vendar je število Romov, ki so se počutili diskriminirane pri iskanju zaposlitve v preteklih 12 mesecih, precej manjše od števila iz raziskave EU-MIDIS I (38 % v letu 2008 v primerjavi s 16 % v letu 2016). Ta razlika v rezultatih morda odraža izboljšani načrta vzorčenja ter precejšnje zmanjšanje sporočenih stopenj. V nasprotju s tem pa je pri primerjavi z rezultati raziskave o Romih iz leta 2011 precejšnje zmanjšanje na tem področju namreč opaziti le v Bolgariji, na Češkem, Madžarskem in v Romuniji; skupaj je ugotovljeno zmanjšanje za osem odstotnih točk. Hkrati se je povečala razširjenost diskriminacije pri iskanju zaposlitve za Rome na Portugalskem.

Preglednica 6: Razširjenost diskriminacije na podlagi romskega porekla v zadnjih 12 mesecih na različnih področjih vsakodnevnega življenja, po državah članicah EU (v %) ^d

Država članica EU	Iskanje zaposlitve ^a	Na delovnem mestu ^a	Izobraževanje (lastno ali v vlogi starša) ^a	Dostop do stanovanj ^a	Druge javne/zasebne storitve ^{a,c}	Dostop do zdravstvene oskrbe ^a	Skupaj ^b
BG	7	3	(4)	(3)	10	(3)	14
CZ	28	6	9	25	17	8	32
EL	24	10	(10)	(1)	43	20	48
ES	13	5	7	14	30	7	35
HR	29	(9)	15	(29)	27	10	37
HU	13	4	9	(8)	15	4	21
PT	47	11	(2)	(5)	38	5	47
RO	10	6	4	(6)	17	12	21
SK	22	5	7	(8)	23	11	30
Skupaj (9 držav članic)	16	5	7	12	19	8	26

Opombe: ^a Med vsemi romskimi anketiranci, ki jih je v zadnjih 12 mesecih ogrožala diskriminacija na podlagi romskega porekla na določenem področju; ponderirani rezultati.

^b Med vsemi romskimi anketiranci, ki jih je v zadnjih 12 mesecih ogrožala diskriminacija na vsaj enem od področij vsakodnevnega življenja, ki so predmet raziskave (n = 7 875); ponderirani rezultati.

^c Druge javne/zasebne storitve vključujejo: nočne klube, bare, restavracije, hotele, upravne urade ali javne službe, javni prevoz in trgovine.

^d Rezultati, ki temeljijo na majhnem številu odgovorov, so statistično manj zanesljivi. Rezultati, ki temeljijo na skupno od 20 do 49 neponderiranih opazovanjih ali na poljih z manj kot 20 neponderiranih opazovanjih, so zato navedeni v oklepajih. Rezultati, ki temeljijo na skupno manj kot 20 neponderiranih opazovanjih, niso objavljeni.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

Preglednica 7 kaže petletne stopnje razširjenosti diskriminacije na podlagi romskega porekla na vseh različnih področjih. Podoben vzorec razdelitve stopenj razširjenosti diskriminacije je mogoče ugotoviti tudi ob primerjavi z 12-mesečnimi stopnjami, razen na področju „dostopa do stanovanj“. To področje vključuje dejavnost, ki ni

pogosta, zato je petletno referenčno obdobje ustreznejše. Rezultati, ki zadevajo obdobje zadnjih petih let, kažejo, da je razširjenost diskriminacije pri dostopu do stanovanj (41 %) enako visoka kot na področju „iskanja zaposlitve“ (40 %) v istem obdobju.

Preglednica 7: Razširjenost diskriminacije na podlagi romskega porekla v zadnjih petih letih na različnih področjih vsakodnevnega življenja, po državah članicah EU (v %)^d

Država članica EU	Iskanje zaposlitve ^a	Na delovnem mestu ^a	Izobraževanje (lastno ali v vlogi starša) ^a	Dostop do stanovanj ^a	Druge javne/zasebne storitve ^{a,c}	Skupaj ^b
BG	21	11	6	(14)	11	22
CZ	61	17	19	65	40	61
EL	63	38	20	44	52	61
ES	34	23	15	45	37	51
HR	50	17	22	53	32	49
HU	33	11	15	22	18	32
PT	76	40	13	75	45	71
RO	34	19	10	(13)	21	29
SK	53	18	16	30	44	54
Skupaj (9 držav članic)	40	17	14	41	28	41

Opombe: ^a Med vsemi romskimi anketiranci, ki jih je v zadnjih petih letih ogrožala diskriminacija na podlagi romskega porekla na določenem področju; ponderirani rezultati.

^b Med vsemi romskimi anketiranci, ki jih je v zadnjih petih letih ogrožala diskriminacija na vsaj enem od področij, ki so predmet raziskave (razen dostopa do zdravstvene oskrbe) (n = 7 745); ponderirani rezultati.

^c Druge javne/zasebne storitve vključujejo: nočne klube, bare, restavracije, hotele, upravne urade ali javne službe, javni prevoz in trgovine.

^d Rezultati, ki temeljijo na majhnem številu odgovorov, so statistično manj zanesljivi. Rezultati, ki temeljijo na skupno od 20 do 49 neponderiranih opazovanj ali na poljih z manj kot 20 neponderiranimi opazovanji, so zato navedeni v oklepajih. Rezultati, ki temeljijo na skupno manj kot 20 neponderiranih opazovanjih, niso objavljeni.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

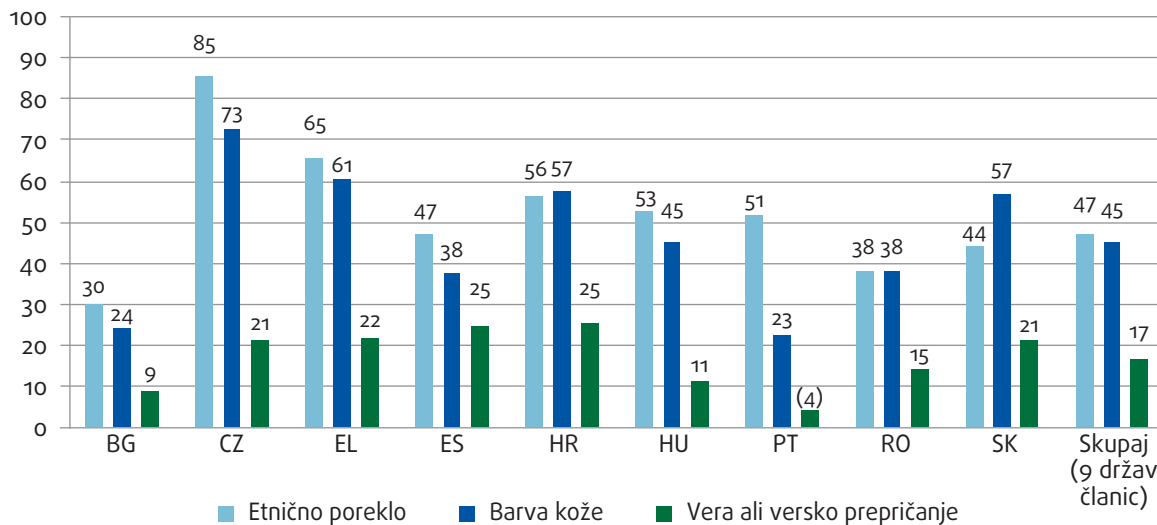
2.6.2. Zaznavanje razširjenosti diskriminacije na podlagi etničnega porekla

V raziskavi so prosili anketirance, naj ocenijo, kako razširjena je diskriminacija na podlagi barve kože, etničnega porekla ali vere oziroma verskega prepričanja v njihovih zadevnih državah. Delež Romov, ki so se počutili diskriminirane, je nekoliko nižji od deleža tistih, ki menijo, da je diskriminacija na podlagi etničnega porekla ali barve kože razširjena v njihovi družbi. Ta rezultat odraža dejstvo, da so anketiranci poleg svojih ocenjevali tudi izkušnje družinskih članov in prijateljev. Skoraj eden od dveh Romov meni, da je diskriminacija na podlagi etničnega porekla ali barve kože precej ali zelo razširjena v njihovi državi (slika 20).

Rezultati posebne raziskave Evrobarometer 437 o diskriminaciji v EU iz leta 2015 (slika 21) kažejo, da povprečno velik delež splošnega prebivalstva v devetih državah članicah EU prav tako meni, da je diskriminacija na podlagi etničnega porekla precej ali zelo razširjena v njihovi državi.⁴⁶ Vendar pa obstajajo opazne razlike med povprečnim zaznavanjem Romov in splošnega prebivalstva. Delež oseb, ki menijo, da je diskriminacija na podlagi etničnega porekla razširjena v njihovi državi, je višji med splošnim prebivalstvom (slika 21) kot med Romi (slika 20) v vseh državah, vključenih v raziskavo, razen na Češkem in Hrvaškem. Na Češkem 52 % splošnega prebivalstva meni, da je diskriminacija na podlagi etničnega porekla razširjena, v primerjavi s 85 % Romov. Na Hrvaškem ta razlika ni tako izrazita: 56 % Romov v nasprotju s 50 % splošnega prebivalstva.

⁴⁶ Povprečje v državah EU-28 je 64 % za diskriminacijo na podlagi etničnega porekla in 50 % za diskriminacijo na podlagi vere ali verskih prepričanj. Glej: Evropska komisija (2015), str. 14.

Slika 20: Delež Romov, ki menijo, da je diskriminacija na podlagi etničnega porekla, barve kože ali verskega prepričanja zelo ali precej razširjena v njihovi državi, po državah članicah EU (v %) ^{a,b,c,d}

Opombe: ^a Med vsemi romskimi anketiranci (n = 7 947); ponderirani rezultati.

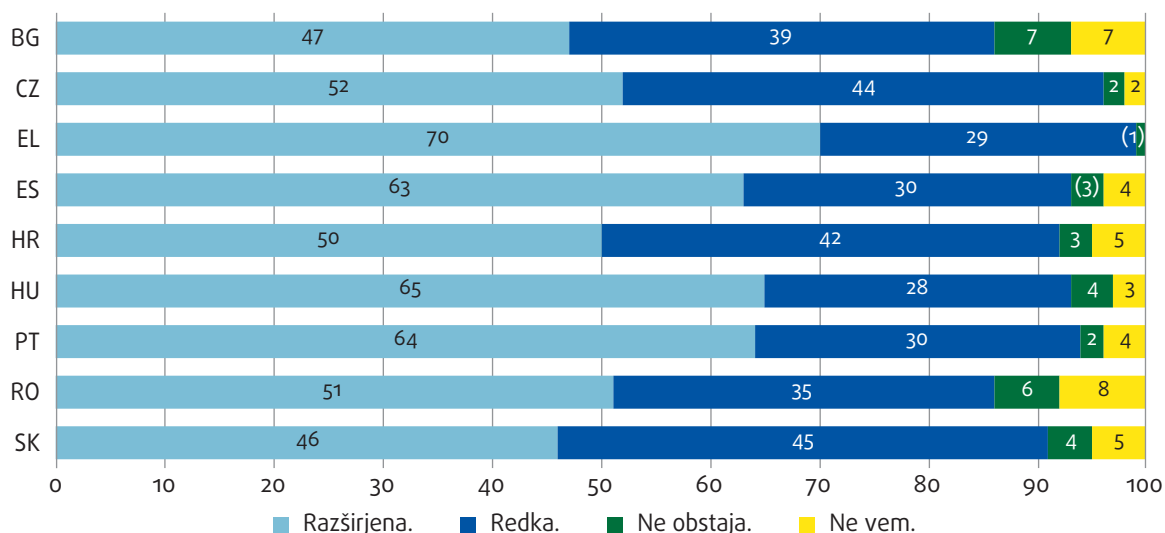
^b Anketno vprašanje: „Prosimo, navedite za vsako od naslednjih vrst diskriminacije, ali je po vašem mnenju zelo redka, precej redka, precej razširjena ali zelo razširjena v [DRŽAVI]: diskriminacija na podlagi etničnega porekla; barve kože; vere ali verskega prepričanja.“

^c Kategoriji odgovorov „zelo razširjena“ in „precej razširjena“ sta bili pri tej analizi upoštevani skupaj.

^d Rezultati, ki temeljijo na majhnem številu odgovorov, so statistično manj zanesljivi. Rezultati, ki temeljijo na skupno od 20 do 49 neponderiranih opazovanjih ali na poljih z manj kot 20 neponderiranimi opazovanji, so zato navedeni v oklepajih. Rezultati, ki temeljijo na skupno manj kot 20 neponderiranih opazovanjih, niso objavljeni.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

Slika 21: Razširjenost diskriminacije na podlagi etničnega porekla, kot jo zaznava splošno prebivalstvo v devetih državah članicah EU (posebna raziskava Evrobarometer 437), po državah (v %) ^{a,b,c}

Opombe: ^a Vprašanje raziskave Evrobarometer: „Prosimo, navedite za vsako od naslednjih vrst diskriminacije, ali je po vašem mnenju zelo razširjena, precej razširjena, precej redka ali zelo redka v [DRŽAVI]: diskriminacija na podlagi etničnega porekla.“

^b Kategorije odgovorov „zelo razširjena“ in „precej razširjena“ ter „zelo redka“ in „precej redka“ so bile združene in prikazane kot kategoriji „razširjena“ in „redka“, kot je ustrezno.

^c Rezultati, ki temeljijo na majhnem številu odgovorov, so statistično manj zanesljivi. Rezultati, ki temeljijo na skupno od 20 do 49 neponderiranih opazovanjih ali na poljih z manj kot 20 neponderiranimi opazovanji, so zato navedeni v oklepajih. Rezultati, ki temeljijo na skupno manj kot 20 neponderiranih opazovanjih, niso objavljeni.

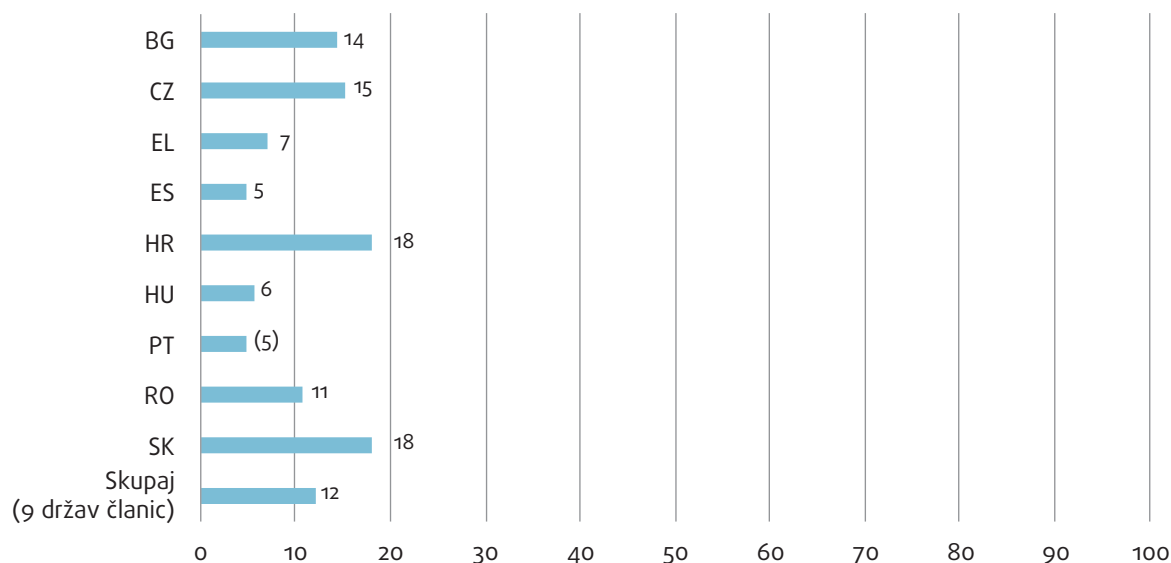
Vir: Evropska komisija, Posebna raziskava Evrobarometer 437 „Diskriminacija v EU v letu 2015“.

2.6.3. Prijavljanje incidentov diskriminacije

Rezultati raziskave kažejo, da Romi incidentov diskriminacije še vedno pogosto ne prijavijo ustreznim organom. Povprečno je le 12 % anketirancev, ki so se počutili diskriminirane na podlagi svojega romskega porekla vsaj enkrat v preteklih 12 mesecih, prijavilo zadnji incident ustreznemu organu ali vložilo pritožbo

(slika 22). Nizke stopnje prijavljanja, na primer v Grčiji je ta stopnja 7 %, je treba upoštevati skupaj z visokimi stopnjami razširjenosti diskriminacije na podlagi etničnega porekla, ki je v Grčiji 48 %. V primerjavi z rezultati raziskave EU-MIDIS I, v kateri je 21 % anketiranih Romov v sedmih državah članicah EU odgovorilo, da je zadnji incident diskriminacije prijavilo ustreznemu organu, ni opaziti nikakršnih izboljšanj v prijavljanju diskriminacije ali vlaganju pritožb.

Slika 22: Delež Romov, ki so prijavili zadnji incident diskriminacije na podlagi romskega porekla ali vložili pritožbo, po državah članicah EU (v %) ^{a,b,c}

Opombe: ^a Med vsemi anketiranimi Romi, ki so navedli, da so zadnji incident diskriminacije na podlagi barve kože ali etničnega porekla doživeli v preteklih 12 mesecih (n = 3 730); ponderirani rezultati.

^b Vprašanje: „Ali ste NAZADNJE, ko ste se počutili diskriminirani zaradi svojega romskega porekla pri [področje], ta incident prijavili ali vložili pritožbo?“

^c Rezultati, ki temeljijo na majhnem številu odgovorov, so statistično manj zanesljivi. Rezultati, ki temeljijo na skupno od 20 do 49 neponderiranih opazovanjih ali na poljih z manj kot 20 neponderiranih opazovanjih, so zato navedeni v oklepajih. Rezultati, ki temeljijo na skupno manj kot 20 neponderiranih opazovanjih, niso objavljeni.

Vir: FRA, EU-MIDIS II 2016, Romi.

2.6.4. Seznanjenost z organizacijami za podporo, organi za enakost, zakonodajo in kampanjami za odpravo diskriminacije

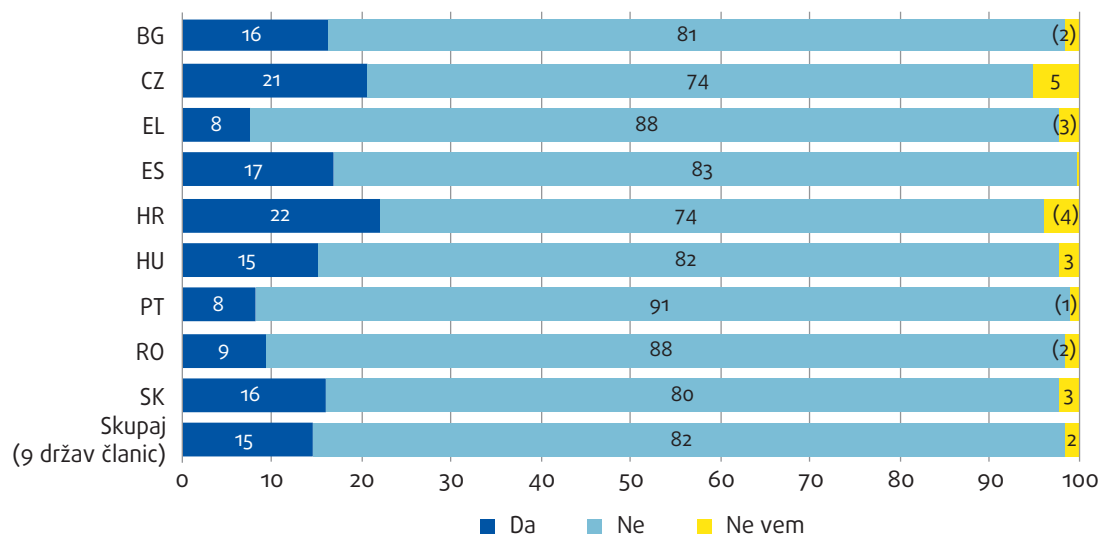
Stopnja seznanjenosti z organizacijami, ki nudijo podporo in nasvete v primeru diskriminacije, je bila raziskana z vprašanjem anketirancev, ali prepoznajo enega ali več od največ treh predhodno izbranih organov za enakost. Poleg tega jim je bilo postavljeno splošno vprašanje o seznanjenosti s katero koli organizacijo, ki nudi podporo ali nasvete osebam, ki so bile diskriminirane, ne glede na podlago diskriminacije.

Povprečno večina (82 %) anketirancev ne pozna nobene takšne organizacije v svoji državi (slika 23),

kar so podobni rezultati, kot so izhajali tudi iz raziskave EU-MIDIS I. Na Portugalskem, v Grčiji in Romuniji ni skoraj nihče od anketiranih Romov poznal takšne službe ali organizacije za podporo, kar pojasnjuje nizke stopnje prijavljanja. Ko so anketirance spodbudili z navedbo imena organizacije ali organa za enakost, je skupno 29 % anketiranih Romov odgovorilo, da organizacijo poznajo; vendar se rezultati razlikujejo med državami.

Povprečno 36 % romskih anketirancev ve, da obstaja zakonodaja, ki prepoveduje diskriminacijo na podlagi barve kože, etničnega porekla ali vere (slika 24), približno ena tretjina (35 %) meni, da takšna zakonodaja ne obstaja, 27 % pa ne ve, ali takšna zakonodaja obstaja. Rezultati se precej razlikujejo med državami, najnižje stopnje ozaveščenosti pa so na Portugalskem.

Slika 23: Seznanjenost med Romi z organizacijami, ki nudijo podporo ali nasvete žrtvam diskriminacije (ne glede na podlago diskriminacije), po državah članicah EU (v %) ^{a,b,c}

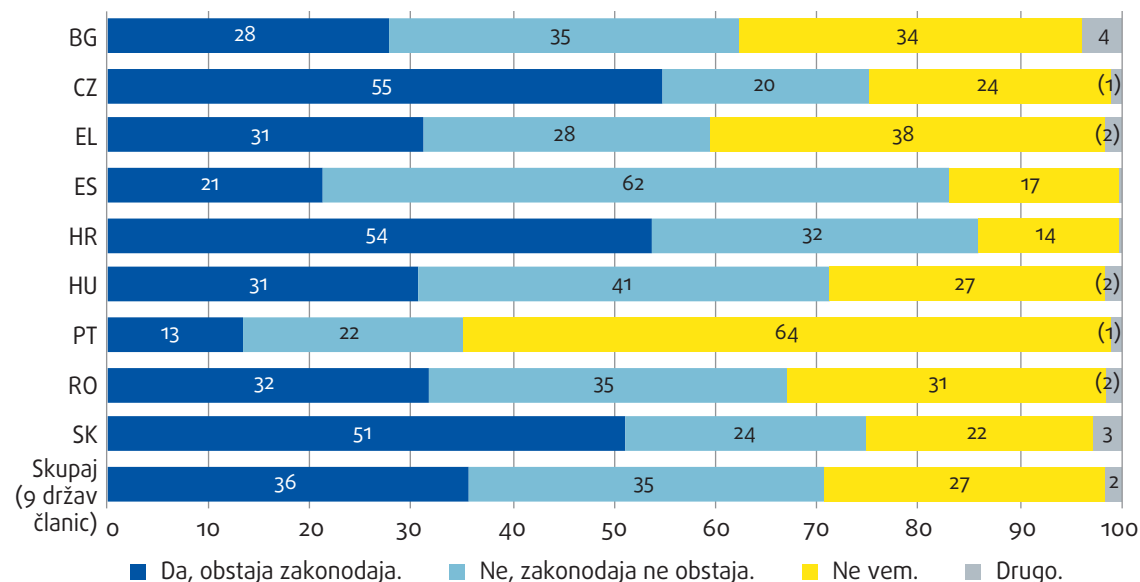
Opombe: ^a Med vsemi romskimi anketiranci (n = 7 947); ponderirani rezultati.

^b Anketno vprašanje: „Ali poznate katero koli organizacijo v [DRŽAVI], ki nudi podporo in nasvete osebam, ki so bile diskriminirane na kakršni koli podlagi?“

^c Rezultati, ki temeljijo na majhnem številu odgovorov, so statistično manj zanesljivi. Rezultati, ki temeljijo na skupno od 20 do 49 neponderiranih opazovanj ali na poljih z manj kot 20 neponderiranimi opazovanji, so zato navedeni v oklepajih. Rezultati, ki temeljijo na skupno manj kot 20 neponderiranih opazovanj, niso objavljeni.

Vir: FRA, EU-MIDIS II, 2016, Romi.

Slika 24: Seznanjenost med Romi z zakonodajo, ki prepoveduje diskriminacijo na podlagi barve kože, etničnega porekla ali vere, po državah članicah EU (v %) ^{a,b,c}

Opombe: ^a Med vsemi romskimi anketiranci (n = 7 947); ponderirani rezultati.

^b Vprašanje: „Ali po vaši vednosti v [DRŽAVI] obstaja zakonodaja, ki prepoveduje diskriminacijo, na podlagi barve kože, etničnega porekla ali vere?“

^c Rezultati, ki temeljijo na majhnem številu odgovorov, so statistično manj zanesljivi. Rezultati, ki temeljijo na skupno od 20 do 49 neponderiranih opazovanj ali na poljih z manj kot 20 neponderiranimi opazovanji, so zato navedeni v oklepajih. Rezultati, ki temeljijo na skupno manj kot 20 neponderiranih opazovanj, niso objavljeni.

Vir: FRA, EU-MIDIS II 2016, Romi.

Raziskava na kratko

Izbrani rezultati, ki so predstavljeni v tem poročilu, izhajajo iz raziskave o Romih, ki je bila izvedena v devetih državah članicah EU. Ta je bila del raziskave agencije FRA EU-MIDIS II, ki je zbirala podatke o izkušnjah in mnenjih priseljencev ter pripadnikov etničnih manjšin v vseh 28 državah članicah EU. Pri pripravi metodologije za raziskavo EU-MIDIS II so bile uporabljene izkušnje, dobljene z izvajanjem prve raziskave o priseljenicah in etničnih manjšinah v letu 2008 (EU-MIDIS I) in raziskave o Romih leta 2011. V primerjavi s predhodnimi raziskavami je bil v raziskavi EU-MIDIS II sklop vprašanj razširjen, izboljšano pa je bilo tudi pokrivanje ciljnih skupin z uporabo naprednih pristopov za vzorčenje.

Merila za izbor

Ker pomembni podatki za izbor anketirancev niso bili na voljo v virih upravnih podatkov, so bili anketiranci raziskave EU-MIDIS II presejani glede ustreznosti za sodelovanje v raziskavi s samoopredelitvijo, kot je bilo storjeno tudi v raziskavi EU-MIDIS I in raziskavi o Romih iz leta 2011. Pri izvajanju razgovorov za vzorec Romov je anketar po začetnem stiku z gospodinjstvom in predstavitvi raziskave postavil presejalno vprašanje („Ali v vašem gospodinjstvu živi oseba, stara 16 let ali več, ki je Rom?“), da bi ugotovil, ali so v gospodinjstvu ustrezne romske osebe za sodelovanje v raziskavi. V nekaterih državah je bil izraz „Rom“ nadomeščen s kartico, na kateri so bili naštetni vsi ustrezni izrazi, ki se pogosto uporabljajo v državi in so zajeti v skupni izraz „Romi“, uporabljen v raziskavi.

Razgovor je bil opravljen le z eno osebo na romsko gospodinjstvo, vendar so številna anketna vprašanja zadevala položaj vsakega od članov gospodinjstva. Raziskava EU-MIDIS II je zbrala podatke o 7 947 romskih gospodinjstvih, ki so imela skupno 33 785 članov. Rezultati v tem poročilu so torej odvisni od vrste analize (na ravni anketirancev ali na ravni gospodinjstev) in temeljijo na izkušnjah 7 947 anketirancev (eden na gospodinjstvo) ali 33 785 oseb (vsi posamezniki, ki so živeli v romskih gospodinjstvih). Število anketirancev, ki je bilo na voljo kot osnova za predstavljene rezultate, je navedeno pod vsako preglednico in sliko.

Oblikovanje zbirke podatkov

Ipsos MORI, veliko mednarodno podjetje za raziskave s sedežem v Združenem kraljestvu, je izvedlo terensko delo za raziskavo EU-MIDIS II pod nadzorom osebja agencije FRA, ki je spremljalo skladnost s strogimi postopki nadzora kakovosti. To je sodelovalo tudi na tečajih usposabljanja anketarjev in opazovalo dejavnosti zbiranja podatkov.

Razgovori za raziskavo EU-MIDIS II so bili opravljeni v obliki računalniško podprtih osebnih razgovorov (CAPI), kar so osebni razgovori, ki jih izvajajo anketarji s pomočjo računalniških vprašalnikov. Glavna angleška različica anketnega vprašalnika je bila prevedena v devet uradnih jezikov držav, v katerih so bili Romi anketirani. Povprečni razgovor z romskimi anketiranci je trajal 43 minut.

Vzorčenje

Raziskava EU-MIDIS II se je trudila doseči verjetnostni vzorec Romov v vsaki od devetih držav članic EU, v katerih so bili opravljeni razgovori z njimi. V vseh devetih državah so bila romska gospodinjstva izbrana s pomočjo tehnike vzorčenja po naključni poti, kar pomeni, da so v odsotnosti seznama posameznikov ali naslovov anketarji sledili vnaprej določenim navodilom na naključno izbranih območjih in stopili v stik z vsakim n-tim gospodinjstvom. To je vključevalo večfazni pristop za vzorčenje po skupinah, pri čemer so bili v prvi fazi zbrani podatki o velikosti prebivalstva na najnižji možni regionalni ravni (na primer podatki iz popisa prebivalstva ali drugih virov). Ti podatki so se uporabili za pripravo vzorčnega okvira, tj. seznama območij za izvedbo vzorčenja ali tako imenovanih primarnih vzorčnih enot. V Grčiji, na Portugalskem in v Španiji so za določitev primarnih vzorčnih enot in ugotovitev koncentracije Romov na teh območjih uporabili strokovno znanje lokalnih romskih nevladnih organizacij in vzorčne okvire iz raziskave o Romih iz leta 2011. Primarne vzorčne enote so bile izbrane s takšno verjetnostjo, ki je bila sorazmerna velikosti ciljnega prebivalstva v sloju. Izbira primarnih vzorčnih enot je bila nadalje razdeljena po območju in urbanosti, da bi se zagotovila zadostna pokritost različnih delov države ter mestnih in tudi podeželskih območij. V nekaterih državah so bile zaradi boljše uporabe virov nekatere primarne vzorčne enote z visoko gostoto/koncentracijo ciljnega prebivalstva nadpovprečno zastopane v vzorcu, nekatera območja z nizko gostoto pa so bila izključena iz vzorca, če bi njihova vključitev pomenila zelo visoke stroške, a majhen vpliv na skupne rezultate.

V devetih državah, v katerih so bili opravljeni razgovori z Romi, so bile iz vzorčnega okvira izključene upravne enote z gostoto romskega prebivalstva pod določeno mejo, ki je bila odvisna od države, na primer če je bilo v upravni enoti manj kot določeno število romskih gospodinjstev (med 15 na Madžarskem in 200 v Španiji) ali če je bila gostota Romov pod določeno mejo (5 %–10 % celotnega prebivalstva na območju, odvisno od države). Meje so bile dogovorjene z agencijo, ki je izvajala terensko delo, in so bile odvisne od skupne velikosti primarnih vzorčnih enot. Zaradi izključitve območij z najnižjo gostoto Romov je bila pokritost vseh Romov, ki

živijo v devetih vključenih državah članicah EU, nekoliko nižja, in sicer med 60 % in 80 % v državah, v katerih so bili opravljeni razgovori z Romi. Prilagojeno vzorčenje po skupinah je bilo uporabljeno v Bolgariji, na Madžarskem in v Romuniji, da bi se povečala učinkovitost vzorčenja na območjih, na katerih je bilo ocenjeno, da Romi tvorijo manj kot 25 % prebivalstva. Prilagojeno vzorčenje po skupinah dovoljuje preverjanje sosednjih naslovov v okolici primerne gospodinjstva, da bi našli druga primerna gospodinjstva.⁴⁷ Ne glede na način vzorčenja gospodinjstev je bil v vsakem primeru izbran en anketiranec na vsako gospodinjstvo z metodo naključnega izbora.

Ponderiranje

Pri analizi rezultatov raziskave so bili podatki ponderirani, da bi odražali verjetnosti izbora in odgovorov za vsako gospodinjstvo in posameznika na podlagi zasnove večfaznega vzorčenja. To je bilo potrebno tudi, da bi se odpravile verjetnosti zaradi neenake izbire, ki je bila uporabljena za večjo učinkovitost zbiranja podatkov (območja z višjo gostoto so bila nadpovprečno zastopana v vzorcu v nekaterih državah). Pri ponderjih so upoštevali tudi razlike v (ocenjeni) velikosti romskega prebivalstva v vsaki od držav. Ker velikosti vzorcev niso bile sorazmerne glede na velikost romskega prebivalstva v vsaki od držav, so države z večjim romskim prebivalstvom dobile ustrezno večje ponderje. To je omogočilo izračun skupnih statistik za kombinacije različnih držav.

Velikosti vzorcev Romov

Velikosti ciljnih vzorcev v vsaki od devetih držav članic EU, v katerih so bili opravljeni razgovori z Romi, temeljijo na ocenjenem številu Romov, ki živijo v vsaki državi. Skupno je bilo opravljenih 7 947 razgovorov z romskimi anketiranci v devetih državah članicah EU, v razponu od 508 anket v Grčiji do 1 408 v Romuniji, kot je prikazano v preglednici 8. Da bi dobili vzorec 7 947 razgovorov, je bil vzpostavljen stik s 35 400 naslovi, kar vključuje neveljavne in neprimerne naslove.

Preglednica 8: Število romskih posameznikov in gospodinjstev, s katerimi so bili opravljeni razgovori v raziskavi EU-MIDIS II, po državah članicah EU

Država članica EU	Gospodinjstva/izbrani anketiranci	Posamezniki v romskih gospodinjstvih
Bolgarija	1 078	4 278
Češka	817	3 245
Grčija	508	2 719
Hrvaška	538	2 800
Madžarska	1 171	4 941
Portugalska	553	1 992
Romunija	1 408	5 764
Slovaška	1 098	4 987
Španija	776	3 059
Skupaj (9 držav članic)	7 947	33 785

Primerljivost med različnimi raziskavami

Agencija FRA je s tremi raziskavami, EU-MIDIS I (2008), raziskava o Romih (2011) in EU-MIDIS II (2016), do sedaj zbirala podatke o Romih v šestih državah članicah: v Bolgariji, na Češkem, v Grčiji, na Madžarskem, v Romuniji in na Slovaškem. Poleg tega so bili Romi na Portugalskem in v Španiji vključeni v raziskavo o Romih iz leta 2011 in v raziskavo EU-MIDIS II. Raziskava o Romih iz leta 2011 ni zajemala Romov na Hrvaškem.

Raziskava EU-MIDIS I je bila osredotočena na izkušnje anketirancev z diskriminacijo, kriminalno viktimizacijo, policijskim preverjanjem in poznavanje pravic, raziskava o Romih iz leta 2011 in raziskava EU-MIDIS II pa sta vključevali širši sklop vprašanj o različnih področjih vsakodnevnega življenja anketirancev. Vse tri raziskave so torej zbrale podatke o diskriminaciji in poznavanju pravic, o drugih vprašanih, kot so revščina, izobraževanje in dostop do stanovanj, pa so bili rezultati zbrani le v raziskavi o Romih iz leta 2011 in raziskavi EU-MIDIS II. V nekaterih primerih je bilo besedilo vprašanj različno v različnih raziskavah, zaradi česar je primerljivost podatkov okrnjena.

⁴⁷ Za opis metode glej Verma Vijay (2014).

Vse tri raziskave, EU-MIDIS I, raziskava o Romih iz leta 2011 in EU-MIDIS II, so bile izvedene s podobno metodologijo z večfaznim izborom anketirancev. Raziskava EU-MIDIS II je nadgradila metodologijo, uporabljeno leta 2011, da je izboljšala pristop za vzorčenje. Kljub podobnim metodološkimi pristopom, uporabljenim v raziskavah, obstajajo določene omejitve, ki jih je treba upoštevati pri primerjavi rezultatov.

Pri raziskavi EU-MIDIS II sta se nadalje izboljšali metoda vzorčenja in ponderiranja, ki sta bili pripravljene za raziskavo o Romih iz leta 2011, zato naj bi rezultati raziskave EU-MIDIS II šteli za natančnejšo predstavitev položaja in izkušenj Romov v državah, vključenih v obe raziskavi. Romi so primer tako imenovanih „težko dosegljivih“ skupin za vzorčenje za raziskave, zato je težje dobiti reprezentativen vzorec kot pri raziskavah med splošnim prebivalstvom. Ti dejavniki vplivajo na primerljivost med tema dvema raziskavama.

Podatki iz raziskave EU-MIDIS II iz leta 2016 so bili prilagojeni, upoštevajoč verjetnosti zaradi neenake izbire in večfazno vzorčenje. Rezultati raziskave iz leta 2011 niso bili ponderirani (glej informacije o ponderiranju). To pomeni, da so kljub podobnemu vzorcu v državah rezultati, ki izhajajo iz podatkov iz leta 2016, natančnejši.

Geografska pokritost

Geografska pokritost območij na ravni NUTS²⁴⁸ je bila podobna v sedmih od osmih držav, v katerih so bili zbrani podatki o Romih v obeh raziskavah, EU-MIDIS II in raziskavi o Romih iz leta 2011. Le v Grčiji je vzorec pokrival širša geografska območja v raziskavi o Romih iz leta 2011 kot v raziskavi EU-MIDIS II.

Razlike v vzorcih

Pri primerjavi porazdelitve v vzorcu iz leta 2011 in vzorcu iz leta 2016 je treba opozoriti, da rezultati, ki izhajajo iz raziskave iz leta 2016, vedno temeljijo na ponderiranem vzorcu, rezultati iz leta 2011 pa ne.

V raziskavi iz leta 2016 vzorec kaže v vseh državah večji odstotek manjših gospodinjstev (gospodinjstva z 1 ali 2 osebama) kot v letu 2011. To je povezano tudi z manjšim številom otrok (0 do 15), ki živijo v gospodinjstvih, v raziskavi iz leta 2016 in skupino z višjo povprečno starostjo. Vendar so bila romska gospodinjstva, vključena v raziskavo EU-MIDIS II, v primerjavi s splošnim prebivalstvom povprečno mlajša, imela so več otrok in manj je bilo gospodinjstev z eno osebo. Ta razlika v sestavi gospodinjstev med dvema raziskavama kaže na splošno demografsko spremembo med romskim prebivalstvom in pomikanju k manjšim gospodinjstvom, vendar podpira tudi predpostavko o izboljšani metodologiji, ki je zajela bolj raznoliko prebivalstvo v letu 2016. Razdelitev po spolu anketirancev je podobna v osmih državah, ki so bile vključene v obe raziskavi.

Vzorčna napaka

Vse raziskave z vzorcem vključujejo vzorčno napako, ker so razgovori opravljeni le z delom celotnega prebivalstva. Vsi predstavljeni rezultati so torej ocenjene vrednosti, za katere velja statistično odstopanje. Majhne razlike do nekaj odstotnih točk med skupinami anketirancev je treba razumeti v razponu statističnega odstopanja in le večje razlike med skupinami prebivalstva se lahko upoštevajo kot dokazi dejanskih razlik.

⁴⁸ NUTS je kratica za skupno klasifikacijo statističnih teritorialnih enot. Za več informacij o klasifikaciji glej [spletno stran](#) Eurostata.

Bibliografija

Eurostat (2016), *Eurostat Statistics Explained – Europe 2020 indicators – education* (Pojasnila statistike Eurostata – kazalniki strategije Evropa 2020 – izobraževanje).

Evropska komisija (2010), *Evropska platforma proti revščini in socialni izključenosti: evropski okvir za socialno in teritorialno kohezijo*, COM(2010) 758 final, Bruselj, 16. december 2010.

Evropska komisija (2015), *Special Eurobarometer 437 „Discrimination in the EU in 2015“*, (Posebna raziskava Eurobarometer 437 „Diskriminacija v EU v letu 2015“), Luxembourg, Urad za publikacije.

Evropska komisija/EACEA/Eurydice (2015), *The Structure of the European Education Systems 2015/16: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures (Struktura evropskih izobraževalnih sistemov: shematski diagrami. Dejstva in številke Eurydice)*, Luxembourg, Urad za publikacije Evropske unije (Urad za publikacije).

Evropska komisija (2016), Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij, *Začetek posvetovanja o evropskem stebru socialnih pravic*, COM(2016) 127 final, Strasbourg, 8. marec 2016.

Evropsko računsko sodišče (ERS) (2016), *Pobude politik in finančna podpora EU za integracijo Romov: v zadnjem desetletju je bil dosežen velik napredek, toda potrebna so dodatna prizadevanja na terenu*, Posebno poročilo, Luxembourg, Urad za publikacije.

FRA (Agencija Evropske unije za temeljne pravice) (2009), „EU-MIDIS – poročilo o glavnih rezultatih“ (*EU-MIDIS - Main Results Report*), Luxembourg, Urad za publikacije.

FRA (2012), „Položaj Romov v 11 državah članicah EU – Rezultati raziskav na kratko“ (*The situation of Roma in 11 EU Member States - Survey results at a glance*), Luxembourg, Urad za publikacije.

FRA (2014), „Raziskava o Romih – podatki v središču: diskriminacija in življenjski pogoji romskih žensk v 11 državah članicah EU“ (*Roma survey – Data in focus: Discrimination against and living conditions of Roma women in 11 EU Member States*), Luxembourg, Urad za publikacije.

FRA (2016), „Merjenje strategij za vključevanje Romov – pristop h kazalnikom na osnovi temeljnih pravic“ (*Measuring Roma inclusion strategies – a fundamental rights based approach to indicators*), delovni dokument UNECE 20.

Fundación Secretariado Gitano (ed.) (2009), *Health and the Roma community: Analysis of the situation in Europe. Bulgaria, Czech Republic, Greece, Portugal, Romania, Slovakia, Spain* (Zdravje in romska skupnost: analiza stanja v Evropi. Bolgarija, Češka, Grčija, Portugalska, Romunija, Slovaška), Cuadernos Técnicos N° 97, Madrid, 2009.

Svet Evrope (2012), „*Estimates and official numbers of Roma in Europe*“ (*Ocene in uradna števila Romov v Evropi*), posodobljeno 2. julija 2012.

Svetovna banka (2012), *Towards an equal start: Closing the early learning gap for Roma children in Eastern Europe* (Naproti enakemu začetku: zmanjšanje razlik v zgodnjem učenju za romske otroke v vzhodni Evropi).

UNESCO (2010), *EFA Global Monitoring Report 2010, Reaching the marginalized* (Poročilo o globalnem spremljanju EFA, vključevanje marginaliziranih skupin), Pariz.

Verma Vijay (2014), *Sampling Elusive Populations: Applications to Studies of Child Labour* (Vzorčenje izmuzljivih populacij: uporaba pri študijah dela otrok), Ženeva: Mednarodna organizacija dela.

Willis, Gordon B. (2005), *Cognitive interviewing. A tool for improving questionnaire design* (Kognitivno anketiranje: orodje za izboljšanje zasnove vprašalnika), London, Sage, str. 3.

KAKO DO PUBLIKACIJ EVROPSKE UNIJE

Brezplačne publikacije:

- en izvod:
na spletni strani EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- več kot en izvod ter plakati in zemljevidi:
pri predstavništvih Evropske unije (http://ec.europa.eu/represent_sl.htm);
pri delegacijah v državah, ki niso članice EU (http://eeas.europa.eu/delegations/index_sl.htm);
pri službi Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_sl.htm) ali
s klicem na telefonsko številko 00 800 6 7 8 9 10 11 (brezplačna telefonska številka po vsej EU) (*).

(*) Informacije so brezplačne, kakor tudi večina klicev (nekateri operaterji, telefonske govorilnice ali hoteli lahko klic zaračunajo).

Publikacije, ki so naprodaj:

- na spletni strani EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

HELPING TO MAKE FUNDAMENTAL RIGHTS A REALITY FOR EVERYONE IN THE EUROPEAN UNION

Dejstvo je, da 80 % anketiranih Romov živi pod pragom tveganja revščine, kot velja v njihovi državi prebivališča, vsak tretji Rom živi v gospodinjstvu brez tekoče vode, vsak tretji romski otrok živi v gospodinjstvu, v katerem je v preteklem mesecu nekdo šel vsaj enkrat lačen spat, romski otroci zaostajajo v izobrazbi za svojimi vrstniki, ki niso Romi. Poročilo tako izpostavlja zaskrbljujočo, a neizogibno resnico: največja etnična manjšina v Evropi se še vedno spopada z nevzdržno diskriminacijo in neenakopravnim dostopom do raznih osnovnih storitev.

To poročilo poudarja, da še vedno obstajajo ovire pri zaposlovanju, izobraževanju ter dostopu do stanovanj in zdravstvenega varstva, ter razkriva, da so se štirje od desetih anketiranih Romov vsaj enkrat v zadnjih petih letih počutili diskriminirani, le majhen delež teh pa je tudi ukrepal v zvezi z incidentom. Čeprav podatki kažejo na resnost stanja, to poročilo predstavlja ključne informacije, ki lahko služijo kot edinstven vir za oblikovalce politik, ki se trudijo zagotoviti enako obravnavanje Romov in spoštovanje njihovih temeljnih pravic.

Izhodišče za poročilo je raziskava, v okviru katere so zbrali podatke o skoraj 34 000 oseb, ki živijo v romskih gospodinjstvih v devetih državah članicah Evropske unije (EU), in sicer na podlagi osebnih razgovorov s približno 8 000 Romi. Predstavlja izbrane rezultate iz druge raziskave o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji (EU-MIDIS II), ki jo je izvedla agencija FRA in v kateri so bili opravljeni razgovori s približno 26 000 priseljenci ali pripadniki etničnih manjšin, ki živijo v EU. Druga raziskava o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji je pomemben del prizadevanj agencije za zbiranje in objavljanje podatkov o skupinah, ki niso zajete v raziskave med splošnim prebivalstvom. To je tretja raziskava agencije, osredotočena na Rome.

FRA – AGENCIJA EVROPSKE UNIJE ZA TEMELJNE PRAVICE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Dunaj – Avstrija
Tel. +43 158030-0 – Faks +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
facebook.com/fundamentalrights
linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency
twitter.com/EURightsAgency

Urad za publikacije

ISBN 978-92-9491-836-9